Italo Calvino

Örümceklerin Yuvalandığı Patika

ROMAN

Çeviren: Kemal Atakay

2. baskı

ITALO CALVINO

ÖRÜMCEKLERİN YUVALANDIĞI PATİKA

Italo Calvino 1923'te Küba'da İtalyan bir ailenin çocuğu olarak doğdu. Oğulları iki yaşındayken, Calvino ailesi İtalya'ya döndü ve San Remo'ya yerleşti. Savaş sırasında Direniş hareketine katılan Calvino savaştan soma Komünist Parti'ye girdi. Yirmili yaşlarında, Einaudi Yayınevi için çalışan anti-faşist entelektüellerle, özellikle de Cesare Pavese ile ilişki kurdu. Daha soma 1945 yılında, *Aretusa* isimli dergide onun ilk öykülerinden birini yayımlatan Pavese olmuştur. Yazarlığın yanı sıra gazetecilik yapan, editör olarak çalışan Calvino, çeşitli gazete ve dergilerde yayımlanan yazılarıyla savaş sonrası İtalyan edebiyatının önemli isimlerinden biri haline geldi. 1972 yılında, İtalya'nın en prestijli edebiyat ödüllerinden biri olan Feltrinelli Odülü'nü kazandı. Calvino, 1985 yılında geçirdiği beyin kanaması sonucu Siena'da öldü.

Başlıca Yapıtları: *Ağaca Tüneyen Baron* (1957), *Varolmayan Şövalye* (1959), *Marcovaldo ya da Kentte Mevsimler* (1963), *Kozmokomik Öyküler* (1965), *Görünmez Kentler* (1972), *Kesişen Yazgılar Şatosu* (1973), *Bir Kış Gecesi Eğer Bir Yolcu* (1979), *Palomar* (1983), *Amerika Dersleri* (1988). Italo Calvino'nun eserleri, YKY tarafından bir külliyat olarak yayımlanmaktadır.

Kemal Atakay 1962'de Ankara'da doğdu. İÜ Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirdi. Illinois Üniversitesi (Urbana-Champaign) Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü'nde Ortaçağ-Rönesans İngiliz ve İtalyan edebiyatları üzerine lisansüstü öğrenim gördü. Başta *Adam Sanat* ve *Kitap-lık* olmak üzere çeşitli dergilerde çevirileri, inceleme ve eleştiri yazıları yayımlandı. Yeditepe Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümünde karşılaştırmalı edebiyat dersleri verdi. İngilizce ve İtalyancadan çok sayıda çevirisi çıktı. Yayımlanan çevirilerinden bazıları şunlardır: Guido Cavalcanti, *Bütün Şiirleri;* Dante Alighieri, *Rime/Şiirler;* Francesco Petrarca, *Canzoniere;*

Giacomo Leopardi, *Hisseli Kıssalar;* Cesare Pavese, *Leuko'yla Söyleşiler, Bütün Şiirlerinden Seçmeler;* Primo Levi, *Boğulanlar, Kurtulanlar;* Italo Calvino, *Amerika Dersleri, Savaşa Giriş, Jaguar Güneş Altında;* Umberto Eco, *Günlük Yaşamdan Sanata, Yorum ve Aşırı Yorum, Anlatı Ormanlarında Altı Gezinti, Ortaçağ Estetiğinde Sanat ve Güzellik;* Octavio Paz, *Çamurdan Doğanlar.*

Italo Calvino'nun YKY'deki kitapları:

Görünmez Kentler ***(2002)***

Palomar ***(2003)***

Marcovaldo ya da Kentte Mevsimler ***(2004)***

Paris'te Münzevi ***(2005)***

Sandık Gözlemcisinin Uzun Günü ***(2005)***

Öyküler - Arjantinkarıncası, Emlak Vurgunu, Kirli Hava Bulutu ve diğerleri ***(2007)***

Jaguar Güneş Altında ***(2007)***

Amerika Dersleri ***(2007)***

Bütün Kozmokomik Öyküler -Sıfır Zaman ve Yayımlanmış Yayımlanmamış Bütün Kozmokomikler ***(2007)***

Kesişen Yazgılar Şatosu ***(2007)***

Örümceklerin Yuvalandığı Patika ***(2007)***

Sen "Alo" Demeden Önce ***(2007)***

Bir Kış Gecesi Eğer Bir Yolcu ***(2008)***

Atalarımız ***(2008)***

ITALO CALVINO

Örümceklerin Yuvalandığı Patika

ÇEVİREN:

KEMAL ATAKAY

ROMAN

Yapı Kredi Yayınları - 2589 Edebiyat – 802

Örümceklerin Yuvalandığı Patika / Italo Calvino
Özgün adı: II sentiero dei nidi di ragno
Çeviren: Kemal Atakay

Kitap editörü: Filiz Özdem
Düzelti: Eser Demirkan

Kapak tasarımı: Nahide Dikel
Kapak fotoğrafı: Utku Ozdem

Baskı: Mas Matbaacılık A.Ş.
Hamidiye Malı. Soğuksu Cad. No: 3 Kağıthane-İstanbul

Telefon: (O 212) 294 10 00 e-posta: info@masmat.com.tr
Sertifika No: 0905-34-00015

Çeviriye temel alınan baskı: Il sentiero dei nidi di ragno, Oscar Mondadori

1.baskı: Istanbul, Kasım 2007
2.baskı: İstanbul, Mart 2008
ISBN 978-975-08-1330-6

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. Yapı Kredi Kültür Merkezi Istiklal Caddesi No. 161 Beyoğlu 34433 İstanbul Telefon: (O 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (O 212) 293 07 23 http://www.yapikrediyayinlari.com e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr İnternet satış adresi:

http://alisveris.yapikredi.com.tr http://www.yapikredi.com.tr

İçindekiler

Sunuş

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

Örümceklerin Yuvalandığı Patika'nın ilk basımı, Ekim 1947'de, Torino merkezli Einaudi Yayınevi'nin "I Coralli" dizisinden çıkmıştır. Kitabın Haziran 1964 tarihli yeni baskısı için, yazar aşağıda tamamını aktardığımız uzun bir önsöz yazmış; bu önsöz hemen Calvino'nun kendi yapıtı hakkındaki düşüncesini gösteren temel bir metin haline gelmiştir.

Bu kitapta, *Örümceklerin Yuvalandığı Patika'nın* ilk basıma göre gözden geçirilip düzeltilmiş 1964 tarihli yeni basımı esas alınmıştır. Calvino, iki basım arasındaki farklılıklarla ilgili olarak 1983'te şunları söylüyordu: "Belli bir noktada, düzeltmeler yaptım, çünkü çok kaba ya da çok aşırı bulduğum şeyler yazmıştım. *Örümceklerin Yuvalandığı Patika'da,* çeşitli şeylerin yanı sıra, artık kendimle bağdaştıramadığım bir tür sinirlilik hali vardı... Belki bunda, kitabı yazarken, birkaç yüz kişilik bir okur kitlesine ulaşacağını düşünmemin de -o dönemde, İtalyan edebiyatı kitaplarının ulaştığı okur sayısı buydu- payı olmuştur. Oysa, pek çok kişinin okuduğunu görünce, kitap benim gözümde de farklı bir nitelik kazandı; yeniden okuduğumda, 'Nasıl olup da bunları yazabilmişim?' diye düşündüm, dolayısıyla düzeltmeler yaptım." (Pesaro öğrencileriyle söyleşi, 11 Mayıs 1983; söyleşi yazıya geçirilip yayımlanmıştır: II *Gusto dei Contemporanei* [Çağdaşların Beğenisi] dergisi, Sayı 3: Italo Calvino, Pesaro, 1987, s. 17).[1]

SUNUŞ

Italo Calvino

Bu, yazdığım ilk roman; birkaç öyküm bir yana bırakılırsa, yazdığım ilk şey olduğunu bile söyleyebilirim. Şimdi elime aldığımda, nasıl bir etki yaratıyor üzerimde? Onu kendi yapıtlarımdan biri gibi değil de, daha çok, İkinci Dünya Savaşı sona erdikten sonra, bir çağın genel ikliminden, ahlaki bir gerilimden, bizim kuşağımızın benimsediği bir edebiyat beğenisinden anonim olarak doğmuş bir kitap gibi okuyorum.

O yıllarda, İtalya'daki edebiyat patlaması, bir sanat olgusu olmaktan çok, fizyolojik, varoluşsal, kolektif bir olguydu. Savaşı yaşamıştık ve partizanlık yapmaya ucu ucuna yetişmiş en genç grup olarak biz, kendimizi ezilmiş, yenik düşmüş, "hezimete uğramış" gibi değil; yeni sona eren savaşın itici gücüyle hareket eden galipler gibi, savaştan kalan bir mirasın yegâne vârisleri gibi hissediyorduk. Ne var ki, kolaycı bir iyimserlik ya da kendinden menkul bir coşku değildi bu; tam tersine, kendimizi vârisi hissettiğimiz şey, yaşamı bir kez daha sıfırdan başlayabilecek bir şey olarak duyuşumuzdu, genel, sorunlu bir öfkeydi ve aynı zamanda, katliam ve bozgunu yaşayabilme gücümüzdü; ama biz aşırı bir özgüvene dayalı neşe yönünü öne çıkarıyorduk. Birçok şey o iklimden doğdu, ilk öykülerimin ve ilk romanımın bakış açısı da.

Bugün beni çarpan yön özellikle bu: Henüz netlik kazanmamış bireysel eğilimlerimizden daha güçlü olan anonim sesi çağın. Kimsenin dışında kalamadığı bir deneyimden -savaş, iç savaş- çıkmış olmak, yazar ile okur kitlesi arasında bir iletişim yakınlığı kuruyordu: Eşit koşullarda, yüz yüzeydik, anlatacak öykülerle dopdoluyduk;

herkes payına düşen bedeli ödemiş, herkes karmaşık, dramatik, serüven dolu hayatlar yaşamıştı, birbirimizin ağzından sözü kapıyorduk. Konuşma özgürlüğüne yeniden kavuşmak, başlangıçta insanlarda bir anlatma takıntısına dönüşmüştü: Yeniden seferlerine başlayan, insanlar, un çuvalları ve yağ bidonlarıyla tıklım tıkış trenlerde her yolcu, keza "halk aşevleri"nin masalarında oturup yemeğini yiyen herkes, dükkânların önündeki kuyruklarda bekleyen her kadın, tanımadığı kimselere başından geçen olayları anlatıyordu; tekdüze gündelik yaşamlar, başka çağlara özgü şeylermiş gibi görünüyordu, rengârenk bir öyküler evreninde hareket ediyorduk.

Bu nedenle, yazı yazmaya o dönemde başlayanlar, hikâyelerini sözlü olarak aktaran, adını bilmediğimiz o kişilerle aynı malzemeyi işlemek durumunda kaldılar. Kişisel olarak yaşadığımız ya da tanıklık ettiğimiz öykülere, kendine özgü sesi, ritmi, yüz ifadesiyle zaten birer anlatı olarak bize ulaşan öyküler ekleniyordu. Partizan savaşı sırasında daha yeni yaşadığımız serüvenler, geceleri ateşin çevresinde anlatılan öykülere dönüşüp biçim değiştiriyor; şimdiden bir üsluba, bir dile, "Meğer ben neymişim!" tarzı bir mizaha bürünüyor, kaygılandırıcı ya da üzücü etkiler yaratmaya yönelik bir arayışı içlerinde barındırıyordu. Bazı öykülerim, bu romanımın bazı sayfaları, olaylar açısından da, dil açısından da, kaynağını bu yeni doğmuş olan sözlü gelenekten alır.

Ama gene de, gene de... o zamanlar nasıl yazdığımızın gizi, yalnızca içeriklerin bu temel evrenselliğinde yatmıyordu, itici güç orada değildi (belki de bu önsöze toplu bir ruh halini anımsatarak başlamış olmam, bir kitaptan, yazılı bir şeyden, ak sayfa üzerine dizili sözlerden söz ettiğimi unutmama yol açıyor); tam tersine, anlattığımız öykülerin hammaddeden ibaret olduğu hiç bu kadar açık olmamıştı: Genç yazarı bir şeyler yapmaya iten patlayıcı özgürlük dürtüsü, belgeleme ya da bilgilendirme isteğinden çok, *dile getirme* isteğinden kaynaklanıyordu. Neyi dile getirme? Kendimizi, yaşamın yeni yeni öğrendiğimiz buruk

tadını, bildiğimizi ya da olduğumuzu sandığımız ve belki de o anda gerçekten bildiğimiz ve olduğumuz pek çok şeyi. Kişiler, manzaralar, silah atışları, siyasal mesajlar, yerel sözcükler, küfürler, liriklik, silahlar ve cinsel ilişkiler, paletteki renklerden, portedeki notalardan ibaretti; asıl olanın, libretto değil, müzik olduğunu çok iyi biliyorduk: O kadar içerik yanlısı olmamıza karşın, bizim gibi tutkulu biçimciler görülmemiştir; o kadar nesnellik iddiasında bulunmamıza karşın, bizim gibi duygularını yazıya döken lirik yazarlar görülmemiştir.

Böyle bir bağlamda yazmaya başlayan bizim için "yeni gerçekçilik" bu demekti. Bu kitap, "yeni gerçekçilik"in olumlu nitelikleri ile kusurlarının tipik bir dökümünü oluşturuyor - o "okul"a özgü şu olgunlaşmamış edebiyat yapma arzusundan doğduğu için. Şu var ki, bugün "yeni gerçekçilik"i özellikle edebiyatın edebiyat dışı gerekçelerle yozlaştırılması ya da bir zorlamayla karşı karşıya bırakılması olarak anımsayanlar, meselenin özünü tersyüz etmiş oluyorlar: Aslında, edebiyat dışı öğeler öyle dev boyutlu ve tartışılmaz biçimde karşımızda duruyordu ki, bize doğanın bir parçası gibi görünüyorlardı; bütün sorun, poetikaya ilişkinmiş gibi geliyordu bize - sorun, bizim için dünyanın ta kendisi olan o dünyayı edebiyat yapıtına dönüştürmekti.

"Yeni gerçekçilik" bir okul değildi. (Olanları kesin bir dille anlatmaya çalışıyorum.) Yeni gerçekçilik, büyük ölçüde merkez dışından gelen bir sesler bütünüydü, farklı İtalya'ların değişik açılardan keşfiydi, aynı zamanda -ya da özellikle- o âna dek edebiyatın hiç işlemediği İtalya'ların. Birbirine yabancı ya da yabancı olduğunu sandığımız İtalya'ların çeşitliliği olmasa, mayalanıp edebiyat dilinde yoğrulması gereken ağızların ve yerel deyişlerin çeşitliliği olmasa, "yeni gerçekçilik" olmazdı. Ama "yeni gerçekçilik," 19. yüzyılın bölgesel gerçekçiliği *(verismo)* anlamında yerel değildi. Yerel betimlemelerin amacı, bütün dünyanın

kendini bulabileceği bir sanatsal sunuma gerçeklik çeşnisi vermekti - tıpkı pek çok eleştirmence doğrudan ya da dolaylı öğrencileri olmakla suçlandığımız 1930'ların Amerikalı yazarlarının yapıtlarındaki Amerikan taşrası gibi. Dolayısıyla, dilin, üslubun, ritmin bizim için, doğalcılıktan olabildiğince uzak olması gereken bu gerçekçiliğimiz için, büyük bir önemi vardı. Kendimize bir çizgi çizmiş, daha doğrusu bir tür üçgen belirlemiştik: Giovanni Verga'nın *Malavoglia'lar'ı,* Elio Vittorini'nin *Sicilya Konuşmaları* ve Cesare Pavese'nin *Senin Köylerin'i;* bunlardan yola çıkacaktık, her birimiz kendi yerel sözcük dağarcığını ve kendi manzarasını temel almak koşuluyla. (Örgütlü ve bilinçli bir harekete gönderme yapıyormuşum gibi çoğul konuşmayı sürdürüyorum, bunun tam tersi olduğunu açıklamakta olduğum şu an bile. Edebiyattan söz ederken, en ciddi, en olgulara dayalı söylemin ortasında bile, fark etmeden hikâye anlatmaya geçmek nasıl da kolay... Bu yüzden, edebiyat üzerine söylemler giderek daha çok rahatsız ediyor beni, kendi söylemlerim de, başkalarınınki de.)

Benim manzaram, herkesten sakındığım bir şeydi (önsöze buradan başlayabilirdim; "bir edebiyat kuşağının özyaşamöyküsü" bölümünü çok kısa tutarak, hemen doğrudan beni ilgilendiren şeylerden söz etmeye geçerek, belki de genellemelerden ve belirsizlikten kaçınmam mümkün olabilirdi...), hiç kimsenin gerçekten yazmadığı bir manzara. (Montale dışında; kaldı ki, Montale öteki Riviera'dandı. İmgeler ve sözcük dağarcığı açısından, Montale'yi hemen hep yerel bellek çerçevesinde okuyabilirmişim gibi geliyordu bana.) Ben Batı Riviera'dandım; polemikçi bir tutumla, yaptığımdan neredeyse utanç duyarak, şehrim San Remo'nun manzarasından turistik kıyı boyunu -palmiye ağaçlarıyla çevrili sahil yolu, gazino, oteller, villalar- bütünüyle siliyordum. Eski Şehir'in sokaklarından başlıyor, yamaçlardaki akarsulardan yukarı çıkıyor, geometrik

karanfil tarlalarından uzak duruyor, yer yer yıkılmış eski duvarlarla çevrili, asma ve zeytin ağacı ekili taraçalı ekim alanlarını yeğliyordum. Kıraç sırtlardan çam ormanlarının, sonra kestane ağaçlarının başladığı yere kadar katır yollarından içerilere giriyor, böylece hep yukarıdan yeşil iki perde arasındaki bir çizgi olarak gördüğüm denizden Ligurya Alpleri'nin dolambaçlı vadilerine geçmiş oluyordum.

Bir manzaram vardı. Ama bu manzarayı anlatabilmek için, onu başka bir şeye -kişilere, öykülere- göre ikinci konuma sokmam gerekiyordu. Direniş, manzarayla kişileri kaynaştırmamı sağladı. Bu kaynaşma olmasa asla yazamayacağım roman, işte burada. Bütün yaşamımın gündelik görünümü, tamamıyla olağanüstü ve romana özgü bir hal almıştı: Eski Şehir'in karanlık taç kemerlerinden yukarıya, ormanlara kadar kat kat kendini açan tek bir öykü - silahlı adamların birbirlerinin peşine düşmesinin ve gizlenmesinin öyküsüydü bu. El konulup askerî karakol ve hapishanelere dönüştürüldüğünü gördüğüm villaları da yazıya geçirebiliyordum artık; geçilmesi tehlikeli, havadaki makineli tüfek sesini anımsatan açık alanlar haline geldiklerinden beri karanfil tarlalarını da. İnsanları manzaralara yerleştirmemi sağlayan bu olanak sayesindedir ki, "yeni gerçekçilik"...

Bu romanda (en iyisi konuma geri dönmek; "yeni gerçekçilik"in savunusunu yapmaya koyulmak için henüz çok erken; ondan kopuşun gerekçelerini çözümlemek, ruh halime daha denk düşüyor, bugün bile), dönemin edebiyatına ilişkin göstergeler, yazarın gençliğine ilişkin göstergelerle iç içe geçiyor. Şiddet ve cinsellik motiflerinin abartılı sunumu, sonunda saf (okurun damak zevki çok daha ağır yiyecekleri kaldırabiliyor günümüzde) ve zorlama (yazarın sonraki yapıtları, bunların onun için dışsal ve geçici motifler olduğunu kanıtlıyor) görünüyor.

Bambaşka bir çerçeve içinde kurulmuş, dil ve imge olarak doğrudan, nesnel temsile dayalı bir öyküde, ideolojik

tartışmayı öyküye sokma saplantısı da, aynı ölçüde saf ve zorlama görünebilir. İdeolojik öğenin gereğini yerine getirmek için, kuramsal düşünceleri, öteki bölümlerin tonundan farklı bir bölümde -9. Bölüm- yoğunlaştırma yöntemine başvurdum; Komiser Kim'in düşüncelerini içeren bu bölüm, romanın ortasına sokulmuş bir önsöz gibidir neredeyse. İlk okurlarımın hepsinin eleştirdikleri ve bana bölümü olduğu gibi çıkarmamı öğütledikleri bir yöntem; ben, kitabın bütünlüğünün bundan zarar gördüğünü anlamakla birlikte (o dönemde, üslup birliği az sayıdaki kesin estetik ölçütlerden biriydi; bugün kendini kabul ettiren tutum -farklı üslup ve dillerin yan yana getirilmesi- henüz kabul görmüyordu), ayak diredim: O bir parça karma ve melez yapısıyla, kitap böyle doğmuştu.

Eleştirel tartışmanın gelecekteki bir başka büyük konusu -dil-lehçe ilişkisi- burada saf aşamasıyla yer alıyor: Yerel renk lekeleriyle bir araya getirdiğim lehçe (oysa daha sonra yazacağım anlatılarda, lehçeyi yaşamsal, ama gizli bir besin kaynağı gibi bütünüyle dilin içinde eritmeye çalışacaktım); kâh neredeyse yapmacıklaşan, kâh yalnızca doğrudanlığı aktarma çabası içinde gelişigüzel ilerleyen, tam bir tutarlılık göstermeyen üslup; neredeyse folklor noktasına varan belgesel bir dağarcık (halk deyişleri, şarkılar)...

Ve sonra (çağın bana özgü ve genel göstergelerini sıralamaya devam ediyorum; bugün yazılan bir önsözün, ancak eleştirel ise bir anlamı olabilir), insanı betimleme tarzı: Abartılı ve grotesk çizgiler, çarpıtılmış yüz ifadeleri, kökleri derinlere inen, anlaşılması güç toplu dramlar. İtalya'nın yazınsal ve görsel kültürü, Birinci Dünya Savaşı sonrasında dışavurumculuk trenini kaçırmış, İkinci Dünya Savaşı sonrasında büyük bir buluşmayla bu açığı kapatmıştı. Belki de İtalya'daki o dönemin gerçek adı, "yeni gerçekçilik"ten çok, "yeni dışavurumculuk" olmalıdır.

Bu kitapta, dışavurumcu merceğin çarpıtmaları, çok yakın arkadaşlarım olan kişilerin çehrelerine yansıyor. Onları çarpıtılmış, tanınmaz, "olumsuz" kişiler haline getirmeye çalışıyordum, çünkü yalnızca "olumsuzluk"ta

şiirsel bir anlam buluyordum. Aynı zamanda, çok daha renkli, sıcak ve tanımlanması olanaksız gerçekliğe karşı, insani açıdan çok daha zengin ve çok daha iyi olduklarını bildiğim gerçek kişilere karşı, pişmanlık duyuyordum - yıllarca içimde taşıyacağım bir pişmanlıktı bu...

Bu, yazdığım ilk roman. Şimdi yeniden okuduğumda, üzerimde nasıl bir etki bırakıyor? (Artık dayanak noktamı buldum: bu pişmanlık. Buradan başlamalıyım önsöze.) Bu kitabın bana onca uzun süre verdiği tedirginlik kısmen azaldı, kısmen sürüyor: Benden çok daha büyük bir şeyle, bütün çağdaşlarımı etkileyen duygularla, hem trajediler, hem kahramanlıklarla, hem cesur ve içten atılımlar, hem karanlık vicdan dramlarıyla olan ilişkimin yol açtığı bir tedirginlik bu. Direniş: Bu kitap "Direniş edebiyatı" içinde nereye oturuyor? Romanı yazdığımda, bir "Direniş edebiyatı'' yaratmak, henüz açık uçlu bir sorundu; "Direniş romanı" yazmayı mutlak bir zorunluluk gibi görüyorduk.

Kurtuluş'tan yalnızca iki ay sonra, kitapçıların vitrinlerinde Vittorini'nin *İnsanlar ve İnsan Olmayanlar'ı* çoktan yerini almıştı; kitap, en temel diyalektik ilişkiyi, mutluluk-ölüm ilişkisini ele alıyordu. Böylece, Milano'nun partizan grupları, şehrin iç içe geçen halkalar şeklindeki haritası üzerinde son derece hızlı tempolu romanlarına kavuşmuşlardı; dağlarda savaşım veren partizanlar olarak biz de kendi romanımız olsun istiyorduk: Bize özgü farklı ritmi, bize özgü farklı geliş gidişleri yansıtan bir roman...

Öykünün edebiyat üzerindeki etkisinin dolaylı, ağır ve çoğu zaman çelişkili olduğunu bilmeyecek kadar kültürden nasibini almamış birisi değildim; pek çok büyük tarihî olayın hiçbir büyük romana esin vermeden geçip gittiğini - her yönüyle "roman yüzyılı'' [19. yüzyıl] boyunca da geçerliydi bu- iyi biliyordum; Risorgimento'nun[2] büyük romanının asla yazılmadığını biliyordum... Her şeyi biliyorduk, o kadar da saf değildik; ama kanımca, kişi ne

zaman tarihsel bir döneme tanıklık etse ya da o dönemde etkin bir rol üstlense, özel bir sorumluluk yüklenmiş hisseder kendisini...

Benim açımdan, bu sorumluluk bana, sonuçta konunun kendi becerilerime göre fazla iddialı ve görkemli olduğunu hissettiriyordu. Bunun üzerine, konunun karşısında korkup geri çekilmemek için, onunla doğrudan değil, dolaylı olarak yüzleşmeye karar verdim. Sokak çocuklarının ve işsiz güçsüzlerin kol gezdiği bir ortamda, her şey bir çocuğun gözünden görülmeliydi. Partizan savaşının, bu savaşa özgü kahramanlıkların ve fedakârlıkların kıyılarında dolaşan, ama aynı zamanda onun rengini, buruk tadını, ritmini yansıtan bir öykü uydurdum...

Bu, yazdığım ilk roman. Yıllar sonra, şimdi, yeniden incelediğimde onu nasıl tanımlayabilirim? (Baştan başlamam gerek. Yanlış bir yöne saptım, bu da beni bu kitabın yükümlülükten kaçmaya yönelik bir kurnazlıktan doğduğu sonucuna götürdü; oysa, tam tersine...) Romanı, sözcüğün en zengin ve yüklü anlamıyla "bağlanımlı edebiyat"ın bir örneği olarak tanımlayabilirim. Bugün, genel olarak, "bağlanımlı edebiyat"tan söz edildiğinde, yanlış bir kanıya varılıyor: "Bağlanımlı edebiyat," yazınsal anlatımdan bağımsız olarak önceden belirlenmiş bir tezin gözler önüne serilmesine hizmet eden bir edebiyat gibi algılanıyor. Oysa, *engagement* ("bağlanım") adı verilen şey, her düzeyde kendini gösterebilir; burada, her şeyden önce, kitabın imgeleri ve sözleri, akışı, tonu, üslubu, umursamazlığı, meydan okuması yoluyla kendini göstermesi amaçlanmıştır.

Daha konunun seçiminde, neredeyse tahrik edici bir özgüven sergileniyor. Kime karşı? Şunu söyleyebilirim: Eşzamanlı olarak iki cephede savaşmak; hem Direniş'i eleştirenlere, hem de kutsallaştırılmış, kusurlarından arındırılmış bir Direniş'i savunanlara meydan okumak istiyordum.

Birinci cephe: Kurtuluş'un üzerinden bir yılı biraz aşkın bir süre geçmişti ki, "burjuva saygınlığı" yeniden eski tahtına kurulmuş, "biz zaten söylemiştik, hepsi böyle bu partizanların, bize gelip de Direniş'ten söz etmesinler, ne tür idealler olduğunu çok iyi biliyoruz..." diyebilmek için o dönemin her tür sosyoekonomik koşulundan yararlanıyordu: Savaş sonrası gençliğinin aşırılıkları, suç oranının artması, yeni bir yasal düzen kurmanın güçlüğü. Ben kitabımı bu atmosfer içinde yazdım; romanımla, paradoksal bir biçimde, burjuvalara karşılık vermek istiyordum: "Tamam, siz haklıymışsınız gibi yapacağım, en iyi partizanları değil, olabildiğince kötülerini canlandıracağım, romanımın merkezine tamamı az çok çarpık tiplerden oluşmuş bir birlik koyacağım. Peki, değişen ne? Partizan mücadelesine açık bir neden olmaksızın atılanlarda bile, insanın kurtuluşuna ilişkin temel bir itki etkili olmuştu: Onları sizden yüz bin kez daha iyi kılan, onları etkin tarihsel güçler haline getiren -sizin asla, rüyanızda bile olamayacağınız bir şey- bir itki!" Bu polemiğin, bu meydan okumanın anlamı artık geçmişte kaldı; o dönemde de, söylemek zorundayım ki, kitap salt bir roman olarak okundu, tarihsel bir hüküm hakkındaki tartışmanın bir öğesi olarak değil. Gene de, hâlâ kitapta o tahrik edici hava bir parça hissediliyorsa, o zamanki polemikten kaynaklanıyor bu.

Çifte polemikten. Şu var ki, ikinci cephedeki -"solcu kültür" bünyesindeki cephe- savaş da artık geçmişte kalmış görünüyor. O sıralarda, edebiyat faaliyetinde "siyasal bir yönelim" girişimi yeni yeni boy gösteriyordu; yazardan "olumlu kahraman"ı yaratması, toplumsal tutumun, devrimci militanlığın başkalarına örnek olabilecek, eğitici imgelerini ortaya koyması isteniyordu. "Yeni yeni boy gösteriyordu," dedim; şunu da eklemeliyim ki, daha sonra da, burada, İtalya’da, bu tür baskıların çok büyük bir ağırlığı ve çok fazla yandaşı olmadı. Gene de, yeni edebiyata yüceltici ve eğitici bir işlevin yüklenmesi tehlikesi, soluduğumuz havaya nüfuz etmişti; bu kitabı

yazdığımda, söz konusu tehlikenin henüz farkına varmıştım ve yeni bir retoriğin dayatılmasına karşı hemen tüylerimi kabartıp, tırnaklarımı çıkarmış, hazır bekliyordum. (O sıralarda, konformizm karşıtlığı yükümlülüğümüzü hâlâ koruyorduk: Korunması güç bir miras; ama kısmen arka plana düşmüş olsa bile, bizi çok daha rahat, ama daha az tehlikeli olmayan bu çağda hâlâ ayakta tutuyor...) O zamanki tepkim şöyle dile getirilebilir: "Ha, demek, 'sosyalist kahraman' istiyorsunuz? 'Devrimci romantizm' istiyorsunuz? Öyleyse, ben de size, içinde hiç kimsenin kahraman olmadığı, hiç kimsenin sınıf bilincinden haberli olmadığı bir partizan öyküsü yazacağım. "En alttakiler"in, lümpen proletaryanın dünyasını anlatacağım! (Benim için o zamanlar yeni bir kavramdı bu ve büyük bir keşif olduğunu sanıyordum. Anlatı için geçmişte en kolay malzeme olduğunu, öyle olmayı da sürdüreceğini bilmiyordum.) Ve bu, bütün yapıtların en olumlusu, en devrimcisi olacak! Zaten kahraman olan kişiden, zaten sınıf bilinci olan kişiden bize ne! Anlatılması gereken, oraya varış sürecidir! Bilincin berisinde tek bir birey kaldığı sürece, bizim görevimiz onunla, yalnızca onunla ilgilenmek olacaktır!"

Böyle düşünüyordum ve bu öfkeli polemikle yazmaya koyuldum; en candan dostlarım kabul ettiğim, aylarca ama aylarca bir tas kestaneyi ve ölüm tehlikesini paylaştığım, yazgıları için üstlerine titrediğim, gözlerini bile kırpmadan ölümü göze alışlarına, her türlü bencillikten arınmış yaşam tarzlarına hayran olduğum kişilerin yüz çizgilerini ve karakter özelliklerini çarpıtıyor, bunları sürekli tikleri, kaba ve gülünç kusurları olan maskelere dönüştürüyor, öyküleri üzerindeki bulanık alacakaranlıkları -gençlik saflığımla bunları ben bulanık alacakaranlıklar olarak hayal ediyordum- yoğunlaştırıyordum... Sonradan, yıllarca içimde taşıyacağım bir pişmanlık duyacaktım bu yüzden...

Bir kez daha önsöze baştan başlamak zorundayım. Meramımı tam anlatamadım. Söylediklerimden, bu kitabı

yazarken her şeyin -polemiğin gerekçeleri, savaşılacak hasımlar, savunulacak poetika- kafamda apaçık olduğu izlenimi doğabilir. Oysa, bunların hepsi var idiyse de, henüz karmakarışık ve dış çizgileri belirlenmemiş bir halde vardı. Aslında, kitap adeta rastlantı sonucu gelişiyordu: Aklımda kesin bir olay örgüsü olmadan yazmaya koyulmuştum, o sokak çocuğu karakterinden, yani gerçekliğin doğrudan gözlenmiş bir öğesinden, bir hareket etme, konuşma, büyüklerle ilişki kurma tarzından yola çıktım ve bunu romana özgü bir zemine oturtmak için, ablanın öyküsünü, Almandan çalınan tabanca öyküsünü uydurdum; sonra, bu çocuğun partizanlara katılışının zor bir geçiş olduğu ortaya çıktı: Pikaresk öyküden toplu destana bu sıçrayış, her şeyin yıkılması tehlikesini beraberinde getiriyordu, bana öyküyü hep aynı düzeyde tutmaya devam etme olanağını verebilecek bir şey bulmalıydım; ben de Dritto'nun birliğini uydurdum.

Her zaman olduğu gibi, neredeyse zorunlu çözümleri dayatan, öykünün kendisiydi. Ama neredeyse tek başına biçim kazanan bu şemaya, bu tasarıma, ben henüz taze deneyimimi, bir sesler ve yüzler kalabalığını (yüzleri çarpıtıyor, karakterleri bozuyordum: Yazı yazan kişi, gerçeklik bir kile, bir araca dönüşsün diye bunu hep yapar ve ancak bu yolla yazabileceğini bilir, gene de bundan pişmanlık duyar...), o deneyimle iç içe geçen bir tartışmalar ve okumalar ırmağını boşaltıyordum.

Okumalar ve yaşam deneyimi, iki evren değil, tek evrendir. Her yaşam deneyimi, yorumlanabilmek için, belli okumaları gerektirir ve onlarla kaynaşır. Kitapların hep başka kitaplardan doğduğu, yalnızca görünüşte bir başka gerçekle -kitapların pratik yaşamdan ve insanlar arasındaki ilişkilerden doğduğu- çelişen bir gerçektir. Partizanlık yaşantımız sona erer ermez, Hemingway'in altı-yedi yıl önce yazdığı, İspanya İç Savaşı'nı konu alan bir romanla karşılaştık (önce, dergilerde bölüm bölüm yayımlanmış, sonra kitap olarak çıkmıştı): *Çanlar Kimin İçin Çalıyor.* Kendimizi bulduğumuz ilk kitaptı bu; gördüklerimizi,

duyduklarımızı ve yaşadıklarımızı, oradan başlayarak anlatısal izleklere ve tümcelere dönüştürdük; Pablo ile Pilar'ın birliği, "bizim" birliğimizdi. (Oysa şimdi, bu, Hemingway'in en az hoşlandığımız kitabı; aslında, o dönemde bile, öteki kitaplarındaki, özellikle ilk öykülerindeki gerçek üslup dersini keşfetmemizle, Hemingway bizim yazarımız haline gelmişti.)

Bizi ilgilendiren edebiyat, bu için için kaynayan insanlık, acımasızlık ve doğa duygusunu içeren edebiyattı. İç savaş döneminin -yani, Sovyet edebiyatı arındırılıp yapmacık bir hal almadan önceki dönemin- Rus yazarlarını da çağdaşlarımız olarak görüyorduk. Özellikle, İsaak Babel'i: Babel'in İtalya'da savaştan önce çevrilmiş olan ve 20. yüzyıl gerçekçiliğinin örnek kitaplarından biri niteliğini taşıyan *Kızıl Süvariler'ini* biliyorduk; roman, aydınlar ile devrimci şiddet arasındaki ilişkiden doğmuştu.

Ama daha sınırlı ölçüde de olsa, Aleksandr Fadeyev de (resmî Sovyet edebiyatının memurlarından biri haline gelmeden önce) ilk kitabı *Partizanlar'ı* aynı içtenlik ve aynı enerjiyle yazmıştı (kendi kitabımı yazdığımda romanı okumuş muydum hatırlamıyorum ve bunu araştıracak değilim; önemli olan bu değil, benzeri durumlardan yapı ve ruh olarak birbirine benzeyen kitaplar doğar). Fadeyev, başladığı gibi iyi getirdi işin sonunu, çünkü 1956'da, sorumluluğunu paylaştığı trajediyi (Babel'in ve Devrim'in başka birçok gerçek yazarının yaşamını yitirdiği trajedi) bütün boyutlarıyla anlamış olduğunu ortaya koyan ve ikiyüzlü suçlamalara kalkışmayan, trajedinin en ağır sonucuna -şakağına sıktığı tek kurşun- katlanan yegâne Stalinci yazar o oldu.

Örümceklerin Yuvalandığı Patika'nın arkasında bu yapıtlar var. Ama gençliğimizde, okuduğumuz her yeni kitap, dünyaya açılan ve daha önce okuduğumuz öteki

gözlerin ya da kitap-gözlerin bakışını değiştiren yeni bir göz gibidir; oluşturmak için büyük bir çaba gösterdiğim yeni edebiyat kavrayışında, beni çocukluğumdan itibaren büyülemiş olan bütün edebiyat evrenleri yeniden canlanıyordu... Öyle ki, Hemingway'in *Çanlar Kimin İçin Çalıyor'u* gibi bir şeyler yazmaya koyulduğumda, aynı zamanda Stevenson'un *Define Adası* gibi bir şeyler yazmak istiyordum. Bunu hemen anlayan Cesare Pavese oldu; Pavese, *Örümceklerin Yuvalandığı Patika'dan* benim bütün yazınsal eğilimlerimi tahmin etti. Ippolito Nievo'dan da söz etti; gerçekten de, Pin ile Kuzen'in buluşmasını, Nievo'nun *Bir İtalyanın İtirafları*'ndaki Carlino-Spaccafumo buluşmasına dayandırarak, ona gizli bir saygı gösterisinde bulunmak istemiştim.

Benimle ilgili olarak masal tonundan ilk söz eden Pavese oldu ve o zamana kadar bunun farkına varmamış olan ben, o andan itibaren belki de fazlaca bilincine vardım ve Pavese'nin tanımını doğrulamaya çalıştım. Yazarlık öyküm biçimlenmeye başlıyordu ve şimdi bana öyle geliyor ki, o başlangıç bu öyküyü bütünüyle içeriyordu.

Belki de, sonuçta, ilk kitap, önemli olan tek kitaptır; belki de, sırf onu yazmak yeterli olurdu: Büyük sıçrayışı yalnızca o anda yapıyor insan, kendini dile getirme fırsatı yalnızca bir kez karşımıza çıkıyor, içimizde taşıdığımız düğümü ya o anda çözüyoruz ya da bir daha çözemiyoruz. Belki de şiir, birçokları için yaşamın ilk gençlik çağıyla örtüşen bir ânında olanaklı yalnızca. O an geçtikten sonra, ister kendini dile getirmiş ol, ister olma (bunu aradan yüz, yüz elli yıl geçmeden bilemeyiz; çağdaşlarımız iyi birer yargıç olamazlar), o andan sonra zarlar atılmış oluyor, olsa olsa başkalarını ya da kendi kendini taklit ediyor insan, artık gerçek, ikame edilemez bir söz söyleyemiyor...

Araya giriyorum. Salt yazınsal bir gerekçeye dayalı her söylem, dürüst ise, bu şah matla, bu başarısızlıkla

sonuçlanır: Yazmak dediğimiz şey hep budur. Neyse ki, yazmak yalnızca yazınsal bir olgu değil, *başka* bir şey aynı zamanda. Bir kez daha, önsözü saptığı yoldan çıkarıp doğru yola sokma gereksinmesini duyuyorum.

Benim o zamanki kaygılarımda, bu *başka* şey, partizan savaşının nasıl olduğunu tanımlamaktı. Şimdi doktorluk yapan ve o zamanlar benim gibi öğrenci olan yaşıtım bir dostumla, akşamları tartışarak geçiriyorduk. İkimiz için de, Direniş temel deneyim olmuştu; onun için çok daha zorlayıcı biçimde, çünkü ağır sorumluluklar üstlenmek durumunda kalmış ve daha yirmili yaşlarının başında bir partizan tümeninin -benim de sırf partizan olarak yer aldığım tümen- komiseri olmuştu. O zamanlar, Kurtuluş'a birkaç ay kala, herkes Direniş'ten yanlış şekilde söz ediyormuş, oluşmakta olan bir retorik onun gerçek yüzünü, en önemli özelliğini gizliyormuş gibi geliyordu bize. Şimdi o tartışmaları tam olarak yansıtmak istesem, zorlanırdım; mitselleştirilmiş - bütün imgelere karşı sürekli polemiğimizi, partizan bilincini temel bir güdüye indirgeyişimizi hatırlıyorum yalnızca - en sıradan yoldaşlarımızda bile gördüğümüz ve o günkü ve gelecekteki tarihin anahtarı haline gelmekte olan bir güdüydü bu.

Arkadaşım, bir olgu niteliği taşımayan her şeye karşı alaycı, mesafeli, analitik bir tartışmacıydı; bu kitaptaki tek entelektüel kişi, Komiser Kim, onun bir portresini çizme amacını taşıyordu; o zamanki tartışmalarımızdan, özellikle bu üniformasız ve bayraksız insanların neden savaştıkları sorusundan bir şeyler de sayfalarıma, Kim'in tugay komutanıyla konuşmalarına ve monologlarına yansımış olmalı.

Kitabın arka planı bu tartışmalardı, onun da gerisinde, elime silah aldığımdan beri şiddet üzerine düşündüklerim vardı. Partizanlara katılmadan önce, hep ailesiyle birlikte yaşamış genç bir burjuva çocuğuydum; sakin faşizm karşıtlığım, her şeyden önce, askerî güce tapınmaya karşı bir muhalefetti, bir üslup, bir mizah duygusu sorunuydu;

ama birden görüşlerimle tutarlı davranma zorunluluğu, beni partizan şiddetinin ortasına taşıyor, kendimi o ölçütle ölçmemi gerektiriyordu. Bir travmaydı bu, ilk travma...

Aynı zamanda, kitabın arka planında, kişilere yönelik ahlaki yargı üzerine ve her birimizin eylemlerinin tarihsel anlamı üzerine düşünceler vardı. Yaşıtlarımın birçoğu, hangi tarafta savaşacaklarına yalnızca rastlantı sonucu karar vermişlerdi; çoğu için taraflar birden yer değiştiriyor, cumhuriyetçi iken partizan, partizan iken cumhuriyetçi oluveriyorlardı; ister bu, ister öteki tarafta olsunlar, ateş ediyorlar ya da onlara ateş ediliyordu; yalnızca ölüm, seçimlerine geri dönülmez bir damga vuruyordu. (Çarpışmamış olmanın pişmanlığı ile çarpışmayı reddedişinin gerekçelerini içtenlikle dile getirme çabası arasında sıkışıp kalan Pavese, *Tepedeki Ev*'in son sayfalarında şunları yazmayı başarmıştı: "Her ölen, sağ kalanları andırıyor ve onlara ölümünün nedenini soruyor.")

İşte, önsözü nasıl kurmam gerektiğini buldum. Aylarca, savaş sona erdikten sonra, partizan deneyimini birinci kişi ağzından ya da bana benzer bir kahramanla anlatmayı denemiştim. Birkaç öykü yazıp yayımlamış, ötekileri çöpe atmıştım; yazarken içim rahat değildi; içimdeki duygusal ve ahlaki fırtınaları bütünüyle yatıştırmayı başaramıyordum; hep yolunda gitmeyen bir şeyler çıkıyordu ortaya; kendi kişisel öyküm, sıradan, değersiz geliyordu bana; en çok söylemeyi istediğim şeyler karşısında kompleksler, ketvurmalar içindeydim.

İçinde yer almadığım öyküler yazmaya başladığımda, her şey tıkır tıkır işlemeye başladı: Dil, ritim, ölçü kesindi, işlevseldi; ne kadar nesnel, anonim kılarsam, öykü o kadar tatmin ediyordu beni; beni tatmin etmekle kalmıyor, savaştan hemen sonra tanımaya başladığım meslekten kişiler de -Milano'da Vittorini ile Giansiro Ferrata; Torino'da Natalia Ginzburg ile Pavese-, öyküyü okuttuğumda, artık bana "şurası şöyle olsa, burası böyle olsa" demiyorlardı.

Anlamaya başlamıştım: Bir öykü ne kadar nesnel ve anonimse, o kadar benim öykümdü.

O zamanlar, "nesnel" yazabilme yetisi, bana dünyanın en doğal şeyiymiş gibi geliyordu; bu yetiyi çok kısa bir süre sonra yitireceğimi hayal bile edemezdim. Her öykü, çok iyi bildiğim bir dünyada, kusursuz bir güven içinde ilerliyordu: Bu, *benim* deneyimimdi, başkalarının deneyimleriyle çoğalan kendi deneyimim. Ve tarih duygusu, ahlaki bakış, duygu, tam da onları örtük, gizli bıraktığım için varlıklarını duyuruyordu.

Çetelerde tanıdığım partizan bir çocuğun kişiliği üzerine bir öykü geliştirmeye başladığımda, ötekilerden daha kapsamlı bir öykü haline geleceğini düşünmüyordum. Öykü niçin romana dönüşmüştü? Çünkü -bunu sonradan anladım- benimle kahraman arasındaki özdeşleşme, daha karmaşık bir şey haline gelmişti. Çocuk Pin karakteri ile partizan savaşı arasındaki ilişki, simgesel olarak, benim partizan savaşıyla yaşadığım ilişkiye karşılık geliyordu. Pin'in büyüklerin anlaşılmaz dünyası karşısında duyduğu aşağılık duygusu, aynı durumda bir burjuva çocuğu olarak benim hissettiğim aşağılık duygusuna karşılık geliyordu. Ve Pin'in serseriler dünyasından geliyor olmasına bağlı pervasızlığı (pek böbürlendiği bu kökeni, her "yasa tanımaz kişi" karşısında suç ortaklığı ve neredeyse üstünlük hissetmesine yol açar), "entelektüel kişi"nin her durumla başa çıkabilme, asla hayrete düşmeme, duygulardan kendini sakınma tarzına karşılık geliyordu... Böylece, bu simgesel yer değiştirmeler anahtarıyla (ama açıkça belirtmeliyim ki, sonradan bulduğum, yazdıklarımı daha sonra açıklamama yarayan bir anahtardı bu yalnızca), kişisel bakış açıma yer vermediğim öykü, yeniden *benim* öyküm haline geliyordu...

Benim öyküm, çok uzun süren ergenliğin öyküsüydü: Savaşı, hem gerçek, hem mecazi anlamıyla bir "suç mahallinde bulunmama" sayan gencin öyküsü. Birkaç yıl

içinde, birden bu "suç mahallinde bulunmama" bir *burada ve şimdi* haline gelmişti. Benim için, çok erken; ya da çok geç: Çok uzun bir süre boyunca kurduğum hayalleri yaşamaya hazır değildim. Daha önce, bana uzak, yabancı savaşı tersine çevirmek, dünün gölgede kalmış ve dirençli kişilerini birer kahramana, birer lidere dönüştürmek söz konusuydu. Şimdi, barış döneminde, bütün ilişkilere hayat veren, kamu yaşamının bütün araçlarını kuşatan yeni enerjilerin gücü açığa çıkıyordu ve işte, uzaktaki edebiyat şatosu da, genç taşralıyı tören boruları ve sancaklarla karşılamaya hazır, yakın ve dost bir liman gibi önümde uzanıyordu. Ve aşk yüklü bir enerji havayı elektriklendiriyor, savaşın ve barışın bize geri kazandırdığı ve daha yakın kıldığı genç kızların gözlerini ışıl ışıl aydınlatıyordu: Onlar şimdi, gerçekten, barışın ilk aylarının yeni armağanı olan bir bağ içinde, yeniden yaşam bulan İtalya'nın sıcak akşamlarını sohbetler ve kahkahalarla doldurabileceğimiz yaşıtlarımız ve arkadaşlarımız haline gelmişlerdi.

Önümüzde açılan her yeni olanak karşısında, ben sınav ânından önce düşlemiş olduğum kişi olmayı başaramıyordum: Partizanların sonuncusu olmuştum; kararsız, tatminsiz ve beceriksiz bir âşıktım; edebiyat şuracıkta duran, kolay bir öğrenim alanı gibi değil, neresinden başlayacağımı bilemediğim bir yol gibi uzanıyordu önümde. Gençlik beklentileri ve gerginliğiyle yüklü olduğum için, gençliğin o doğal rahatlığını yitirmiştim. Döneme özgü hızlı olgunlaşma, benim olgunlaşmamışlığımı iyice açığa çıkarmıştı.

Dolayısıyla, kitabımın simgesel kahramanı, bir geriye dönüş imgesiydi: bir çocuk. Pin'in çocukça ve kıskanç bakışı altında, silahlar ve kadınlar uzak ve anlaşılmaz şeylere dönüşüyorlardı; felsefemin yücelttiği şeyi, poetikam düşman görüntülere dönüştürüyor, aşırı sevgim çaresiz umutsuzluğun renklerine boyuyordu.

Yazarken, üslup açısından gerek duyduğum şey, anlattığım olayların aşağısında bir düzeyde durabilmekti; hoşlandığım İtalyanca, "evde [düzgün] İtalyanca konuşmayan" kişinin İtalyancasıydı, kendi kendini yetiştirmiş varsayımsal bir benlik yaratıyor, onun yazacağı gibi yazmaya çalışıyordum.

*Örümceklerin Yuvalandığı Patika***,** bu mutlak yoksunluk duygusundan doğdu - kısmen eziyet derecesinde yaşadığım, kısmen kurguladığım ve bir gösteriye dönüştürdüğüm yoksunluk. Bugün kitapta bir değer buluyorsam, o şudur: Henüz tam netlik kazanmamış bir yaşam gücü imgesi; onun içinde "çok genç birisi"nin yoksulluğu ile dışlanmışların ve reddedilmişlerin yoksulluğu iç içe geçer.

O zamanlar yoksul halimizin edebiyatını yaptığımızı söylerken, ideolojik bir programdan çok, her birimizin içindeki daha derin bir şeyden söz ediyorum.

Yazı yazmanın düzenli bir meslek olduğu günümüzde, roman kendi "pazar''ı, kendi "arz" ve "talep"i, kendi tanıtım kampanyaları, başarıları ve rutinleri olan bir "ürün"dür; İtalyan romanlarının hepsinin "iyi bir ortalama düzeyi" tutturduğu ve çok çabuk tatmin olan bir toplumdaki tüketim maddeleri yığınının bir parçasını oluşturduğu günümüzde, bir anlatıya hangi ruhla başladığımızı hatırlamak güçleşiyor - henüz bütünüyle kendi ellerimizle kurmak zorunda olduğumuz bir şeydi anlatı.

Birinci çoğul şahıs kullanmaya devam ediyorum, ama dağınık, üzerinde uzlaşılmamış, farklı taşra köşelerinden çıkan, kısmi ve geçici gerekçeler dışında net ortak gerekçeleri olmayan bir şeyden söz ettiğimi size daha önce açıklamıştım. Her şeyden çok, deyim yerindeyse, havaya yayılmış bir gizilgüçtü bu. Ve kısa sürede sönüp gitti.

Daha 1950'li yıllarda, ustalardan başlayarak, manzara değişmişti: Pavese ölmüş, Vittorini muhalif bir sessizliğe bürünmüştü, Moravia farklı bir bağlamda başka bir anlam (artık varoluşsal değil, doğalcı bir anlam) ediniyordu ve

İtalyan romanı hüzünlü, ılımlı, sosyolojik çizgisine giriyordu; sonunda hepimiz bu çizgide az çok rahat bir oyuk açtık kendimize (ya da kaçış yollarımızı bulduk).

Ama o ilk bölük pörçük destan çizgisinden yürümeyi sürdürenler oldu; genellikle, bu gücü koruyanlar, en ayrıksı, en az "bütünleşmiş" yazarlardı. Ve içlerinde en yalnız olanı, Beppe Fenoglio, artık kimsenin beklemediği bir anda, hepimizin düşlediğimiz romanı yazmayı başardı: *Özel Bir Mesele***.** Fenoglio, bu kitabı yazmayı başardı, ama tamamlayamadı ve romanın yayımlandığını göremeden, kırklı yaşlarında öldü. Bizim kuşağımızın yazmak istediği kitap artık var ve çabamız bir ödüle, bir anlama kavuşmuş oluyor; ancak şimdi, Fenoglio sayesinde, bir dönemin sona erdiğini söyleyebiliriz, ancak şimdi o dönemin gerçekten var olduğunu söyleyebiliriz: *Örümceklerin Yuvalandığı Patika'dan Özel Bir Meseleye* uzanan dönem.

Artık Fenoglio'nun ölümünden sonra yayımlanan *Bir Ateş Günü* başlıklı kitabının içinde yer alan *Özel Bir Mesele***,** Ariosto'nun *Orlando Furioso'su* gibi çılgın bir aşkın ve şövalye kovalamacalarının yer aldığı bir romansın geometrik gerilimiyle kurulmuştur; ama aynı zamanda Direniş hakkındadır: İçiyle ve dışıyla, hiç yazılmadığı kadar gerçek, ne ise o haliyle, yazarın yıllarca şaşmaz belleğinde net olarak koruduğu Direniş hakkında - üstelik, örtük olduğu ölçüde güçlü bütün ahlaki değerleri, duygusu ve öfkesiyle. Ve bir manzaralar kitabıdır, çabucak çizilivermiş, hepsi de capcanlı figürlerin, kesin ve gerçek sözlerin kitabıdır. Aynı zamanda, peşine düşülen şeyin, bir başka şeyin, keza bu başka şeyin de gene bir başkasının peşine düşmek için peşine düşüldüğü ve gerçek nedene asla ulaşamadığımız saçma, gizemli bir kitaptır.

Fenoglio'nun kitabına önsöz yazmak istiyordum, kendi kitabıma değil. Bu, yazdığım ilk roman, neredeyse yazdığım ilk şey. Onun hakkında ne söyleyebilirim bugün? Şunu

söyleyeceğim: İlk kitabı hiç yazmamış olmak, daha iyi olurdu.

İlk kitap yazılmadığı sürece, insan yaşamında bir tek kez kullanabileceği başlama özgürlüğüne sahiptir; ilk kitap, biz aslında tanımlanmaktan henüz çok uzakken, bizi çoktan tanımlamış olur ve sonra bu tanımı yaşamımız boyunca üzerimizde taşımak zorunda kalırız, onu onaylamaya ya da derinleştirmeye, düzeltmeye ya da yalanlamaya çalışarak, ama asla bir daha onsuz olmayı başaramayarak.

Dahası var: ''Anlatacak pek çok şey" (benim kitabım ve başka birçok durum açısından, savaş) içeren bir deneyimden sonra, gençken yazmaya başlayanlar için, ilk kitap yazar ile deneyim arasında hemen bir duvar haline geliverir, kişiyi olgulara bağlayan bağları koparır, bellek hazinesini yok eder - sabırlı olup koruyabilseydin, aceleci davranıp harcamasaydın, çarçur etmeseydin, depoladığın imgelere keyfi bir hiyerarşiyi dayatmasaydın, şiirsel bir duyguyla yüklü olduğunu sandığın ayrıcalıklı imgeler ile ötekileri -seni kâğıda dökemeyeceğin kadar çok ya da o kadar az ilgilendirdiğini düşündüğün imgeleri- birbirinden ayırmasaydın; kısacası, zorla bir başka bellek -bütünlüklü bellek yerine, belli belirsiz sınırları olan, istediğin an istediğin anıyı zihninde canlandırabilmeni sağlayan bir bellek- oluştursaydın, bir hazine haline gelecek olan şeyden söz ediyorum... Belleğin, yazarken ona uyguladığın şiddetin etkisinden kurtulup eski haline dönemeyecek bir daha: Ayrıcalıklı imgeler, vaktinden önce birer yazınsal izlek düzeyine çıkarıldıkları için harcanmış olacak; belki de gelecekteki yapıtlarında yararlanmak gibi gizli bir niyetle saklı tutmak istediğin imgeler ise, akışkan ve canlı belleğin doğal bütünlüğünden koptukları için, eriyip gideceklerdir. Her şeyin sağlam ve değişmemecesine belirlenmiş olduğu bir edebiyat anlayışı artık iyice kök saldı, ağacın yaşamı ile otun yaşamının karşılıklı birbirlerini belirledikleri o anıların bitki örtüsünü soldurdu, ezdi. Anı, daha doğrusu deneyim -yani, anı artı o anının sende bıraktığı yara, artı sende yol açtığı ve seni farklı kılan değişiklik-, edebiyat yapıtının da

(ama yalnızca onun değil) ana gıdası, yazarın (ama yalnızca onun değil) gerçek zenginliği olan deneyim, bir edebiyat yapıtına biçim verir vermez kuruyor, yok oluyor. Yazar [o deneyimi yazıya geçirdikten sonra] bir bakıyor, insanların en yoksulu olup çıkmış.

İşte böyle, geriye bakıyorum, imgeler ve anlamlarla yüklü karşımda beliriveren o döneme: Partizan savaşı... Bütün yaşamım boyunca içinden yüzler, uyarılar, görünümler, düşünceler, sahneler, sözler ve duygular çıkarmayı sürdürebileceğim, yıllar gibi duyumsadığım aylar. Ama her şey uzak ve puslu, yazılı sayfalar ise aldatıcı olduğunu iyi bildiğim aldırışsız sağlamlıkları içinde orada duruyor, o zaman bile, anılar henüz yaşayan, derli toplu bir olguyken, kalıcıymış, değişmezmiş, *deneyimin ta kendisiymiş* gibi görünürken bile anılarla çelişen yazılı sayfalar - ve işime yaramıyor bu sayfalar, asıl gerek duyduğum, geriye kalan ne varsa, tam da orada olmayan ne varsa, o. Yazdığım bir kitap, onu yazarken yok ettiğim şeyin -yaşamım boyunca korusam, belki de son kitabı yazmamı sağlayacak olan, ama yalnızca ilkini yazmama yeten o deneyimin- yerini asla dolduramaz.

Kim'e ve öteki herkese

ÖRÜMCEKLERİN YUVALANDIĞI PATİKA

1

Yolun sonuna ulaşmak için, güneş ışınları, lacivert gök çizgisi boyunca uzanan kemerlerin birbirinden ayırdığı soğuk duvarları yalayarak dümdüz inmek zorunda.

Dümdüz iniyor güneş ışınları, duvarlara gelişigüzel oyulmuş pencerelerden, pencere eşiklerindeki tencerelere ekili fesleğen ve kekiklerden, iplere asılı çamaşırlardan aşağı; sonra daha aşağı, basamaklı ve çakıl döşeli, ortada katır sidiği için bir suyolunun bulunduğu kaldırım taşına.

Pin'in bir bağırması, dükkânın önünde, burnu bir karış havada, yüksek perdeden bir şarkı tutturması ya da kunduracı Pietromagro'nun vuracağı şaplak ensesine inmeden bir çığlık atması yetiyor, pencerelerde bir sesleniştir, bir küfürdür yankılanıyor:

"Pin! Gene günün bu saatinde kafa ütülemeye başladın! Haydi, şu şarkılarından birini söylesene bize, Pin! Pin, seni haylaz, derdin ne senin? Pin, maymun suratlı! Boğazı kuruyasıca, sesi çıkmayasıca! Sen yok musun sen, bir de şu tavuk hırsızı ustan! Sen yok musun sen, bir de şu döşeklik ablan!"

Ama Pin, sokağı yarılamış bile, elleri üzerine bol gelen ceketinin ceplerinde, gülmeden tek tek yüzlerine bakıyor:

"Hey Celestino, biraz sussana! Üzerindeki yeni giysi de pek güzelmiş. Sahi, Moli Nuovi'den kumaş çalan kimmiş belli olmadı mı hâlâ? Ne ilgisi var, desene. Selam Carolina, ucuz atlattın geçen sefer. Evet, geçen sefer ucuz atlattın,

kocan yatağın altına bakmadığı için. Sana gelince, Pasquale: Senin köyünde olup bitenleri de anlattılar bana. Evet, evet, Garibaldi köyünüze sabunu getirmiş, senin köylüler hop mideye indirmişler. Sabun lüpleten Pasquale! Yahu, sabun kaça haberiniz var mı?"

Pin'in boğuk bir sesi var, büyümüş de küçülmüş gibi; her espriyi, gayet ciddi, alçak sesle söylüyor, sonra birden ıslığı andıran i-i-i-i'li bir kahkaha patlatıyor ve kırmızı-siyah çilleri bir yabanarısı sürüsü gibi gözlerinin çevresine üşüşüyor.

Pin'le alay etmeye gelmez; sokakta olup biten her şeyi bilir, ne yumurtlayacağı hiç belli olmaz. Sabah akşam pencerelerin dibinde boğazını yırtarcasına şarkılar söyler, bağırır çağırır, bu arada Pietromagro'nun dükkânında dağ gibi yığılı dibi delik ayakkabıların tezgâhı örtmesine, hatta sokağa taşmasına ramak kalmıştır.

"Pin! Seni maymun! Seni çirkin suratlı!" diye bağırıyor kadının biri. "Bütün gün kafa ütüleyeceğine, şu benim pabuçlara pençe vursana! Bir aydır dükkânınızdaki yığının içinde öylece duruyor. Hele ustan bir hapisten çıksın, ona söyleyecek bir çift sözüm var!"

Pietromagro yılın yarısını hapiste geçirir, talihsiz doğmuştur çünkü ve civarda bir hırsızlık olduğunda, mutlaka onu içeri atarlar. Geri döner ve dağ gibi yığılmış dibi delik ayakkabıları, başıboş bırakılmış açık dükkânı görür. O zaman tezgâhın başına geçer, eline bir ayakkabı alır, evirir çevirir, yeniden yığının içine atar; sonra sakallı yüzünü kemikli ellerinin arasına alıp söver. Pin ıslık çalarak çıkagelir, henüz bir şeyden haberi yoktur; karşısında Pietromagro'yu buluverir, havaya kaldırdığı iki eli, çevresi sapsarı gözbebekleri ve köpek tüyünü andıran kısa sakalın kararttığı yüzüyle. Çığlık atar, ama Pietromagro onu enselemiştir ve bırakmaz; dövmekten yorgun düşünce, onu dükkânda bırakıp meyhaneye sıvışır. O gün yüzünü bir daha gören olmaz.

Alman denizci, iki günde bir akşamları Pin'in ablasına gelir. Her defasında, denizci yokuşu çıkarken, Pin sigara otlanmak için yolda onu beklerdi; başlarda adam cömert

davranıyor, her gelişinde üç dört sigara verdiği bile oluyordu. Alman denizciyle alay etmek kolay, çünkü söylenenleri anlamaz ve o donuk, şakaklarına kadar tıraşlı ablak yüzüyle öylece bakar. Sonra, çekip gittiğinde, arkasından alay edebilirsin, nasıl olsa dönüp bakmayacaktır.

Arkadan görünüşü gülünçtür: İki siyah şerit, denizci beresinden kısa ceketinin açıkta bıraktığı poposuna kadar iner - üzerine yasladığı koca Alman tabancasıyla dolgun, kadınsı bir popo.

"Pezevenk... Pezevenk..." diye Pin'e laf atar insanlar pencerelerden, alçak sesle, çünkü onun gibi tiplerle dalga geçmeye gelmez.

"Boynuzlular... Boynuzlular..." diye karşılık verir Pin onların sesini taklit ederek; bir yandan da, sigaranın dumanını içine ve burnuna çeker. Duman, çocuk boğazı için fazla sert ve yakıcıdır, ama nedendir bilinmez, gözleri yaşarıncaya ve hiddetle öksürünceye kadar içine çeker. Sonra, ağzında sigarası, meyhaneye gidip şöyle der: "Hey, bana içki ısmarlayana öyle bir şey söyleyeceğim ki, bana teşekkür edecek."

Meyhanede, gün boyunca, hep aynı kişiler olur, yıllardır: Dirseklerini masalara dayamış, çeneleri kavuşturdukları ellerinin üzerinde, muşambadaki sineklere ve bardakların dibindeki mor gölgeye bakarlar.

"Ne o," diyor Fransız Miscel, "ablan fiyatını mı düşürdü?"

Ötekiler gülüp çinko tezgâhı yumrukluyorlar:

"Bu kez ağzının payını aldın, Pin!"

Pin, alnını örten dik saçlarının perçeminden yukarıya doğru bakıyor.

"Vay be, tam düşündüğüm gibi. Baksanıza, aklı fikri ablamda. Söylüyorum size, hiç aklından çıkmıyor, âşık olmuş. Ablama âşık olmuş, ne cesaret..."

Ötekiler kahkahalara boğuluyor, Pin'in omzuna bir şaplak indirip, ona içki ısmarlıyorlar. Pin, boğazını yakan, tüylerini diken diken eden şaraptan hoşlanmaz, şarap içince gülmeden, bağırmadan, sağa sola sataşmadan duramaz. Gene de içiyor, bardakları bir dikişte midesine indiriyor, tıpkı sigaranın dumanını yuttuğu gibi, tıpkı geceleri ablasını yatakta çıplak adamlarla gizlice seyrettiği gibi. Ablasını

seyretmek, teninde kaba bir okşama, buruk bir tat gibidir, erkeklerle ilgili her şeyde olduğu gibi; tütün, şarap, kadınlar.

"Şarkı söyle, Pin," diyorlar. Pin o boğuk çocuk sesiyle güzel şarkı söyler, sesi ciddi, yoğundur. "Dört Mevsim"i söylüyor:

Ama ne zaman geleceği düşünsem, yitirdiğim özgürlüğümü, onu öpmek isterim ve sonra ölmek, o uyurken… her şeyden habersiz…

Adamlar, bir kilise ilahisiymiş gibi, başlarını eğmiş, sessizce dinliyorlar. Hepsi zamanında hapis yatmış kişiler: Hiç hapse girmemiş kişi, erkek değildir. Ve eski cezaevi türküsü, hani akşamları hapishanede gardiyanlar demir bir çubukla parmaklıklara vurarak geçtikleri, yavaş yavaş bütün kavgaların, sövüp saymaların dindiği, şimdi Pin gibi yalnızca o türküyü söyleyen bir sesin kaldığı ve kimsenin türkü söyleyeni susturmaya yeltenmediği anda insanın içine çöken o hüzünle dolu.

Seviyorum geceleri dinlemeyi nöbetçinin çağrısını. Seviyorum geçişini Ay'ın, hücremi aydınlatışını.

Pin hiç hapis yatmamış; bir keresinde, ıslahevine götürmek istediklerinde, kaçmış. Arada bir zabıtalar meyve pazarının tezgâhları arasındaki bir haylazlığı yüzünden onu yakalarlar, ama çığlıkları ve gözyaşlarıyla bütün zabıtaları öyle canından bezdirir ki, sonunda serbest bırakırlar. Gene de, nezarette bir süre kaldığı için, ne demek olduğunu biliyor, bu nedenle de iyi söylüyor türküyü, duyarak.

Pin, meyhanedekilerin ona öğrettiği bütün eski şarkıları, kanlı olaylardan söz eden şarkıları bilir: Mesela "Torna Caserio"yu ya da teğmeni öldüren Peppino'nun şarkısını. Sonra, herkesin mahzunlaştığı, bardaklardaki morluğa baktığı ve gırtlağını temizlediği bir sırada, Pin birden meyhanenin dumanı içinde tek ayağı üzerinde fır dönüp en yüksek perdeden şarkı söylemeye başlıyor:

Ve saçlarına dokundum yavuklumun "Orası değil," dedi, "daha aşağısı daha güzel:
Aşkım, seviyorsan beni, daha aşağıyı ellemelisin."

Bunun üzerine, adamlar tezgâha yumruklar indirmeye, "hiyuu" diye bağırıp elleriyle tempo tutmaya başlıyorlar ve garson kız bardakları korumaya çalışıyor. Ve meyhanedeki kadınlar -Şakrak gibi kırmızı suratlı yaşlı ayyaşlar- dans eder gibi bir o yana bir bu yana sallanıyorlar. Ve Pin, aşka gelmiş, hırsından dişini sıkmış, kendini yırtarcasına açık saçık şarkısını söylüyor:

Ve küçük burnuna dokundum, "seni budala," dedi sevgilim, "daha aşağı in, bahçe var orada."

Ve herkes, salınıp duran Şakrak'a elleriyle tempo tutuyor, hep bir ağızdan söylüyorlar:

Aşkım, seviyorsan beni, daha aşağıyı ellemelisin."

O gün yokuşu çıkan Alman denizcinin hiç keyfi yoktu. Bombalar her gün şehri Hamburg'u yakıp yıkıyor ve o her gün karısından, çocuklarından haber bekliyordu. Kuzey Denizi'nden gelen birisi olmasına karşın, güneylilere özgü, yumuşak bir mizacı vardı Alman'ın. Yuvasını çocuklarla doldurmuştu ve şimdi, savaş yüzünden evinden uzak düşünce, işgal altındaki ülkelerin fahişeleriyle dostluk kurarak sevgi özlemini gidermeye çalışıyordu.

Guten Tag demek için ona doğru yürüyen Pin'e: "Hiç sigaram olmamak," diyor. Pin adamı süzmeye başlıyor.

"Demek, *Kamerad,* bugün de buralara geldin, hasretine dayanamıyorsun, ha?"
Şimdi de Alman, Pin'i süzüyor. Söyleneni anlamıyor.
"Ablamı görmeye mi geldin acaba?" diye soruyor Pin aldırışsız bir tutumla.

''Ablan evde olmamak?" diyor Alman.

"Ne yani, bilmiyor musun?"

Rahiplerin elinde yetişmiş gibi sahte bir ifade var Pin'in yüzünde. "Bilmiyor musun, hastaneye kaldırdıklarını? Zavallı kızcağız! Kötü bir hastalık, ama erken müdahale edilirse tedavisi varmış artık. Belli ki, ablam bu hastalığa yakalanalı epey olmuş... Düşün bir, hastanede zavallıcık!"

Almanın yüzü kesilmiş sütü andırıyor, terleyip kekeliyor: "Has-ta-ne? Has-ta-lık?" O sırada giriş katının penceresinde at yüzlü, kıvırcık siyah saçlı genç bir kadın beliriyor.

"Sen ona aldırma, Frick, o utanmaza aldırma," diye bağırıyor. "Bunu sana ödeteceğim, maymun suratlı, az kalsın canıma okuyordun! Yukarı gel, Frick, aldırma ona, şaka yapıyordu, şeytan görsün yüzünü!"

Pin ablasına dil çıkarıyor. "Sayemde soğuk terler döktün, *Kamerad,"* diyor Almana ve ara sokaklardan birine sıvışıyor.

Kimi zaman, kötü bir şaka yapmak buruk bir tat bırakıyor ve Pin tek başına sokaklarda dolaşıyor, bu arada herkes sövgüler yağdırıyor, kovup uzaklaştırıyor onu. O zaman, örümceklerin yuva yaptığı yeri gösterebileceği ya da nehir kıyısında kamışlarla dövüşebileceği bir grup arkadaşla birlikte olmayı özlüyor. Ama çocuklar Pin'den hoşlanmıyorlar: Pin, büyüklerin arkadaşı, büyükleri güldürecek ya da kızdıracak şeyler söylemeyi biliyor," büyükler konuştuğunda hiçbir şey anlamayan çocuklar gibi değil. Pin, kimi zaman, yaşıtı çocuklarla birlikte olmayı, onlarla doyasıya oyun oynamayı, Çarşı Meydanı'na kadar giden bir tünelin yolunu ona göstermelerini arzuluyor. Ama çocuklar onu aralarına almıyor ve belli bir noktada onu dövmeye başlıyorlar; incecik kollarıyla Pin bütün çocukların en cılızı. Ara sıra Pin'e gidip, kadın-erkek ilişkileri hakkında sorular soruyorlar; ama Pin sokakta yüksek sesle konuşarak onlarla alay ediyor ve anneler çocuklarına sesleniyorlar: "Costanzo! Giacomino! Kaç kez söyledim sana, şu terbiyesiz çocukla birlikte olma diye!"

Anneler haklı. Pin'in işi gücü, yataktaki erkeklerle kadınlar hakkında ve öldürülen ya da hapse atılan erkekler hakkında öyküler anlatmak. Pin'in büyüklerden öğrendiği öyküler bunlar, büyüklerin birbirlerine anlattıkları, Pin ikide bir alaylı sözlerle ve çocukların anlamadıkları şeylerle araya girmese, durup dinlemesi güzel olabilecek türden masallar.

Büyüklerin dünyasına sığınmak dışında bir şey gelmiyor Pin'in elinden: Tıpkı çocuklar gibi ona sırt çeviren büyüklerin, öteki çocuklar için olduğu kadar Pin için de anlaşılmaz ve uzak büyüklerin. Ne var ki, uçkuruna düşkün, polisten ödü kopan büyükleri alaya almak daha kolay, ama sonunda onlar da sıkılıp Pin'in ensesine şaplaklar indirmeye başlıyorlar.

Şimdi Pin, dumandan eflatun kesilmiş meyhaneye geri dönecek, oradakileri zıvanadan çıkarıp kendini dövdürünceye kadar açık saçık şeyler anlatacak, hiç duymadıkları hakaretler savuracak; sonra, ağlayıncaya ve onları ağlatıncaya kadar, kendini paralayarak hüzünlü şarkılar söyleyecek; bunun arkasından, hepsi kahkahadan mest oluncaya kadar yakası açılmadık espriler uydurup, yüzünü şekilden şekle sokacak. Niçin mi? Böyle akşamlarda yüreğine çöken yalnızlık sisini dağıtmak için.

Ama meyhanede, adamlar Pin'e geçit vermeyen bir sırtlar duvarı; aralarında yeni birisi var, sıpsıska ve ciddi. Adamlar, önce içeri giren Pin'i, sonra meçhul kişiyi süzüp birkaç şey söylüyorlar. Pin, farklı bir havanın estiğini görüyor; bu da, elleri ceplerinde, öne çıkıp: "Yahu, Almanın yüzü ne hal aldı, görmeliydiniz," demek için artı bir neden onun için.

Adamlar her zamanki paylamalarla karşılık vermiyorlar. Birer birer, ağır ağır dönüyorlar. Fransız Miscel, önce Pin'i sanki ilk kez görüyormuş gibi süzüyor, sonra yavaşça: "Rezil pezevengin tekisin sen," diyor.

Pin'in yüzündeki yabanarısı sürüsünü andıran çiller şöyle bir dalgalanıp hemen eski haline dönüyor, sonra Pin sakin,

ama küçülmüş gözlerle konuşuyor: "Sonra nedenini söylersin bana."

Giraffa, hafifçe ona doğru dönüp: "Çek git, Almanlarla düşüp kalkan adamla işimiz olmaz bizim," diyor.

"Sonunda," diyor Sürücü Gian, "bu ilişkileriniz sayesinde, faşist bölge yönetiminin kodamanları olup çıkacaksınız."

Pin, onlarla alay ettiği zamanlardaki çehresini takınmaya çalışıyor.

"Sözlerinizin anlamını sonra açıklarsınız bana," diyor. "Benim faşist bölge yönetimiyle hiç işim olmadı, *balilla*'larla da.[3]

Ablama gelince, istediğiyle birlikte oluyor ve kimseyi rahatsız etmiyor."

Miscel biraz; yüzünü kaşıyor: "Günü gelip her şey değiştiğinde, beni anlıyor musun, ablanı yolunmuş tavuk gibi tüysüz ve çıplak dolaştıracağız... Sana gelince... Senin için aklına hayaline bile gelmeyecek bir sürpriz üzerinde çalışıyoruz."

Pin istifini bozmuyor, ama içten içe acı çektiği belli oluyor ve dudaklarını ısırıyor: "Günü gelip daha kurnaz olduğunuzda," diyor, "size işin içyüzünü açıklayacağım. Öncelikle, ablamla ben birbirimizin ne yaptığını hiç bilmeyiz; pezevenkliğe gelince, çok istiyorsanız, gider" kendiniz pezevenklik edersiniz. İkincisi, ablam Almanlara bayıldığı için onlarla birlikte olmuyor; o, Kızılhaç gibi uluslararasıdır ve nasıl Almanlara birlikte oluyorsa, İngilizlerle de, zencilerle de ve sonra kim denk gelirse, onlarla da birlikte olur." (Bunların hepsi, Pin'in büyükleri, hatta belki de o an onunla konuşmakta olanları dinleyerek öğrendiği şeyler. Niçin şimdi bunları onlara açıklamak ona düşüyor?) Üçüncüsü, benim şimdiye kadar Almanla tek alışverişim, ondan nefis sigaralar tırtıklamak oldu ve karşılığında, ona bugünkü gibi eşek şakaları yaptım, ama beni küstürdüğünüz için ne yaptığımı anlatmayacağım size."

Ama konuyu değiştirme girişimi tutmuyor. Şoför Gian: "Şaka ha! Hem de bu zamanda!" diyor. "Ben Hırvatistan'da bulundum, orada budala bir Alman köyün tekinde kadınların peşine düşmeye görsün, bir daha ne adamı bulabiliyordun, ne cesedini."

Miscel: "Bugün yarın, şu senin Almanı bir mezarcıkta buluvereceksin," diyor.

Bütün bu süre boyunca ağzını açmayan, ne söylenenleri onaylayan, ne de gülümseyen meçhul kişi, Miscel'i hafifçe kolundan çekip: "Şimdi bundan söz etmenin sırası değil. Size söylediklerimi hatırlayın," diyor.

Ötekiler başlarıyla onay verip gene Pin'e bakıyorlar. Ondan ne istiyor olabilirler?

"Söyle," diyor Miscel, "denizcinin tabancasını gördün mü?"

"Eşek gibi bir silahı var," diyor Pin.

"Güzel," diyor Miscel, "o silahı bize getireceksin!"

"Peki, ama nasıl?" diyor Pin. "Bir yolunu bulursun sen."

"İyi de, nasıl alayım, hep poposuna yapışık taşıyorsa silahı? Siz alın."

"Pekâlâ, bir bakalım... Hiç mi pantolonunu çıkarmıyor? O zaman tabancayı da çıkarıyordur herhalde. Sen de gider alırsın. Bir yolunu bulursun sen."

"İstersem."

"Dinle," diyor Giraffa, "biz şaka etmiyoruz burada. Bizimkilere katılmak istiyorsan, ne yapman gerektiğini biliyorsun şimdi.

Yoksa...”

"Yoksa?"

"Yoksa... *Gap*[4] nedir biliyor musun?"

Meçhul kişi, Giraffa'ya dirsek atıp, "olmadı" anlamında başını sallıyor; ötekilerin davranışlardan hoşnut değil sanki.

Pin için yeni sözcüklerin hep gizemli bir havası vardır, adeta karanlık ve yasak bir olguyu ima ederler. *Gap* mı? *Gap* dedikleri de ne acaba?

"Bilmez olur muyum hiç," diyor.

"Nedir?" diye soruyor Giraffa.

"Seni de sülaleni de becerendir."

Ama adamlar Pin'e aldırmıyorlar. Meçhul kişi, ötekilere başlarını yaklaştırmalarını işaret edip, onlarla alçak sesle konuşuyor, sanki bir konuda onları paylıyor, onlar da hareketleriyle adama hak verdiklerini belli ediyorlar.

Pin, bütün bunların dışında. Şimdi hiçbir şey söylemeden çekip gidecek. Şu tabanca hikâyesine gelince, en iyisi, artık ondan söz etmemek; önemsiz bir şeydi, belki adamlar çoktan unuttular tabancayı.

Ama Pin tam kapıya ulaştığında, Miscel başını kaldırıp: "Pin, o konuda anlaştık, tamam mı?" diyor.

Pin, yeniden budalayı oynamak istiyor, ama birden büyüklerin arasında bir çocuk gibi hissediyor kendisini ve eli kapının kolunda kalakalıyor.

"Yoksa, buralarda bir daha görünme," diyor Miscel.

Pin şimdi sokakta. Akşam olmuş ve evlerin ışıkları tek tek yanıyor. Uzakta, nehrin kıyısında, kurbağalar vıraklamaya başlıyor; bu mevsimde çocuklar, akşamları, su birikintilerinin çevresinde pusuya yatıp kurbağa yakalarlar. Kurbağaları eline alıp dokunduğunda, kaygan, yapışkandır, kadınları anımsatır, öyle pürüzsüz ve çıplak.

Gözlüklü ve uzun pantolonlu bir çocuk geçiyor: Battistino.

"Battistino, *Gap* nedir, biliyor musun?"

Battistino gözlerini kırpıyor, merakla: "Hayır, söylesene, neymiş?" diyor.

Pin kahkahalarla gülmeye başlıyor: "Git annene sor, *Gap* neymiş! Ona: Anne, bana bir *Gap* hediye eder misin?' de. De de, bak gör nasıl açıklıyormuş!"

Battistino iyice aşağılanmış bir halde uzaklaşıyor.

Pin, neredeyse karanlık çökmüş sokaktan yukarı çıkıyor ve insan yaşamı denen o kan ve çıplak bedenler öyküsünün içinde yalnız ve yitmiş hissediyor kendisini.

2

Ablasının odası, Pin'in baktığı yerden bakıldığında, hep sisle kaplıymış gibi görünüyor: Dikey bir çizgi, içinde bir sürü eşya, çevresinde de gölgenin karaltısı; küçük aralığa gözünü yaklaştırmasına ya da uzaklaştırmasına bağlı olarak her şey sanki boyut değiştiriyor. Bir kadın çorabının içinden bakıyormuş gibi, kokusu da aynı: Ahşap bölmenin ötesinde başlayıp, belki o buruşuk giysilerden ve hep dağınık duran, çarşafları havalandırılmadan serilmiş yataktan yükselen kokusu ablasının.

Pin'in ablası, çocukluğundan beri, ev işlerini hep savsaklamıştı. Pin, bebekken, başında bir sürü kabuk bağlamış yara, ablasının kucağında ağlamaktan katılır; ablası ise, onu çamaşırhanenin önündeki sekiye bırakıp, mahallenin çocuklarıyla kaldırımlara tebeşirle çizilmiş dörtgenlerin içinde seksek oynamaya giderdi. Arada bir babalarının gemisi geri gelirdi; Pin yalnızca kollarını anımsıyor babasının: O kocaman, çıplak, koyu renk damarların görüldüğü güçlü kollar Pin'i havaya kaldırırdı. Ama anneleri öldükten sonra, babaları giderek daha seyrek gelmeye başlamış, sonunda hiç gelmez olmuştu; denizin ötesindeki bir şehirde başka bir ailesinin olduğu söyleniyordu.

Şimdi Pin bir odadan çok, bir sandık odasında yaşıyordu: Ahşap bir bölmenin ardında bir tür köpek kulübesi, bir de eski evin eğri duvarında, dar ve yüksek olduğu için mazgalı andıran derin bir pencere. Öte tarafta, bölmenin aralıklarından, her şeyi görmek için gözlerini döndürmekten neredeyse şaşı olacağı aralıklardan gördüğü

ablasının odası var. Dünyadaki her şeyin açıklaması, o bölmenin ardında. Pin, bebekliğinden beri, aralıkların başında saatlerini geçirmiş, gözlerini iğne ucu gibi keskinleştirmişti; orada olup biten her şeyi biliyor, gene de hala "niçin"ine açıklama getiremiyor. Sonunda, her gece, kollarını göğsüne dolayıp yatağına kıvrılıyor; o zaman sandık odasındaki gölgeler tuhaf düşlere, birbirini kovalayan, birbirini döven ve çırılçıplak kucaklaşan bedenlere dönüşüyor, ta ki büyük, sıcak ve bilinmeyen bir şey çıkagelip Pin'in başucunda duruncaya, onu okşayıncaya ve kendi sıcaklığı içinde tutuncaya kadar: Her şeyin açıklaması bu, unuttuğu mutluluğun çok uzaklarda kalmış bir anısı.

Şimdi, kalçayı andıran pembe dolgun kollarıyla Alman, üzerinde fanila, odada dolaşıyor ve arada bir bölmedeki bir aralıktan Pin'in onu görebileceği bir noktaya geliyor; bir ara Pin, ablasının havada bir daire çizip çarşafın içine giren dizlerini de görüyor. Alman denizci tabancanın bulunduğu kemeri nereye koydu acaba? Pin, şimdi bunu görebilmek için eğilip bükülmek zorunda. İşte, şurada, bir sandalyenin arkalığında tuhaf bir meyve gibi asılı duruyor. Pin: "Keşke bakışım gibi ince bir kolum olsa, aralıktan sokup silahı alsam ve kendime doğru çeksem," diye geçiriyor içinden. Şimdi Alman çıplak, üzerinde yalnızca fanilası var ve gülüyor; çıplakken hep güler, çünkü onda kızları andıran utangaç bir yan var. Yatağa atlayıp ışığı söndürüyor; Pin, yatak gıcırdamaya başlamadan önce karanlık ve sessizlikte bir süre geçeceğini biliyor.

Şimdi tam zamanı: Pin'in, çıplak ayak, emekleyerek odaya girmesi ve gürültü etmeden sandalyeden kemeri aşağı çekmesi gerek. Bütün bunların amacı, şaka yapmak, sonra da gülüp alay etmek değil; meyhanedeki adamların, gözlerinin akındaki donuk bir ışıltıyla sözünü ettikleri, ciddi ve gizemli bir amaç söz konusu. Gene de, Pin her zaman büyüklerle dost olmayı, büyüklerin hep onunla şakalaşmasını ve ona sırlarını açmasını arzu ederdi. Pin büyükleri seviyor, bütün sırlarını bildiği güçlü ve budala

büyükleri kızdırmayı seviyor; Almanı da seviyor ve şimdi yapacağı şey, telafisi imkânsız bir şey olacak; belki de, bundan sonra, artık Almanla şakalaşamayacak; meyhanedeki dostlarıyla ilişkisi de değişecek, kendisini onlara bağlayan bir şeyler olacak, öyle bir şeyler ki, ne alaya alabilecek, ne hakkında açık saçık sözler edebilecek ve onlar her zamanki gibi çatık kaşlarıyla bakıp, alçak sesle, giderek daha tuhaf şeyler isteyecekler ondan. Alman yandaki odada hırıltılı sesler çıkarırken ve ablası sanki koltukaltından gıdıklanmış gibi çığlıklar atarken, Pin yatağına uzanmak, gözleri açık, öylece durup hayale dalmak ve çete üyelerinden çok daha fazla şey bildiği için onu reisliklerine kabul eden çocuk çetelerini, hep birlikte büyüklere meydan okuyup onları dövdüklerini ve olağanüstü şeyler yaptıklarını hayal etmek istiyor - büyükleri de ona hayranlık duymak, reis olarak başlarına geçmesini istemek, onu sevip başını okşamak zorunda bırakacak şeyler. Oysa, o, gece yarısı, tek başına; üstelik, büyüklerin nefretine uygun şekilde hareket etmek, Almanın tabancasını çalmak zorunda: Teneke tabancalar ve tahta kılıçlarla oynayan öteki çocukların yapmadıkları bir şey bu. Pin yarın yanlarına gitse, onlara gerçek, parlak, göreni korkutan ve kendiliğinden ateş etmek üzereymiş gibi duran bir tabancayı yavaş yavaş açığa çıkararak gösterse, ne derlerdi? Belki de korkarlardı, belki Pin de korkardı, tabancayı ceketinin altında sakladığı için; aslında, kırmızı çatpatlarla ateş edilen şu oyuncak tabancalardan biri yeterdi ona, bu tabancayla öyle korkuturdu ki büyükleri, bayılıp yere düşer, ondan af dilerlerdi.

Oysa şimdi Pin, çıplak ayak, odanın eşiğinde emekleyerek ilerliyor, başını perdeden içeri sokup, hemen burnuna çarpan o kadın-erkek kokusunun içine daldı bile. Odadaki mobilyaların gölgelerini, yatağı, sandalyeyi, üçgen tabanlı uzunca bideyi görüyor. İşte şimdi yataktan o karşılıklı iniltiler duyulmaya başlıyor, şimdi çıt çıkarmadan dizleri üzerinde ilerleyebilir. Ama belki de, döşeme gıcırdasa, Alman bunu duyup birden ışığı yaksa, kendisi de

çıplak ayak, arkasında ona "domuz!" diye bağıran ablası, kaçsa, hoşuna giderdi Pin'in. Keza, bütün komşular olanları duysa, meyhanede de bundan söz edilse ve o, olanları Şoförle ve Fransıza anlatabilse (bir sürü ayrıntıya girerek; öyle ki, ona sahiden inansınlar ve şöyle desinler: "Yeter. Olmamış işte. Bundan söz etmeyelim artık.").

Döşeme gerçekten de gıcırdıyor, ama o an pek çok şey gıcırdadığı için, Alman duymuyor. Pin, şimdi kemere dokunabiliyor; eli değince anlıyor: Büyülü değil, somut bir şeymiş kemer ve sandalyenin arkalığından kolaycacık, hatta yere çarpmadan aşağı kayıyor. Şimdi "iş" olup bitti, önceki yapmacık korku gerçek korku halini alıyor. Kemeri bir an önce tabanca kılıfının çevresine sarıp, hepsini, eli ayağı birbirine dolanmadan, kazağının altına gizlemesi; sonra emekleyerek aynı yolu, yavaşça ve dilini dişlerinin arasından çekmeden -çekerse, korkunç bir şeyler olacakmış gibi- geri dönmesi gerek.

Bir kez odadan dışarı çıkınca, yatağına geri dönemeyeceğini, tabancayı pazardan çaldığı elmalar gibi yatağın altına saklayamayacağını fark ediyor. Birazdan Alman kalkacak, tabancasını arayacak ve her şeyin altını üstüne getirecek.

Pin sokağa çıkıyor, tabanca hiç de rahatsız etmiyor onu; giysilerinin içinde böyle gizli durduğunda, öteki nesneler gibi bir nesne ve üzerinde olduğunu unutabilir; Pin, daha çok, bu umursamazlığından hoşlanmıyor ve "keşke tabancayı hatırladığımda, şöyle bir ürpersem" diye geçiriyor içinden. Gerçek bir tabanca. Gerçek bir tabanca. Pin, düşünceyle coşmaya çalışıyor. Gerçek bir tabancası olan kişi her şeyi yapabilir, büyük bir adam gibidir o. Kadınlarla erkekleri ölümle tehdit ederek, onlara istediği her şeyi yaptırabilir.

Pin, şimdi tabancayı kavrayıp hep başkalarına doğrultarak yürüyeceğini, onu kimsenin elinden alamayacağını ve herkesin tabancadan korkacağını düşünüyor. Oysa, tabancayı hep dolaşık kemere sarılı halde kazağının altında tutuyor ve bir türlü ellemeye karar

veremiyor, neredeyse aradığında silahın yerinde olmamasını, gövdesinin ısısı içinde buharlaşıp yok olmasını umuyor.

Tabancayı gözden geçireceği yer, saklambaç oynamak için gittikleri, eğik bir sokak lambasından cılız bir ışığın ulaştığı bir merdiven altı. Pin kemeri çözüp kılıfı açıyor ve bir kediyi ensesinden çekiyormuş gibi bir hareketle tabancayı çıkarıyor: Gerçekten de kocaman, ürkütücü bir silah; cesaret edip oynayabilse, savaş topuyla oynuyormuş gibi yapardı Pin. Ama tabancayı bir bombaymış gibi evirip çeviriyor: Emniyet mandalı, neresinde acaba emniyet mandalı?

Sonunda silahı eline almaya karar veriyor, ama kabzayı sıkı sıkı tutarak, parmaklarını tetiğe değdirmemeye özen gösteriyor; meğer böyle de silahı iyice kavrayabiliyor, istediği kişiye doğrultabiliyormuş insan. Pin, tabancayı önce oluk borusuna, tam sacın üzerine, sonra bir parmağa, kendi parmağına doğrultuyor ve başını geriye çekip, vahşi bir ifade takınarak yılan gibi tıslıyor: "Ya paranı, ya canını!" Sonra, eski bir ayakkabı bulup eski ayakkabıya, ayakkabının topuğuna, sonra içine nişan alıyor, sonra silahın namlusunu ayakkabının üzerindeki dikişlerin üzerinden geçiriyor. Çok eğlenceli bir şey: Bir ayakkabı, özellikle onun gibi bir kunduracı çırağı için öylesine bildik bir nesne ile bir tabanca, öylesine gizemli, neredeyse gerçekdışı bir nesne; bu ikisini buluşturarak hiç düşünülmemiş şeyler yapabilir insan, harika öyküler anlattırabilir onlara.

Ama belli bir noktada, Pin daha fazla dayanamayıp şeytana uyuyor ve tabancayı şakağına doğrultuyor: Baş döndürücü bir şey. Tenine değdirinceye ve demirin soğukluğunu hissedinceye kadar yaklaştırıyor silahı. Şimdi parmağını tetiğe koyabilir. Yo, en iyisi, namlunun ağzını canını acıtacak kadar şakağına bastırmak ve atışların doğduğu içi boş demir çemberini hissetmek Silahı birden şakağından çekince, belki de havanın emişiyle silah patlayıp bir el ateş edecek: Hayır, patlamıyor. Şimdi

namluyu ağzına koyup diliyle tadını duyumsayabilir. Sonra, en korkuncu: Silahı gözüne yaklaştırıp içine, bir kuyu gibi dipsiz görünen karanlık namluya bakmak. Bir keresinde Pin, av tüfeğiyle bir gözünden kendini vuran bir çocuğu, hastaneye götürülürken görmüştü: Yüzünün yarısında büyük bir kan pıhtısı vardı, öteki yarısının tamamı barutun siyah noktacıklarıyla kaplıydı.

Artık Pin gerçek tabancayla oynadı, yeterince oynadı; silahı, ondan istemiş olan o adamlara verebilir, vermek için can atıyor. Tabanca elinden çıktıktan sonra, onu çalmamış gibi olacak ve Alman ona karşı öfkesinden kuduracak, o da Almanla gene alay edebilecek.

İçinden önce koşarak meyhaneye girmek ve oradaki adamlara: "Silah bende, silah bende!" demek geçiyor; herkes şaşıracak: "Yoo, olamaz!" diye bağıracaklar. Sonra, onlara: "Tahmin edin bakalım, size ne getirdim?" diye sormak ve sorusunu yanıtlamadan önce onları biraz bekletip sabırsızlandırmak, daha esprili olacakmış gibi geliyor ona. Ama hiç kuşku yok ki akıllarına hemen tabanca gelecektir, öyleyse derhal konuya girmek ve onlara olanları on farklı biçimde anlatmaya koyulmak, işlerin ters gittiği havasını yaratmak ve iyice kaygılanıp çaresiz düştükleri anda tabancayı tezgâhın üzerine koyup: "Bakın, ne buldum cebimde," demek ve öylece durup suratlarının aldığı ifadeyi görmek daha iyi olacak.

Pin, parmaklarının ucuna basarak, sessizce giriyor meyhaneye; adamlar hep bir masanın çevresinde, sanki oraya kök salmış gibi görünen dirsekleriyle, gevezelik ediyorlar. Yalnızca şu meçhul kişi yok aralarında ve oturduğu iskemle boş. Pin arkalarında duruyor, ama adamlar Pin'i fark etmediler. Birden onu görüp irkilsinler, onu soru yağmuruna tutsunlar diye bekliyor. Ama kimse dönüp bakmıyor. Pin bir iskemleyi hareket ettiriyor. Giraffa, şöyle bir dönüp onu süzüyor; sonra alçak sesle konuşmaya devam ediyor.

"Yakışıklı baylar," diyor Pin.

Ona bir bakış atıyorlar.

"Çirkin suratlı," diyor ona Giraffa, dostça.

Kimse başka bir şey söylemiyor.

"Öyleyse," diyor Pin.

"Öyleyse," diyor Şoför Gian, "dök bakalım eteğindeki taşları."

Pin'in sevinci kursağında kalıyor.

"Demek," diyor Fransız, "moralin bozuk, öyle mi? Haydi, bize bir şarkı söyle, Pin."

"Belli ki," diye düşünüyor Pin, "umursamazı oynuyorlar, ama aslında meraklarından çatlıyorlar."

"Peki," diyor Pin. Ama şarkıya başlamıyor, ağlamaktan korktuğu zamanlardaki gibi boğazı yapış yapış, kupkuru.

"Peki," diye yineliyor Pin. "Hangi şarkıyı söylememi istersiniz?"

"Hangi şarkıyı?" diyor Miscel.

"Amma sıkıcı bir akşam," diyor Giraffa, "eve gitsem de, bir güzel uyusam."

Pin oyuna daha fazla katlanamıyor. "O adam nerede?" diye soruyor.

"Kim?"

"Daha önce şurada oturan adam."

"Ha," diyor ötekiler ve başlarını sallıyorlar. Sonra yeniden aralarında gevezelik etmeye koyuluyorlar.

"Ben," diyor Fransız ötekilere, "o komitedekiler için kendimi çok fazla riske atmayı düşünmüyorum. Onlar görünüşü kurtarsınlar diye ortaya atılmak gelmiyor içimden."

"Doğru," diyor Şoför Gian. "Ne yapmıştık biz? 'Bakarız' demiştik. Bu arada, herhangi bir taahhüte girmeden onlarla bağlantımızın olması iyi olur, zaman kazanırız. Kaldı ki, cephede birlikte savaştığımızdan beri benim Almanlarla görülecek bir hesabım var ve savaşmam gerekiyorsa, seve seve savaşırım."

"İyi de," diyor Miscel, "Unutma ki, Almanlarla şaka olmaz ve işin nereye varacağını bilemezsin. Komite, bir *Gap*

oluşturmamızı istiyor; pekâlâ, *Gap'ı* kendi hesabımıza kuralım."

"Bu arada," diyor Giraffa, "onlara yanlarında olduğumuzu gösterelim ve silahlanalım. Bir kez silahlandıktan sonra... "

Pin silahlı; ceketinin altındaki tabancayı hissediyor ve elini üzerine koyuyor, sanki tabancayı ondan almak istiyorlarmış gibi.

"Silahınız var mı sizin?" diye soruyor.

"Sen orasını boşver," diyor Giraffa. "Sen, Almanın tabancasını düşün, tamam mı?"

Pin kulaklarını dikiyor; şimdi söyleyecek: "Tahmin edin, bakalım," diyecek.

"Tabancayı gördüğünde, bir an bile gözünü ondan ayırma... "

İşler Pin'in istediği gibi gitmiyor, niçin şimdi bu kadar az önem veriyorlar tabancaya? Keşke henüz tabancayı almamış olsa, keşke geri gidip Almanın silahını eski yerine koysa.

"Bir tabanca için," diyor Miscel, "riske girmeye değmez. Kaldı ki, eski bir model: Ağır, tutukluk yapıyor."

"Bu arada," diyor Giraffa, "komiteye bir şeyler yaptığımızı göstermemiz gerek, bu önemli." Ve alçak sesle konuşmaya devam ediyorlar.

Pin artık hiçbir şey duymuyor; artık tabancayı onlara vermeyeceğinden emin, gözleri dolu dolu oluyor ve öfkesinden dişetleri zonkluyor. Büyükler, ne idüğü belirsiz ve hain bir takım, oyunlarda çocuklara özgü o korkunç ciddilik yok onlarda, gene de onların da oyunları, giderek ciddileşen oyunları var: Bir oyun içinde başka bir oyun, hangisinin gerçek oyun olduğunu asla anlayamıyor insan. Başta meçhul adamla Almana karşı oynuyor gibiydiler, şimdi tek başlarına meçhul adama karşı oynuyor gibiler, dediklerine asla güvenemez insan.

"İyi, haydi bir şarkı söyle bize, Pin," diyorlar şimdi, sanki hiçbir şey olmamış gibi, sanki onunla aralarında son derece

ciddi bir anlaşma, gizemli bir sözcüğün -*Gap*- kutsallık kazandırdığı bir anlaşma yokmuş gibi.

"Peki," diyor Pin, benzi atmış bir halde, dudakları titreyerek. Şarkı söyleyemeyeceğini biliyor. Ağlamak geliyor içinden, onun yerine kulakları sağır edecek bir sesle bağırıp ardından küfürleri sıralamaya başlıyor: "Piç kuruları, uyuz kancığın, pis malağın, iğrenç orospunun çocukları!"

Ötekiler neye kızdığını anlamak için öylece durup bakıyorlar, ama Pin çoktan meyhaneden kaçıp gitti.

Dışarıda, önce şu adamı, "komite" dedikleri kişiyi arayıp tabancayı ona vermek geçiyor içinden; her ne kadar daha önce, öyle sessiz ve ciddi duruşuyla Pin'de güvensizlik yaratmış olsa da, şimdi saygı duyduğu tek kişi o. Şimdi onu anlayabilecek, yaptığı hareketten ötürü ona hayranlık duyabilecek, belki de onu Almanlara karşı savaşmak için yanına alabilecek tek kişi o: Yalnızca ikisi, tabancalarını kuşanıp köşe başlarında pusuya yatacaklar. Ama kim bilir Komite nerededir şimdi; uluorta sormak imkânsız, kimse daha önce görmemişti onu.

Tabanca Pin'de kalıyor: Kimseye vermeyecek ve kimseye tabancasının olduğunu söylemeyecek Yalnızca korkunç bir gücünün olduğunu belli edecek ve herkes ona itaat edecek. Gerçek bir tabancası olan kişi, olağanüstü oyunlar, hiçbir çocuğun asla yapmadığı oyunlar oynayabilir, ama Pin oyun oynamasını bilmeyen, ne büyüklerin, ne çocukların oyunlarına katılabilen bir çocuk. Şimdi de, herkesten uzak bir yere gidip tabancasıyla tek başına oynayacak, başka kimsenin bilmediği ve başka kimsenin asla bilemeyeceği oyunlar oynayacak.

Hava karardı; Pin sırt sırta vermiş eski evleri arkasında bırakıp, bostanlarla çöp dolu bayırlar arasında uzanan küçük yollarda yürüyor. Karanlıkta, fidanlıkları çevreleyen demir çitler, Ay'ı andıran kül rengi toprak üzerine bir gölgeler ağı düşürüyor; şimdi kümeslerdeki tüneklerinde tavuklar sıralı bir halde uyuyorlar ve kurbağaların hepsi sudan dışarı çıkmış, kaynağından ağzına bütün nehir

boyunca koro halindeler. Bir kurbağaya ateş etse, ne olur acaba? Belki de geriye, bir taşın üzerinde ezilmiş, sıvışık, yeşil bir şey kalır yalnızca.

Pin, nehrin çevresindeki dolambaçlı patikalarda, kimsenin ekim yapmadığı sarp bayırlarda dolaşıyor. Yalnızca onun bildiği ve öteki çocukların bilmek için can atacakları yollar var. Örümceklerin yuva yaptıkları bir yer var, yalnızca Pin biliyor; bütün vadide, belki de bütün bölgede bilen tek kişi o; Pin'in dışında başka hiçbir çocuğun yuva yapan örümceklerden haberi yok.

Belki bir gün Pin, kendisini anlayan ve anlayabileceği bir arkadaş, gerçek bir dost bulacak kendine, işte o zaman ona, bir tek ona örümceklerin yuva yaptığı yeri gösterecek. Nehre inen taşlı bir patika, bir yanı toprak, bir yanı otlarla kaplı. Orada, otların arasında, örümcekler yuvalar, kenarlarını kuru otla kapladıkları tüneller yapıyorlar; ama asıl olağanüstü şey, yuvaların gene kuru otla yapılmış küçük bir kapılarının olması: Açılıp kapanabilen küçük, yuvarlak bir kapı.

Birilerini iyice kızdırdığı ve gül gül derken yüreği kapkara bir hüzünle dolduğu zamanlarda, Pin nehir kıyısındaki yollarda yapayalnız dolaşıp örümceklerin yuva yaptıkları yeri arar. Uzun bir sopayla yuvanın dibine ulaşıp örümceği şişleyebilir insan, yaşlı sofu kadınların yaz giysilerindeki gibi küçük gri desenleri olan siyah küçük bir örümceği.

Pin kendini eğlendiriyor: Yuvaların kapılarını bozup şişlediği örümcekleri sopalara dizerek, ayrıca cırcırböceklerini yakalayıp atı andıran anlamsız yeşil yüzlerine yakından bakarak, sonra onları parçalayıp düz bir taşın üzerinde ayaklarıyla tuhaf mozaikler oluşturarak.

Pin, hayvanlara karşı acımasız; insanlar gibi tuhaf ve anlaşılmaz buluyor onları. Küçük bir hayvan olmak, çirkin bir şey olmalı: Yani, yeşil olmak, damla damla dışkılamak ve kendisi gibi kırmızı-siyah çillerle kaplı kocaman bir yüzü, cırcırböceklerini parçalayabilecek parmakları olan birisi çıkagelir diye hep korkmak.

Şimdi Pin örümcekyuvaları arasında yalnız ve çevresindeki gece, kurbağalar korosu gibi sonsuz. Yalnız, ama yanında tabancası var ve şimdi tabanca kılıfı takılı kemeri tıpkı Almanın yaptığı gibi kalçasına oturtuyor; ne var ki, Alman öyle şişman ki, Pin filmlerde gördüğümüz savaşçıların omuz kayışları gibi boynuna asabilir kemeri. Şimdi tabancayı bir kılıcı kınından çeker gibi gösterişli bir hareketle çekip çocukların korsancılık oynarken yaptıkları gibi: "İleri, yiğitlerim!" diyebilir. Ama o veletler bu tür şeyleri söylemekten ve yapmaktan ne zevk alırlar bilinmez. Pin, namlusunu doğrulttuğu tabancayla zeytin ağaçlarının gölgelerine nişan alıp otların üzerinde birkaç kez sıçradıktan sonra, şimdiden sıkıldı ve silahı ne yapacağını bilemiyor artık.

O sırada yeraltındaki örümcekler solucanları kemiriyor ya da erkek örümceklerle dişileri salyalarıyla iplikler örerek çiftleşiyorlar: İnsanlar gibi iğrenç yaratıklar onlar da ve Pin örümcekleri öldürme arzusuyla tabancanın namlusunu yuvanın ağzına sokuyor. Silah patlasa ne olurdu acaba? Evler uzakta; kimse patlama sesinin nereden geldiğini anlamazdı. Kaldı ki, Almanlar ve faşist kolluk güçleri, geceleri, sokağa çıkma yasağı sırasında dışarıda dolaşanların üzerine ateş ediyorlar.

Pin'in parmağı tetikte, tabancanın namlusunu bir örümcek yuvasına çevirmiş; tetiğe basma arzusuna karşı koymak zor, ama elbette tabancanın emniyeti açık değil ve Pin nasıl açılacağını bilmiyor.

Birden tabanca öyle beklenmedik biçimde ateş alıyor ki, Pin tetiğe bastığın bile fark etmiyor: Silah elinde geri tepiyor, her yanı toza toprağa bulanmış tabancanın ağzından duman tütüyor. Tünel şeklindeki yuva çöktü, küçük bir toprak parçası yuvanın üzerine kayıyor, çevresindeki otlar patlamanın etkisiyle alazlanmış.

Pin önce korkuya kapılıyor, sonra büyük bir sevinç kaplıyor içini: Her şey nasıl da güzel oldu ve barutun kokusu ne de hoş! Ama onu asıl korkutan şey, kurbağaların birden susması ve sanki o atış bütün toprağı öldürmüş gibi

artık hiçbir şeyin duyulmaması. Sonra çok uzaktaki bir kurbağa ve daha yakındaki öteki kurbağalar, yeniden vıraklamaya başlıyorlar, sonunda hepsi toplu halde bir vıraklamadır tutturuyor, Pin'e daha güçlü, öncekinden çok daha güçlü bağırıyorlarmış gibi geliyor. Evlerden bir köpek havlıyor ve pencerenin tekinden bir kadın bağırmaya başlıyor. Pin artık ateş etmeyecek, çünkü bu sessizlik ve bu gürültüler onu korkutuyor. Ama bir başka gece buraya geri gelecek ve onu korkutacak hiçbir şey olmayacak, işte o zaman, o saatte kümeslerin çevresinde dolanan yarasalarla kedilere bile ateş edecek, tabancadaki mermiler boşalıncaya kadar.

Şimdi tabancayı saklayacağı bir yer bulması gerek: Bir zeytin ağacının kovuğu olabilir mesela. Ya da daha iyisi, tabancayı gömmek; daha da iyisi, örümcek yuvalarının bulunduğu otlarla kaplı kıyıda bir oyuk kazıp her şeyi toprak ve otlarla örtmek Pin, sık örümcek dehlizleriyle delik deşik bir noktasından toprağı tırnaklarıyla kazıyor, kemerinden çıkardığı tabancayı kılıfıyla birlikte kazdığı oyuğun içine koyuyor ve her şeyi toprak ve otlarla ve örümceklerin ağızlarıyla çiğneyip yuva çeperlerine bıraktıkları ot parçalarıyla örtüyor. Sonra üzerine yeri bir tek kendisinin tanıyabileceği şekilde taşlar yerleştirip, elindeki kemerle çalılıkları kırbaçlayarak uzaklaşıyor. Dönüşte, nehrin kıyısından yukarıya uzanan küçük su kanalları boyunca yürümesi gerekiyor; kanalların yanında, yürümek için dar bir çizgi halinde dizilmiş taşlar var.

Pin yolda yürürken, kemerin ucunu kanaldaki suyun içinden sürüklüyor ve giderek artıyormuş gibi görünen kurbağa vıraklamasını duymamak için ıslık çalıyor.

Sonra, bostanlar, çöpler ve evler beliriyor; oraya vardığında, konuşanların seslerini işitiyor Pin: İtalyanca değil bu sesler. Sokağa çıkma yasağı var, ama o gene de, çocuk olduğu ve devriyeler ona ses çıkarmadığı için geceleri sık sık dolaşıyor. Ama Pin bu kez korkuyor, çünkü Almanlar kimin ateş ettiğini öğrenmek için orada olabilirler. Ona doğru geliyorlar, Pin kaçmak istiyor, ama onlar çoktan

Pin'e bağırarak bir şeyler söylüyor, yanında bitiveriyorlar. Pin, bir kırbaç gibi tuttuğu kemerle savunma konumuna geçiyor. Ama Almanlar zaten kemere bakıyor, onu istiyorlar ve birden Pin'i ensesinden tutup götürüyorlar. Pin bir sürü şey söylüyor: Yalvarmalar, yakınmalar, hakaretler... Ama Almanlar hiçbir şey anlamıyorlar; zabıtalardan daha kötü, çok daha kötüler.

Sokakta silahlı Alman ve faşist devriyeleri, ele geçirilip tutuklanmış kişiler -bu arada Fransız Miscel- bile var. Pin, sokaktaki yokuşu çıkarken, aralarından geçmek zorunda kalıyor. Karartma nedeniyle her yer karanlık; ışıklı tek nokta, basamakların tepesinde bir sokak lambasının aydınlattığı yer.

Pin, sokak lambasının ışığında, sokağın dibinde, bir parmağım ona doğrultmuş ablak yüzlü, öfkeden kudurmuş denizciyi görüyor.

3

Almanlar, belediye zabıtasından daha kötü. Pin, hiç olmazsa zabıtayla şakalaşabiliyor, onlara: "Beni serbest bırakırsanız, ablamla bedava yatmanızı sağlarım," diyebiliyordu.

Oysa Almanlar söyleneni anlamıyorlar, faşistler ise meçhul kişiler, Pin'in ablasının kim olduğunu bile bilmeyen kişiler. İki grup da bir tuhaf: Almanlar ne kadar al yüzlü, iriyarı, tüysüz iseler, faşistler de o kadar kara kuru, sıskalar, maviye çalan bir yüzleri ve fareyi andıran bıyıkları var.

Ertesi sabah, Alman karargâhında sorgulanan ilk kişi Pin. Karşısında çocuk yüzlü bir Alman subayı ile keçi sakallı faşist bir tercüman var. Sonra, bir köşede, denizci ile onun yanında oturan Pin'in ablası. Hepsinin canı sıkkın görünüyor; belli ki, denizci, herhalde göz göre göre tabancasını çaldırmakla suçlamasınlar diye, çalınan tabanca hakkında dört başı mamur bir hikâye uydurmuş ve pek çok yalan söylemiş olmalı.

Kemer subayın masasında duruyor ve Pin'e yönelttiği ilk soru şu: "Elinde ne arıyordu bu?" Pin yarı uykulu; geceyi bir koridorun döşemesine uzanarak geçirdiler, Fransız Miscel yanına oturmuş, Pin ne zaman dalar gibi olsa, ona canını acıtacak kadar güçlü bir dirsek atarak: "Konuşursan, seni gebertiriz," diye fısıldamıştı.

Ve Pin karşılık vermişti: "Geber!"

"Dayak atsalar bile, anladın mı, hakkımızda tek söz etmeyeceksin."

Ve Pin karşılık vermişti: "Ölesice!"

"Ötekilerle aramızda anlaştık: Eve döndüğümü görmezlerse, seni gebertecekler."

Ve Pin karşılık vermişti: "Dertlere gelesice!'' Miscel, savaştan önce Fransa'da otellerde çalışmış, arada bir "makarnacı" ya da "pis faşist" deseler de, iyi kötü idare etmişti; sonra, '40'ta toplama kampı serüveni başlamış ve

ondan sonra her şey ters gitmişti: İşsizlik, ülkesine dönüş, yasadışı bir yaşam.

Bir süre sonra nöbetçiler Pin'le Fransız arasındaki bu konuşmayı fark etmiş ve çocuğu alıp götürmüşlerdi, çünkü baş sanık oydu ve kimseyle konuşmaması gerekiyordu. Pin'i bir türlü uyku tutmamıştı; alıştığı için, dayak yemekten pek o kadar korkmuyordu, ama sorgulama sırasında nasıl bir tutum takınacağına karar verememek onu kahrediyordu: Bir yandan, Miscel'den ve bütün ötekilerden intikam almak ve hemen Alman komutanlara tabancayı meyhanedeki adamlara verdiğini, Gap'ın da orada olduğunu söylemek istiyordu; ama öte yandan, adam gammazlamak, tıpkı tabanca çalmak gibi telafisi imkânsız bir eylemdi, meyhanede artık kendine içki ısmarlatamayacağı, şarkı söyleyemeyeceği ve edepsiz konuşmalara kulak veremeyeceği anlamına geliyordu. Hem sonra, o hep öylesine dertli ve hoşnutsuz Komite'yi işin içine sokması gerekecek, bu da Pin'i üzecekti, çünkü ötekilerin içinde Komite yegâne iyi kişiydi. Pin, şimdi, üzerinde yağmurluğu Komite'nin çıkagelmesini, sorgulama odasına girip: "Tabancayı almasını ben söyledim ona," demesini çok isterdi. Ona yaraşan, güzel bir hareket olurdu bu ve başına hiçbir şey gelmezdi, çünkü tam SS'ler onu içeri atacakları sırada, sinemadaki gibi "Bizimkiler geliyor!" sözü işitilir ve Komite'nin adamları herkesi kurtarmak için koşarak içeri girerlerdi.

"Buldum," karşılığını veriyor Pin, ona kemeri soran Alman subayına. Bunun üzerine subay kemeri kaldırıp olanca gücüyle Pin'in yanağına indiriveriyor. Pin sendeleyip yere düşüyor, bütün çillerine bir sürü iğne batırılmış gibi hissediyor kendisini ve şimdiden şişen yanağından aşağı kanın süzülerek aktığını fark ediyor.

Ablası bir çığlık atıyor. Pin, kaç kez ablasının elinden neredeyse şimdiki kadar sert dayaklar yediğini ve "pek de içliyimdir"i oynayan yalancının teki olduğunu düşünmeden edemiyor. Faşist tercüman, ablasını odadan çıkarıyor; denizci, Pin'i göstererek Almanca çetrefil bir konuşmaya

başlıyor, ama subay onu susturuyor. Pin'e soruyorlar: "Hâlâ doğruyu söylemeyecek misin? Tabancayı çalman için kim gönderdi seni?"

"Tabancayı bir kediye ateş edip sonra geri vermek için aldım," diyor Pin, ama masum bir yüz takınamıyor, her yeri şişmiş gibi hissediyor kendisini ve uzaktan uzağa bir okşanma özlemi duyuyor.

Öteki yanağına bir kırbaç darbesi daha iniyor, ama bu kez daha az şiddetli. Ne var ki, belediye zabıtasına uyguladığı taktiği anımsayan Pin, daha kemer yanağına değmeden, canhıraş bir çığlık atıyor, bir daha da susmuyor. Pin'in avaz avaz bağırıp zırlayarak odada tepindiği bir sahne başlıyor; Almanlar onu yakalamak ya da kırbaçlamak için peşinden koşuyorlar, o bağırıyor, viyaklıyor, hakaret ediyor, sordukları sorulara giderek daha ipe sapa gelmez karşılıklar veriyor.

"Tabancayı nereye koydun?"

Şimdi Pin doğruyu söylese de olur: "Örümcek yuvalarının oraya."

"Neredeymiş bu yuvalar?"

Pin aslında bu adamlarla dost olmayı yeğlerdi; belediye zabıtası da hep onu pataklar, sonra da ablası üzerine şakalaşmaya koyulur. Anlaşabilseler, onlara örümceklerin nerede yuva yaptığını açıklamak güzel olurdu, ilgilenip onunla gelirler, onlara bütün yuvaları gösterirdi. Sonra birlikte meyhaneden şarap alır, hep birlikte ablasının odasına gider, içki içip sigara tüttürür ve ablasının dans edişini izlerlerdi. Ama Almanlarla faşistler, tüysüz ya da mavimtırak suratlı tiplerdir, onlarla anlaşamazsın. Pin'i dövmeye devam ediyorlar; Pin onlara örümceklerin nerede yuva yaptıklarını asla söylemeyecek, ne yani, arkadaşlarına bile söylememişken, onlara mı söyleyecekti bir de!

Aksine, yeni doğan bebekler gibi avaz avaz, abartılı, kesintisiz ağlıyor, Alman karargâhının her yanından duyulan çığlıklar, küfürler ve tepinmeler karışıyor gözyaşlarına. Miscel'i, Giraffa'yı, Şoför'ü ele vermeyecek: Onlar, gerçek arkadaşları Pin'in. "Şimdi Pin, şu piç kurusu

takımının düşmanı oldukları için büyük bir hayranlık duyuyor onlara. Miscel, Pin'in onu ele vermeyeceğinden emin olabilir, bulunduğu yerden elbette çığlıklarını duyuyor ve şöyle diyordur: "Pin, demir gibi sağlam bir çocuk, direniyor, konuşmuyor."

Gerçekten de, Pin'in yarattığı patırtı her yerden duyuluyor, öteki ofislerdeki subayların canı sıkılmaya başlıyor, Alman karargâhında izinler ve mal alımları için sürekli olarak birileri gelip gidiyor, çocukları bile dövdüklerini işitmeleri iyi olmaz.

Çocuk yüzlü subaya sorgulamayı bitirmesi emri geliyor; başka bir gün, başka bir yerde sürdürecekmiş. Ama şimdi Pin'i susturmak bir sorun. Ona her şeyin bittiğini açıklamak istiyorlar, ama Pin çığlıklarıyla onların sesini bastırıyor. Birçoğu birlikte onu sakinleştirmek için yanına yaklaşıyorlar, ama Pin ellerinden kurtulup kaçıyor ve zırlamalarını iki katına çıkarıyor. Onu avutması için ablasın içeri alıyorlar, ama Pin ablasının üzerine atlayıp ısırmaya yelteniyor. Bir süre sonra, Pin'i yatıştırmaya çalışan bir faşist askerler ve Almanlar topluluğu sarıyor Pin'in çevresini: Kimi saçını okşuyor, kimi gözyaşlarını silmeye çalışıyor.

Sonunda, bitkin düşen Pin sakinleşiyor, artık bağıracak sesi kalmadı, hızlı hızlı soluk alıp veriyor. Şimdi faşist bir asker onu nezarete götürecek ve ertesi gün yeniden sorgulanması için geri getirecek.

Pin, peşinden gelen silahlı erle ofisten çıkıyor; kirpi gibi saçlarının altında yüzü iyice küçülmüş, gözleri ağlamaktan büzülmüş ve çilleri gözyaşıyla yıkanmış.

Kapıda Fransız Miscel'e rastlıyorlar: Özgür, dışarı çıkıyor.

"Merhaba, Pin," diyor, "eve gidiyorum. Yarın göreve başlayacağım."

Pin ağlamaktan küçülmüş, kızarmış gözleriyle, ağzı açık, onu süzüyor.

"Evet. Kara Tugay'a[5] katılmak için başvurdum. Bana avantajlarını, verdikleri maaşı açıkladılar. Hem, biliyorsun, aramalar sırasında evlerde dolaşıp istediğin şeye el koyabiliyorsun. Yarın üniformamla silahlarımı verecekler. Kendine iyi bak, Pin."

Pin'i nezarete götüren askerin başında kırmızı şerit işli siyah bir bere var. Boyundan büyük bir tüfek taşıyan kısacık bir delikanlı. Mavimtırak suratlı faşistler takımından değil.

Beş dakikadır yürüyorlar ve henüz ikisi de ağzını açmadı.

"İstersen seni de Kara Tugay'a sokarlar," diyor asker Pin'e.

"İstersem, malak haminnene koyarım," diye karşılık veriyor Pin istifini bozmadan. Asker, hakarete uğramış adamı oynamaya çalışıyor:

"Kardeşim, sen karşında kim var sanıyorsun? Kardeşim, kimden öğrendin bunları?" diyor ve duruyor.

"Hadi, beni kodese götür, sallanma," diyerek kolundan çekiyor Pin.

"Ne sanıyorsun, kodeste sakin sakin oturacağın mı? İkide bir sorgulamaya götürecekler, dayaktan her yanın şişecek. Dayak yemekten hoşlanır mısın?"

"Ya sen? Hay seni...” diyor Pin.

"Ben seni. . . ” diyor asker.

"Seni de, babanı da, dedeni de. . . ” diyor Pin.

Asker biraz mankafa, her defasında sözün altında kalıyor.

"Seni dövmelerini istemiyorsan, Kara Tugay'a gir."

"Peki, sonra?" diyor Pin.

"Sonra, aramalara katılırsın."

"Sen aramalara katılıyor musun?"

"Hayır. Ben karargâhta emir eriyim."

"Hadi, canım. Kim bilir kaç isyancıyı öldürdün, ama anlatmak istemiyorsun."

"Yemin ederim. Hiç aramaya katılmadım."

"Katıldıklarını saymazsak eğer."

"Beni yakaladıkları arama hariç."

"Seni de aramalar sırasında mı yakaladılar?"

"Evet, güzel bir aramaydı, dört dörtlük bir arama. Tam bir temizlik. Beni de yakaladılar. Bir kümese saklanmıştım. Gerçekten güzel bir aramaydı."

Pin'in Miscel'e bozulmasının nedeni, çirkin bir eylem yaptığını, bir hain olduğunu düşünmesi değil. Sadece her defasında yanılmak ve büyüklerin yaptıklarını asla öngörememek sinirlendiriyor onu. Pin, karşısındakinin belli bir biçimde düşünmesini bekliyor, oysa o kişi başka bir biçimde düşünüyor, asla öngörülemeyecek değişikliklerle.

Sonuçta, Kara Tugay'da olmak, kurukafaları[6] ve hafif makineli tüfekleri kuşanıp dolaşmak, insanları korkutmak ve büyüklerin arasında onlardan biri gibi, onları öteki insanlardan ayıran nefret engeliyle onlara bağlı durmak, Pin'in de hoşuna giderdi. Belki de, etraflıca düşününce, Kara Tugay'a girmeye karar verecek: Hiç olmazsa tabancayı geri alabilir, belki de "al, sende kalsın" derler ve silahı açıkça üniformasının üzerinde taşıyabilir; belki de Alman subayı ve faşist astsubayı ikide bir kızdırıp onlardan intikamını alabilir, attığı kahkahalarla bütün gözyaşlarının ve bağırışlarının bedelini ödetebilir onlara.

Bir Kara Tugay şarkısı vardır, şöyle der: *Ve Mussolini'nin düzenbazları derler bize…* Sonra, açık saçık sözlerle sürer şarkı. Kara Tugaylar, "Mussolini'nin düzenbazları" oldukları için, yollarda açık saçık şarkılar söyleyebiliyorlar, bu da harika bir şey. Ama emir eri aptalın teki ve Pin'in sinirine dokunuyor, bu yüzden söylediği her şeye kaba bir karşılık veriyor.

Hapishane, el koyulmuş büyük bir İngiliz villası, çünkü Almanlar limanın kıyısındaki eski kaleyi uçaksavar üssü olarak kullanıyorlar. Arokarya ağaçlarıyla kaplı bir ormanın ortasında tuhaf bir villa; birçok kulesi, terası, rüzgârda dönen baca külahı ve hem eskiden beri var olan, hem sonradan eklenen parmaklıklarıyla, belki daha önce de hapishane izlenimini uyandırıyordu.

Şimdi odalar hücrelere dönüştürülmüş: Tahta ve muşamba" döşemesiyle, büyük gömme mermer

şömineleriyle, paçavralar tıkalı lavabo ve bideleriyle tuhaf hücreler. Kulelerde silahlı nöbetçiler var; teraslarda ise, tutuklular yemek için kuyruğa giriyor, sonra da volta atmak için sağa sola dağılıyorlar.

Pin yemek saatinde ulaşıyor oraya ve birden çok aç olduğunu hatırlıyor. Ona da bir tas verip kuyruğa sokuyorlar.

Tutuklular arasında birçok asker kaçağı var, birçoğu da savaş dönemine özgü gıda kısıtlamalarına uymayanlar, kaçak kasaplar ve yasadışı benzin ve sterlin ticareti yapanlar. Artık kimse hırsızların peşine düşmediği için, adi suçlular azınlıkta kalmış: Buradakiler, eskiden hüküm giymiş, yaşları geçtiği için askerliğe başvurup cezalarını sildirememiş kişiler. Siyasi tutuklular, yüzlerindeki morluklardan, sorgulamayı yürütenlerce kırılan kemikleriyle yürüyüş tarzlarından belli oluyor.

Pin de bir "siyasi tutuklu," hemen anlaşılıyor bu. Çorbasını içtiği sırada yanına iriyarı, şişman bir çocuk yaklaşıyor: Yüzü Pin'inkinden daha şiş ve mor, siperlikli beresinin altındaki saçları da sıfıra vurulmuş.

"İyi pataklamışlar seni, yoldaş," diyor.

Pin çocuğa bakıyor, henüz ona nasıl davranması gerektiğini bilmiyor.

"Ne yani, seni pataklamadılar mı?" diyor.

Kafası kazılı çocuk: "Beni her gün sorgulamaya götürüp öküz sinirinden yapılmış kırbaçla dövüyorlar," diyor.

Onu özel olarak onurlandırıyorlarmış gibi, kasıla kasıla söylüyor bunu.

"Çorbamı istersen, alabilirsin," diyor Pin'e. "Boğazıma kan dolduğu için, ben içemiyorum."

Ve yere kırmızı bir köpük tükürüyor. Pin ilgiyle ona bakıyor; kan tükürmeyi başaranlara karşı her zaman tuhaf bir hayranlık duymuş, veremliler gibi kan tükürenlerden hoşlanmıştır.

"Demek, sen de veremlisin," diyor kafası kazılı çocuğa.

"Belki de onlar yüzünden verem oldum," diyor kafası kazılı çocuk böbürlenerek. Pin ona hayranlık duyuyor, belki

de gerçek birer dost olurlar. Üstelik, Pin'e kendi çorbasını verdi; Pin çok memnun oluyor buna, çünkü karnı aç.

"Böyle devam ederse," diyor kafası kazılı çocuk, "bütün hayatımı mahvedecekler."

"Öyleyse, niçin Kara Tugay'a yazılmıyorsun?" diyor Pin.

Bunun üzerine, kafası kazılı çocuk doğrulup şiş gözlerini Pin'in yüzüne dikiyor: "Baksana, benim kim olduğumu biliyor musun sen?"

"Hayır, kimsin?" diyor Pin.

"Kızıl Kurt'tan söz edildiğini duymadın mı hiç?"

Kızıl Kurt! Ondan söz edildiğini duymayan mı var? Ne zaman faşistlere bir darbe vurulsa, karargâhlardan birinde bir bomba patlasa, bir ajan ortadan yok olsa ve akıbetinin ne olduğu bilinmese, insanlar alçak sesle bir adı söylerler: Kızıl Kurt Pin, Kızıl Kurt'un on altı yaşında olduğunu ve daha önce Todt'da[7] işçi olarak çalıştığını da biliyor. Askerlikten muaf tutulmak için Todt'da çalışan öteki çocuklar Pin'e ondan söz etmişlerdi, çünkü Rus beresi giyiyor ve hep Lenin'den söz ediyormuş, o kadar ki KGB adını takmışlar ona. Bir de, dinamit ve saatli bomba saplantısı varmış; anlaşıldığı kadarıyla, Todt'a da mayınların nasıl yapıldığını öğrenmek için girmiş. Bir gün bir demiryolu köprüsü havaya uçmuş ve KGB'yi bir daha Todt'da gören olmamış; dağlarda yaşıyor ve geceleri beyaz-kırmızı-yeşil bir yıldız işli Rus beresiyle ve kocaman bir tabancayla şehre iniyormuş. Uzun saçları varmış ve adı Kızıl Kurt'muş.

Şimdi Kızıl Kurt, yıldızı sökülmüş Rus beresi, sıfıra vurulmuş koca kafası ve şiş gözleriyle karşısında duruyor ve kan tükürüyor.

"Evet. Sen misin o?" diyor Pin.

"Benim," diyor Kızıl Kurt.

"Peki, ne zaman yakaladılar seni?"

"Perşembe günü, Borgo Köprüsü'nün üzerinde; silahlıydım ve başımda yıldızlı berem vardı."

"Peki, ne yapacaklar sana?"

"Belki," diyor övüngen edasıyla, "kurşuna dizerler."

"Ne zaman?"

"Belki yarın."

"Peki, sen?"

Kızıl Kurt yere kan tükürüyor: "Sen kimsin?" diye soruyor Pin'e. Pin adını söylüyor. Pin, Kızıl Kurt'la karşılaşmayı, bir gece onun eski şehrin sokaklarında beliriverdiğini görmeyi arzulamıştı hep, ama her zaman ondan biraz korkmuştu da, Almanlarla düşüp kalkan ablası yüzünden.

"Niçin buradasın?" diye soruyor Kızıl Kurt. Buyurgan ses tonu neredeyse sorgulamaları yürüten faşistlerinkiyle aynı.

Şimdi biraz hava atma sırası Pin'de: "Bir Almanın tabancasını çaldım."

Kızıl Kurt'un yüzünde onaylayıcı, ciddi bir ifade beliriyor: "Partizanlarla mısın?" diye soruyor.

"Ben mi? Hayır," diyor Pin.

"Örgütlü değil misin? Gap'lardan birinde değil misin?" Pin, o sözcüğü yeniden duyduğu için pek memnun: "Evet, evet," diyor, "Gap!"

"Kimlerlesin?"

Pin biraz düşünüp, ardından: "Komite'yle," diyor.

"Kim?"

"Komite. Onu tanımıyor musun?" Pin, üstünlük taslamak istiyor, ama pek beceremiyor. "Zayıf bir adam, açık renkli bir yağmurluk giyiyor."

"Masal anlatıyorsun sen, komite birçok kişiden oluşur, kim olduklarını kimse bilmez, ayaklanmayı hazırlıyor onlar. Senin hiçbir şeyden haberin yok."

"Kim olduklarını kimse bilmiyorsa, sen de bilmiyorsun demektir."

Üstünlük tasladıkları, kendisine güvenmedikleri ve bir çocuk gibi davrandıkları için, o yaştaki çocuklarla konuşmaktan hoşlanmıyor Pin.

"Biliyorum," diyor Kızıl Kurt, "ben Sim'denim."[8]

Bir başka gizemli sözcük: Sim! Gap! Acaba böyle kaç sözcük var? Pin hepsini bilmek isterdi.

"Oysa, ben de her şeyi biliyorum," diyor. "Bir adının da KGB olduğunu biliyorum."

"Doğru değil," diyor Kızıl Kurt, "benim için bu adı kullanmamaları lazım."

"Niçin?"

"Biz toplumsal bir devrim yapmıyoruz, ulusal kurtuluş mücadelesi veriyoruz da ondan. Halk İtalya'yı kurtardığında, burjuvaziyi sorumluluklarıyla yüzleştireceğiz."

"Nasıl?" diyor Pin.

"Öyle. Burjuvaziyi sorumluluklarıyla yüzleştireceğiz. Tugay komiseri açıkladı bunu bana."

"Ablamın kim olduğunu biliyor musun?" Konuyla ilgisiz bir soru bu, ama Pin hiçbir şey anlamadığı konularda konuşmaktan sıkıldığı için, bildik konulara girmeyi yeğliyor.

"Hayır," diyor Kızıl Kurt. "Uzun Sokak'ın Kara Kızı."

"Yani, kim?"

"Kim de ne demek? Herkes onu, yani ablamı tanır. Uzun Sokak'ın Kara Kızı'dır o."

Kızıl Kurt gibi bir delikanlının, ablasının adını hiç işitmemiş olması inanılmaz bir şey. Eski Şehir'de daha altı yaşındaki çocuklar bile ondan söz ederler ve erkeklerle yataktayken neler yaptığını kız çocuklarına anlatırlar.

"Halı! Ablamın kim olduğunu bilmiyormuş. İşe bak sen..."

Öteki tutukluları da çağırıp soytarılık etmeye başlamak geçiyor Pin'in içinden.

"Ben şimdilik kadınlara bakmıyorum bile," diyor Kızıl Kurt. "Bir kez ayaklanma olduktan sonra, vaktim olacak... "

"Peki, ya yarın kurşuna dizerlerse seni?" diyor Pin.

"Görelim bakalım, kim önce hareket ediyormuş, kim kimi kurşuna diziyormuş, onlar mı beni, ben mi onları?"

"Ne demek istiyorsun?"

Kızıl Kurt biraz düşünüyor, sonra Pin'in kulağına eğiliyor: "Bir planım var: Başarılı olursa, yarından önce kaçmış

olurum, o zaman bana işkence eden bütün bu faşist piç kuruları, birer birer yaptıklarının bedelini öderler."

"Kaçıyor musun, peki nereye gideceksin?"

"Birliğime geri döneceğim. Biondo'nunkine. Öyle bir eylem hazırlıyoruz ki, günlerini görecekler."

"Beni de götürür müsün?"

"Olmaz."

"Hadi ama Kurt, beni de götür."

"Adım Kızıl Kurt," diye düzeltiyor öteki. "Komiser bana KGB'nin uygun bir ad olmadığını söylediğinde, ona adımın ne olabileceğini sordum, o da bana: 'Kurt adını kullan', dedi. Bunun üzerine ona, kurt faşist bir hayvan olduğundan, içinde kızılın olduğu bir ad istediğimi söyledim. O da bana: 'Öyleyse, Kızıl Kurt olsun adın', dedi."

"Kızıl Kurt," diyor Pin, "dinle, Kızıl Kurt, niçin beni de götürmek istemiyorsun?"

"Çocuksun da ondan, işte nedeni."

En başta, tabancayı nasıl çaldığını anlatırken, Kızıl Kurt'la ciddi olarak dost olunabilirmiş gibi geliyordu Pin'e. Ama sonra, Kızıl Kurt ona çocukmuş gibi davranmayı sürdürdü, bu da Pin'in sinirine dokunuyor. Pin, hiç olmazsa kadınların tabiatından söz ederek, o yaştaki başka çocuklara üstünlük sağlayabiliyor, ama Kızıl Kurtla bu konuya giremiyor. Gene de, Kurt'la çeteye katılmak, dev patlayıcılar yerleştirip köprüleri çökertmek ve şehre inip devriyeleri yaylım ateşine tutmak güzel olurdu. Belki, Kara Tugay'dan da güzel. Ama Kara Tugay'ların kurukafaları, üç renkli yıldızlardan çok daha etkileyici.

Yere çömelmiş yemek yiyen insanlarla dolu o terasta, rüzgârda dönen baca külahlarının, tutuklulara çevrili makineli tüfekleriyle kulelerdeki nöbetçilerin arasında, yarın belki de kurşuna dizilecek olan birisiyle konuştuğuna inanamıyor insan. Gerçek değil, büyülü bir sahne sanki: Arokarya ağaçlarının kara gölgeleriyle orman dört bir yanı kuşatmış. Pin, neredeyse yediği dayakları unutmuş durumda ve bunun bir düş olmadığından pek emin değil.

Ama şimdi nöbetçiler onları hücrelerine geri götürmek için sıraya sokuyorlar.

"Hücren nerede?" diye soruyor Kızıl Kurt, Pin'e.

"Beni nereye koyacaklarını bilmiyorum," diyor Pin, "henüz hücreye koymadılar beni."

"Nerede olduğunu bilmek isterim," diyor Kızıl Kurt.

"Niçin?" diyor Pin.

"Sonra öğrenirsin."

Şu hep: "Sonra öğrenirsin" diyenler Pin'i öfkelendiriyor.

Birden, sıra halinde yürüyen tutukluların arasında, bildiği, çok iyi bildiği bir yüzü görür gibi oluyor.

"Hey, Kızıl Kurt, şu öndeki, şu şöyle yürüyen sıska adamı tanıyor musun?"

"Adi bir suçlu o. Uğraşma onunla. Adi suçlulara güvenemezsin."

"Nedenmiş? Onu tanıyorum ben!"

"Sınıf bilinci olmayan proleterlerdir onlar," diyor Kızıl Kurt.

4

"Pietrornagro!"

"Pin!"

Bir gardiyan, Pin'i hücresine götürüp kapıyı açtığında, Pin şaşkınlıkla haykırıyor: Terasta gördükleri doğruymuş, zar zor yürüyen o tutuklu, Pietromagro'nun ta kendisiymiş.

"Tanıyor musun onu?" diye soruyor gardiyan.

"Tanımak mı dedin! Yanında çalıştığım ustam benim o!" diyor Pin.

"Harika. Demek şirket halinde buraya taşınıyorsunuz," diyor gardiyan ve kapıyı kapatıyor. Pietromagro birkaç aydır hapiste; ama ustasını görünce, aradan yıllar geçmiş gibi geliyor Pin'e. Bir deri bir kemik kalmış: Çenesinden aşağı sarkan kırış kırış, pörsük, sararmış bir deri ve üzerinde diken diken bir sakal. İki yanında uzanan koltuk değneği gibi kollarıyla, hücrenin bir köşesinde, bir saman yığınının üzerine oturmuş. Pin'i görünce kollarını kaldırıyor; Pin'le ustası arasında bağırıp çağırma ve dayak dışında bir ilişki hiç olmamıştı, ama şimdi onu orada ve o durumda görünce, hem duygulanıyor Pin, hem seviniyor.

Pietromagro'nun konuşması da farklı: "Pin! Sen de buradaymışsın, Pin!" diyor boğuk, ağlamaklı bir sesle. Lanet okumuyor artık; onun da Pin'le karşılaşmaktan memnun olduğu görülüyor. Pin'i bileklerinden tutuyor, ama eskisi gibi bükmek için değil; çevresi sarı gözbebekleriyle ona bakıyor: "Hastayım," diyor, "çok hastayım, Pin. Bu piç kuruları beni revire göndermek istemiyorlar. Burada neler olup bittiğini anlamak mümkün değil artık; artık yalnızca

siyasi tutuklular var burada, er geç beni de siyasi tutuklu sanıp kurşuna dizecekler."

"Beni dövdüler," diyor Pin ve dayak izlerini gösteriyor.

"Demek, sen siyasi tutuklulardansın," diyor Pietromagro.

"Evet, evet,” diyor Pin, "siyasi tutukluyum."

Pietromagro düşünceye dalıyor. "Tabii, tabii, siyasi tutuklu. Seni burada görünce, işte, diye düşündüm, hapislerde çürümeye başlamış bile. Çünkü adam bir kez hapsi boylamaya başlarsa, bir daha çıkamaz; bin kere dışarı salıverseler, bin kere hapse geri döner. Tabii, siyasi tutukluysan, iş değişir. Bak, bilsem, gençliğimde ben de siyasilerin safına katılırdım. Çünkü adi suç işlemekle hiçbir yere varamazsın ve az çalan hapsi boylar, çok çalan han hamam sahibi olur. Siyasi suç işlediğinde de, adi suç işlediğinde olduğu gibi, hapse girersin (kim suç işlerse, hapsi boylar), ama hiç olmazsa bir gün artık hapislerin olmadığı daha iyi bir dünyaya kavuşma umudun vardır. Bunu bana yıllar önce birlikte hapis yattığımız bir siyasi tutuklu söylemişti: Siyah sakallı bir adamcağız, sonra öldü. Çünkü ben adi suçlusunu da tanıdım, kaçakçısını da, vergi kaçıranını da, her tür insanı tanıdım, ama siyasi tutuklular kadar düzgün olanını görmedim."

Pin, bu konuşmanın tam ne anlama geldiğini anlayamıyor, ama Pietromagro'ya acıyor ve uslu uslu oturup ustasının boynundaki inip çıkan şahdamarına bakıyor.

"Bak, artık öyle bir hastalığa tutuldum ki, işeyemiyorum. Tedavi olmam gerek, oysa ben burada yerde oturuyorum. Damarlarımdan kan değil, sarı sidik akıyor artık. Şarap içemiyorum, oysa bir hafta aralıksız kafayı bulmak istiyor canım, hem de nasıl. Pin, ceza yasası, yanlış. Ömrümüz boyunca neleri yapamayacağımızı yazmışlar: Hırsızlık, adam öldürme, çalıntı mal satın alma, gasp... Ama insanın belli koşullarda, bunları yapmak yerine neler yapabileceği yazılmamış. Pin, beni dinliyor musun?"

Pin onun sarı, bir köpeğinkini andıran tüyle kaplı yüzüne bakıyor, güçlükle soluk alıp veren ustasının soluğunu hissediyor yüzünde.

"Pin, ben ölüyorum. Bana bir konuda yemin etmelisin. Söyleyeceğim şeye 'yemin ederim' demelisin: 'Hapishanelerin kaldırılması ve ceza yasasının düzeltilmesi için hayatım boyunca mücadele edeceğime yemin ederim'. Söyle: 'Yemin ederim'."

"Yemin ederim," diyor Pin.

"Yeminini hatırlayacak mısın, Pin?"

"Evet, Pietromagro," diyor Pin.

"Şimdi, yardım et de, şu bitlerden kurtulayım," diyor Pietromagro, "her yanımı sarmışlar. Bit kırmayı bilir misin?"

"Evet," diyor Pin. Pietromagro, gömleğinin içine bakıyor, sonra gömleğin bir ucunu Pin'e uzatıyor.

"Dikiş yerlerini iyice gözden geçir," diyor. Pietromagro'nun bitlerini kırmak eğlenceli bir iş değil, ama şu sarı sidik dolu damarlarıyla Pietromagro acıma hissi yaratıyor Pin'de, belki de ustası çok yaşamaz artık.

"Dükkân, dükkân nasıl gidiyor?" diye soruyor Pietromagro. Usta da, çırağı da, işi hiçbir zaman çok fazla sevmediler, ama şimdi geciken işlerden, deri ve iplik fiyatından, şu an ikisi de içeride olduklarından mahallenin ayakkabılarını kimin tamir edeceğinden söz etmeye koyuluyorlar. Hücrenin bir köşesinde, samanın üzerine oturmuş, bir yandan bitleri kırıyor; bir yandan da, pençelerden, dikişlerden, çivilerden söz ediyorlar, işlerine lanet okumadan: Hayatları boyunca olmamış bir şey bu.

"Söylesene, Pietromagro," diyor Pin, "niçin hapishanede bir kunduracı tezgâhı açmıyoruz? Mahkûmların ayakkabılarını tamir ederiz!"

Pietromagro bunu hiç düşünmemişti; bir zamanlar hapse seve seve girerdi, çünkü hiçbir şey yapmadan yiyip içebilirdi. Ama şimdi böyle bir şey hoşuna giderdi; belki de, çalışabilse, o kadar hasta olduğunu bile hissetmezdi.

"İdareye başvurabiliriz. Sen de var mısın?"

Evet, Pin bu işte vardı, böyle yapılan iş yeni bir şey olacaktı, onların keşfettikleri, oyun gibi eğlenceli bir şey. Ayrıca, artık onu dövmeyen Pietromagro'yla birlikte hapiste

olmak ve mahkûmlarla gardiyanlara şarkılar söylemek hiç fena olmazdı.

O sırada bir gardiyan kapıyı açıyor; dışarıda, parmağıyla Pin'i gösteren Kızıl Kurt var: "Evet, sözünü ettiğim tip o," diyor.

Bunun üzerine gardiyan Pin'i dışarıya çağırıyor ve hücrenin kapısını kapıyor, Pietromagro içeride tek başına kalıyor. Pin ne istediklerini anlamıyor.

"Gel," diyor Kızıl Kurt, "bir çöp bidonunu aşağı taşımama yardım etmen gerek."

Gerçekten de, koridorda, biraz uzakta çöp dolu demir bir bidon var. Pin, "yediği dayaklardan böylesine harap haldeki Kızıl Kurt'a ağır işler yaptırmaları, üstelik benim gibi bir çocuğun yardımına muhtaç etmeleri acımasızlık," diye düşünüyor. Bidonun boyu Kızıl Kurt'un göğüs hizasına geliyor ve öyle ağır ki, zorlukla hareket ettirebiliyorlar. Orada durmuş, bidonun ağırlığını tartarlarken, Kızıl Kurt, Pin'in kulağına: "Gözünü dört aç, fırsat bu fırsat," diye fısıldıyor; sonra daha yüksek sesle: "Neredesin diye bütün hücrelerde seni arattırdım, yardımına ihtiyacım var," diyor.

Pin'in hiç beklemediği kadar harika bir şey bu. Ama Pin bulunduğu ortamları hemen benimser, hapishane de kendine özgü çekicilikleri olan bir yer; keşke orada bir süre kalıp ondan sonra Kızıl Kurt'la kaçsaydı, böyle henüz gelmişken değil.

Bidonu omzuna yüklemesine yardım eden gardiyanlara: "Kendim hallederim," diyor Kızıl Kurt. "Devrilmemesi için çocuk arkadan tutsun yeter."

Böyle ilerlemeye başlıyorlar: Yükün altında iki büklüm olmuş Kızıl Kurt ile bidonu iki eliyle birden alttan sıkı sıkıya tutan Pin.

"Aşağı inen yolu biliyor musun?" diye bağırıyor gardiyanlar arkasından, "dikkat et de, merdivenlerden aşağı düşme."

İlk sahanlığı döner dönmez, bidonu bir pencerenin içine koyması için yardım etmesini söylüyor Kızıl Kurt, Pin'e. Yoruldu mu yoksa? Hayır. Kızıl Kurt'un ona söyleyecekleri

var: "Kulağını dört aç ve dinle; şimdi aşağıdaki terasa inip nöbetçiyle konuşmaya başlayacaksın. Öyle dikkatini çek ki, gözünü senden ayırmasın; sen küçük olduğun için, seninle konuşurken başını eğmesi gerek, ama çok fazla yaklaşma yanına, tamam mı?"

"Peki, sen ne yapacaksın?"

"Ben onun başına miğferi geçireceğim. Göreceksin. Mussolini'nin miğferini geçireceğim başına. Ne yapman gerektiğini anladın mı?"

"Evet," diyor Pin, aslında henüz hiçbir şey anlamış değil, "peki, sonra?"

"Sonrasını söyleyeceğim. Bir dakika: Ellerini aç."

Kızıl Kurt cebinden ıslak bir sabun parçası çıkarıyor ve Pin'in avuçlarına, sonra bacaklarına, bacaklarının iç tarafına, özellikle dizlerine sürüyor.

"Niçin?" diye soruyor Pin.

"Göreceksin," diyor Kızıl Kurt, "plan üzerinde en ince ayrıntılarına kadar çalıştım."

Kızıl Kurt, renkli serüven dergileriyle yetişen kuşaktan; ne var ki, o her şeyi ciddiye almış ve yaşam şu âna kadar yüzünü kara çıkarmamış. Pin, Kızıl Kurt'un bidonu yeniden omuzlamasına yardım ediyor ve terasın kapısına ulaştıklarında, nöbetçiyle konuşmak için öne çıkıyor.

Nöbetçi, yüzünde mahzun bir ifadeyle, ağaçlara bakan korkuluğun önünde duruyor. Pin, elleri cebinde ilerliyor ve eski benliğine kavuşmuş gibi hissediyor kendisini: Eski sokak ruhu geri gelmiş.

"Selam!" diyor.

"Selam!" diyor nöbetçi.

Bilmediği bir yüz: Hüzünlü bir güneyli, iki yanağında tıraş izleri var.

"Bak sen, kimleri görüyorum," diyor Pin. "Daha demin kendi kendime: 'Şu bizim üçkâğıtçı nerelerde acaba?' diyordum, birden sen çıkmaz mısın karşıma!"

Mahzun güneyli, yarı kapalı gözlerini açmaya çalışarak Pin'e bakıyor: "Ne? Sen kimsin?"

"İşe bak yahu, şimdi bana ablamı tanımadığını mı söyleyeceksin?"

Nöbetçi bir şeyler sezmeye başlıyor: "Ben kimseyi tanımıyorum. Tutuklu musun sen? Tutuklularla konuşmam yasak." Kızıl Kurt hâlâ ortada yok!

"Bırak bunları," diyor Pin. "Burada çalışmaya başladığından beri hiç kıvırcık saçlı bir esmerle birlikte olmadığını mı söylemek istiyorsun?"

Nöbetçi, şaşkın: "Elbette, oldum. Ne olmuş yani?"

"Hani kilisenin arkasındaki meydandan sağa dönen köşeyi geçip de merdivenle çıktığımız bir sokak var, orada oturan esmer kız mı?"

Nöbetçi gözlerini kırpıyor: "Nasıl?"

Pin düşünüyor: "Bir bakmışsın, adam hakikaten gitmiş kıza!" Artık Kızıl Kurt'un gelmiş olması gerekirdi; acaba bidonu tek başına taşıyamıyor mu?”

"Şöyle izah edeyim sana," diyor Pin. "Çarşı Meydanı'nı bilir misin?"

"Hmm...” diyor nöbetçi ve başka bir yere bakıyor. Olmadı, daha çekici bir şeyler bulmak gerek, ama Kızıl Kurt gelmezse, bütün çabası boşa gidecek.

"Bekle," diyor Pin. Nöbetçi hafifçe ona doğru dönüyor.

"Cebimde bir fotoğraf var. Şimdi sana göstereceğim. Ama yalnızca bir parçasını göstereceğim. Baş kısmını. Evet, çünkü hepsini gösterirsem, bu gece uyuyamazsın."

Nöbetçi, Pin'e doğru eğiliyor, gözlerini -mağara hayvanlarınkini andıran iki göz- iyice açmayı başarıyor. O sırada Kızıl Kurt teras kapısında beliriyor; çöp bidonunun altında iki büklüm olmuş, ama gene de parmaklarının ucuna basarak yürüyor. Pin, birleştirdiği ellerini cebinden çıkarıp bir şey saklıyormuş gibi havada biraz döndürüyor: "Hih hihi- Bakmak istiyorsun, ha?"

Kızıl Kurt uzun adımlarla, sessizce yaklaşıyor. Pin, bir elini yavaşça ötekinin üzerinden kaydırmaya başlıyor. Artık Kızıl Kurt nöbetçinin arkasında. Nöbetçi, Pin'in ellerine bakıyor: Sabun sürülmüş, acaba neden? Peki, şu fotoğraf niye bir türlü ortaya çıkmıyor? Birden nöbetçinin başından

aşağı bir çöp yığını boşalıyor; çöp yığını değil yalnızca, çöpün ortasında, üstünü başını, her yanını çepeçevre kuşatan bir şey; boğulacak gibi oluyor, ama kurtulamıyor, ne kendisi kıpırdayabiliyor, ne tüfeğini kıpırdatabiliyor. Yere düşüyor; silindirimsi bir hal aldığını ve yerde yuvarlandığını hissediyor.

Bu arada Kızıl Kurt'la Pin çoktan korkuluğu aştılar.

"Şuraya," diyor Kızıl Kurt, Pin'e. "Şuraya tutun ve bırakma," diyerek ona bir su borusunu gösteriyor. Pin korkuyor, ama Kızıl Kurt onu neredeyse boşluğa itiyor ve Pin boruya tutunmak zorunda kalıyor. Ne var ki, sabunlu elleri ve dizleri kayıyor, bir merdivenin tırabzanından kayarak inmek gibi biraz, ama çok daha korkutucu ve aşağı bakmamak, boruyu bırakmamak gerekiyor.

Kızıl Kurt'a gelince, o doğrudan boşluğa attı kendisini, ölmek mi istiyor? Hayır, biraz uzaktaki bir arokaryanın dallarına ulaşıp onlara tutunmak istiyor. Ama dallar elinde kırılıveriyor ve Kızıl Kurt dalların çatırtısı ile yağmur gibi dökülen küçük diken yapraklar arasında aşağı yuvarlanıyor. Pin giderek yere yaklaştığını hissediyor ve kendisi için mi, belki de kendini öldürmüş olan Kızıl Kurt için mi daha çok korktuğunu bilemiyor. Bacaklarının kırılması riskini göze alarak yere atlıyor ve hemen, arokaryanın dibinde Kızıl Kurt'u görüyor: Küçük dalların oluşturduğu bir yığının üzerinde, yerde yatıyor Kızıl Kurt.

"Kurt! Bir yanını incittin mi?" diyor.

Kızıl Kurt başını kaldırıyor; üzerindeki sıyrıkların hangisi sorgulama sırasında, hangisi düşerken olmuş belli değil artık. Çevresini kolaçan ediyor. Silah sesleri duyuluyor.

"Bacaklarım!" diyor Kızıl Kurt.

Biraz topallayarak ayağa kalkıyor, gene de koşuyor.

"Bacaklarım!" diye yineleyip duruyor. "Buradan!"

Kızıl Kurt her yeri biliyor ve yabani sarmaşıklarla, dikenli otlarla kaplı ıssız ormanda Pin'e kılavuzluk ediyor şimdi. Kuleden onlara ateş ediyorlar, ama ormanın her yanı üstlerini örten çalılıklar ve kozalaklı ağaçlarla kaplı, gene de Pin vurulmadığından asla emin olamıyor, insanın yarayı

hemen hissetmediğini, sonra birden yere düşüp ölüverdiğini biliyor. Kızıl Kurt'un rehberliğinde küçük bir kapıyı, eski bir serayı geçiyor, bir duvarı aşıyor.

Birden ormandaki gölgeler dağılıyor, gözlerinin önünde çıkartmalardaki gibi aydınlık, rengârenk bir sahne açılıveriyor. Bir an irkilip hemen yere atıyorlar kendilerini, önlerinde çıplak tepe uzanıyor ve çepeçevre, uçsuz bucaksız, sakin deniz.

Bir karanfil tarlasına giriyorlar. Kocaman hasır şapkalı kadınlar, uzayıp giden gri sapların oluşturduğu geometrik desenin ortasında durmuş, çiçekleri suluyorlar; onlara görünmemek için sürünerek ilerliyorlar. Büyük, beton bir su sarnıcının arkasında bir girinti var, yakın bir yere katlı hasırları yığmışlar, kışın karanfilleri dondan korumak için üzerlerini örtmeye yarıyor bunlar.

"Burada," diyor Kızıl Kurt. Sarnıcın arkasına gizlenip hasırları kendilerine doğru çekiyorlar: Artık onları göremezler.

"Burada beklememiz gerek," diyor Kızıl Kurt.

Birden Pin'in zihninde su borusuna asılı haliyle kendisi ve nöbetçilerin açtığı ateş canlanıyor ve soğuk terler döküyor. Neredeyse hatırlanması yaşanmasından daha korkutucu şeyler; ama Kızıl Kurt'un yanında korkmak imkânsız. Sarnıcın arkasında Kızıl Kurt'la birlikte oturmak güzel bir şey, gören saklambaç oynadıklarını sanır. Aslında, oyunla yaşam arasında bir fark kalmadı, ciddi ciddi oynamak zorundalar, Pin'in hoşuna gittiği gibi.

"Bir yerini incittin mi, Kızıl Kurt?"

"Pek değil," diyor Kızıl Kurt, tükürüklediği parmağını sıyrıkların üzerinden geçirerek, "kırılan dallar hızlı düşmemi engelledi. Her şeyi hesaplamıştım. Ya sen? Sabun işini gördü mü?"

"Hay Allah, Kızıl Kurt, senin gibisi yok, biliyor musun? Nasıl bilebiliyorsun bütün bu şeyleri?"

"Bir komünist her şeyi bilmek zorundadır," diyor öteki, "bir komünist her tür güç koşulda işini görebilmelidir."

"Eşsiz birisi," diye düşünüyor Pin. "Bir de şu hava atma huyundan vazgeçebilse!"

"Bir tek şeye üzülüyorum," diyor Kızıl Kurt, "silahım yok. Bir *Sten* için neler vermezdim."

Sten: İşte gizemli bir başka sözcük. *Sten, Gap, Sim,* insan nasıl aklında tutar bütün bunları? Ama Kızıl Kurt'un bu sözleri Pin'in içini sevinçle doldurdu; şimdi o da hava atabilecek

"Benim öyle bir derdim yok," diyor. "Tabancam var benim; kimse dokunamaz ona."

Kızıl Kurt, çok ilgileniyormuş gibi görünmemeye çalışarak onu süzüyor. "Tabancan var mı senin?"

"Hı, hı," diyor Pin.

"Kaç kalibrelik? Markası ne?"

"Gerçek bir tabanca. Alman denizcinin tabancası. Silahı ondan ben çaldım. O yüzden içerideydim."

"Söyle bana! Nasıl bir silah?"

Pin tabancayı ona açıklamaya çalışıyor, Kızıl Kurt kaç tür tabanca varsa hepsini sıralıyor ve Pin'inkinin bir P 38 olduğuna karar veriyor. Pin heyecanlanıyor: "Pe Otuz Sekiz, ne güzel isim,

Pe Otuz Sekiz!"

"Nerede saklıyorsun tabancayı?" diyor. "Belli bir yerde." diyor Pin.

Şimdi Pin'in karar vermesi gerek: Örümcek yuvalarından Kızıl Kurt'a söz etmeli mi, yoksa etmemeli mi? Elbette, Kızıl Kurt insanın aklına gelebilecek her şeyi yapabilen eşsiz bir çocuk; ama örümcek yuvalarının olduğu yer, büyük bir giz ve o yerden söz etmek için dört dörtlük, gerçek birer dost olmak gerek. Belki de, her şeye karşın, Kızıl Kurt'tan hoşlanmıyor Pin: Büyük küçük öteki herkesten çok farklı birisi, hep ciddi şeylerden söz ediyor ve ablasıyla ilgilenmiyor. Örümcek yuvalarıyla ilgilense, ablasına ilgi duymasa da kendine çok yakın bulurdu onu; sonuçta Pin niçin bütün erkeklerin ablasıyla (at dişli, koltukaltları siyah tüylerle kaplı bir kız) bu kadar ilgilendiklerini anlamıyor,

ama büyükler Pin'le konuşurken sözü hep ablasına getirirler ve Pin bir noktadan emin: Ablası dünyanın en önemli şeyi, kendisi de Uzun Sokak'ın Kara Kızı'nın kardeşi olduğu için önemli bir kişi. Ama emin olduğu bir şey daha var: Örümcek yuvaları, ablasından ve bütün erkek-kadın meselelerinden daha ilginç, ne var ki bunları anlayacak kimseyi bulamıyor; bulabilse, onun Kara Kız'a olan ilgisizliğini de bağışlardı.

"Ben örümceklerin yuva yaptıkları bir yer biliyorum.” diyor Kızıl Kurt'a.

"Ben P 38'inin nerede olduğunu bilmek istiyorum,” diyor Kızıl Kurt.

"Güzel! Orada işte,” diyor Pin. "Anlat bakalım."

"Örümcek yuvalarının nasıl olduğunu bilmek ister misin?"

"Bana o tabancayı vermeni istiyorum."

"Niçin? Benim o."

"Sen örümcek yuvalarıyla ilgilenen bir çocuksun, tabancayı ne yapacaksın?"

"Benim o, kardeşim ve istersem nehre atarım."

"Kapitalistin tekisin sen,” diyor Kızıl Kurt, "böyle akıl yürütenler, kapitalistlerdir."

"Geber!" diyor Pin. "Şeyimi boynuna dolayayım da boğul!"

"Deli misin, hiç böyle yüksek sesle konuşulur mu? Duyarlarsa, mahvoluruz."

Pin, Kızıl Kurt'un yanından uzaklaşıyor ve uzun süre sessiz kalıyorlar. Artık onunla arkadaş olmayacak, Kızıl Kurt onu hapisten kurtardı, ama yararı yok, artık dost olmayı başaramayacaklar. Ama Pin yalnız kalmaktan korkuyor ve şu tabanca meselesi onu Kızıl Kurt'a iki kat bağlıyor, bu yüzden arayı bozmamak gerek.

Kızıl Kurt'un bir kömür parçası bulduğunu ve beton sarnıcın üzerine bir şeyler yazmaya başladığını görüyor. Pin de bir kömür parçası alıp edepsiz şeyler çizmeye koyuluyor; bir gün sokağındaki bütün duvarları öyle edepsiz resimlerle doldurmuştu ki, San Giuseppe kilise bölgesinin rahibi

Belediye'ye şikâyette bulunmuş ve bütün duvarları badana ettirmişti. Ama Kızıl Kurt olanca dikkatini yazdıklarına vermiş, dolayısıyla Pin'e aldırmıyor.

"Ne yazıyorsun?" diye soruyor Pin.

"Nazilerle faşistlere ölüm," diyor Kızıl Kurt. "Vaktimizi böyle boşa harcayamayız. Burada biraz propaganda yapabiliriz. Bir kömür al, sen de yaz."

"Ben yazdım," diyor Pin ve açık saçık işaretleri gösteriyor.

Kızıl Kurt çok kızıyor ve işaretleri silmeye koyuluyor.

"Deli misin? Böyle propaganda mı olur?"

"Bir propagandadır tutturmuşsun, kim gelir de yazılanları okur bu kertenkele yuvasında?"

"Sus! Sarnıcın, sonra sokağa kadar duvarın üzerine bir dizi ok işareti yapmayı düşündüm. Okları takip edip buraya gelecekler ve okuyacaklar."

İşte yalnızca Kızıl Kurt'un oynamayı bildiği oyunlardan biri daha; insanı heyecanlandıran, ama güldürmeyen son derece karmaşık oyunlar.

"Peki, ne yazmam gerek: 'Yaşasın Lenin!' mi?"

Yıllar önce, oturdukları sokakta hep karşılaştığı bir yazı vardı: 'Yaşasın Lenin'. Faşistler gelip siliyor, ertesi gün aynı yazı yeniden beliriyordu. Sonra bir gün marangoz Franse'yi tutukladılar ve yazıyı bir daha gören olmadı. Franse'nin bir adada öldüğü söyleniyor.

"Yaz: Yaşasın İtalya, Yaşasın Müttefikler," diyor Kızıl Kurt.

Pin yazmaktan hoşlanmıyor. Okulda cetvelle parmaklarına vururlardı ve sıranın altından öğretmenin çarpık bacaklarını görürdü. Kaldı ***ki,*** W'yi hep yanlış yazar insan. Daha kolay bir söz aramalı. Pin biraz düşünüp yazmaya başlıyor: Bir ***g,*** bir ***ö,*** bir ***t...***

Günler uzamaya başladı ve ortalık bir türlü kararmıyor. Arada bir Kızıl Kurt eline bakıyor, eli onun saati: Her bakışında, elinin üzerinde biraz daha koyu bir renk görüyor,

ancak kara bir gölge gördüğünde, havanın karardığını ve dışarı çıkabileceklerini anlayacak Pin'le barıştılar ve Pin, toprağı kazıp tabancayı çıkarmak için örümcek yuvalarının bulunduğu patikaya götürecek onu. Kızıl Kurt kalkıyor: Hava yeterince karardı. "Gidelim mi?" diyor Pin.

"Bekle," diyor Kızıl Kurt. "Ben keşfe çıkıyorum, sonra geri dönüp seni alacağım. Tek kişi olmak, iki kişi olmaktan daha az tehlikeli."

Pin yalnız kalmaktan hoşlanmıyor, ama öte yandan, böyle, dışarıda ne olduğunu bilmeden dışarı çıkmak da, korkuturdu onu.

"Söylesene Kızıl Kurt," diyor Pin, "beni burada ekip gitmezsin, değil mi?"

"İçin rahat olsun," diyor Kızıl Kurt, "söz veriyorum döneceğim. Sonra P 38'e gideceğiz."

Pin şimdi tek başına bekliyor. Artık Kızıl Kurt olmadığı için bütün gölgeler tuhaf biçimlere bürünüyor, bütün gürültüler yaklaşmakta olan ayak seslerini andırıyor. Oturdukları sokağın başında Almanca bağırıp çağıran Almanı görür gibi oluyor, şimdi ta oraya kadar Pin'i aramaya gelmiş sanki, üstü çıplak, fanilalı, "pantolonumu da çalmışsın," diyor Pin'e. Sonra tasmalı bir polis köpeğiyle bebek yüzlü subay geliyor, tabanca kayışıyla Pin'i dövüyor. Polis köpeğinin yüzü, fare bıyıklı tercümanın yüzü. Bir kümese varıyorlar ve Pin orada gizlenmiş kendisiyle karşılaşmaktan ürküyor. Oysa içeri giriyor ve hapishanede Pin'e eşlik eden emir erini görüyorlar, bir tavuk gibi tünemiş, kim bilir niçin.

İşte, evdeki daracık odasında bildik bir yüz belirip Pin'e gülümsüyor: Fransız Miscel! Ama Miscel başına şapkasını geçiriyor ve gülümsemesi alaylı bir sırıtmaya dönüşüyor: Kurukafa işli Kara Tugay beresi bu! İşte, nihayet Kızıl Kurt çıkageliyor; ama adamın biri, açık renk yağmurluk giymiş bir adam Kızıl Kurt'un yanına geliyor, Kızıl Kurt'u kolundan tutup yüzündeki o hoşnutsuz ifadeyle Pin'i göstererek, hayır anlamında bir işaret yapıyor: Komite bu. Niçin Kızıl Kurt'un Pin'in yanına ulaşmasını istemiyor? Sarnıcın üzerindeki

çizimleri gösteriyor, Pin'in ablasını bir Almanla yatakta gösteren koca çizimleri! Sarnıcın arkasına tepeleme çöp yığılmış; Pin daha önce farkına varmamıştı bunun. Şimdi çöpün içinde sığınacak bir yer kazmak istiyor kendisine, ama eli bir insan yüzüne değiyor: Çöp yığınına gömülmüş, canlı bir insan var: Mahzun yüzünde tıraş izleri olan nöbetçi!

Pin irkilerek kendine geliyor: Uykuya dalalı ne kadar oldu acaba? Çevresi zifiri karanlık. Peki, Kızıl Kurt niçin hâlâ dönmedi? Bir devriyeye rastlamış ve tutuklanmış olmasın? Belki de geri dönmüş ve Pin uyurken ona seslenmiş, sonra da artık Pin'in orada olmadığını sanarak çekip gitmiştir. Belki de çevredeki bütün kırlarda onları arıyorlardır ve bir adım bile atmak mümkün değildir.

Pin sarnıcın arkasından çıkıyor; kurbağaların vıraklaması göğün uçsuz bucaksız boğazından doğuyor, deniz gecenin derinliğinde büyük, ışıltılı bir kılıç. Açık havada olmak ona tuhaf bir küçüklük duygusu veriyor: Korku değil bu. Şimdi Pin yalnız, bütün dünyada tek başına. Karanfil ve kadife çiçeği ekili tarlalarda yürüyor. Askeri: bölgenin yukarısından geçebilmek için eğimli tepelerin olabildiğince yüksek noktalarından ilerlemeye çalışıyor. Sonra nehir kıyısına inecek: Onun yerleri orası.

Karnı acıkmış; bu mevsimde kirazlar olgunlaşmış olur. İşte bir ağaç, evlerden uzakta: Büyü yoluyla mı bitiverdi orada? Pin dalların arasından ağaca tırmanıp özenle koparıyor kirazları. Orada uyumakta olan kocaman bir kuş neredeyse ellerinin arasından uçuveriyor. O anda kendini her şeyle dost hisseden Pin, kuşu rahatsız etmemiş olmayı dilerdi.

Açlığının biraz yatıştığını hissettiğinde, ceplerine kiraz dolduruyor, aşağı inip yeniden yola koyuluyor, çekirdekleri tükürerek yürüyor. Sonra, faşistlerin kiraz çekirdeklerinin izini sürüp ona ulaşabileceklerini düşünüyor. Ama dünyada hiç kimse bunu düşünecek kadar kurnaz olamaz, bir tek kişi dışında: Kızıl Kurt! Evet, Pin arkasında kiraz çekirdeklerinden bir iz bırakırsa, nerede olursa olsun, Kızıl

Kurt onu bulmayı başarır! Yirmi adımda bir çekirdek bırakmak yeter. İşte: Şu duvarı dönünce Pin bir kiraz yiyecek, sonra şu eski cenderenin orada bir kiraz daha, muşmula ağacını geçince bir tane daha, örümcek yuvalarının bulunduğu patikaya varıncaya kadar böyle sürüp gidecek bu. Ama daha nehrin kıyısına varmadan kirazlar bitiyor; Pin o zaman Kızıl Kurt'un kendisini asla bulamayacağını anlıyor.

Pin, neredeyse kurumuş nehir yatağında, büyük beyaz kayalar ile kamışların kâğıdı andıran hışırtısı arasında yürüyor. Su dolu çukurlarda kol uzunluğunda yılanbalıkları uyuyor, su olmasa eliyle yakalayabilir insan. Nehrin ağzında, bir kozalak gibi kapalı Eski Şehir'de, sarhoş erkekler ile aşka doymuş kadınlar uyuyorlar. Pin'in ablası tek başına ya da bir adamla uyuyor, Pin'i çoktan unutmuş, sağ mı, ölü mü düşünmüyor. Hücresindeki samanın üzerinde, damarlarında sarı sidiğe dönüşen kanla, ölüm döşeğindeki ustası Pietromagro uyanıyor.

Pin gözde yerine ulaştı: İşte su kanalı, işte yuvaların olduğu patika. Taşları tanıyor, toprağın bozulup bozulmadığına bakıyor: Hayır, hiçbir şeye dokunulmamış. Biraz zorlama bir kaygıyla tırnaklarıyla toprağı kazıyor: Tabancanın kabzasına dokunduğunda, tatlı bir duygu yayılıyor içine, küçükken yastığının altındaki bir oyuncağa ulaştığında olduğu gibi. Tabancayı çıkarıyor ve üzerindeki toprağı temizlemek için parmağını girintilerin üzerinden geçiriyor. Namludan küçük bir örümcek telaşla dışarı çıkıyor: içeriye girip yuva yapmış!

Tabancası güzel: Dünyada Pin'e kalan tek şey. Pin tabancayı kavrıyor ve Kızıl Kurt olduğunu hayal ediyor, tabanca elinde olsa Kızıl Kurt'un ne yapacağını düşünmeye çalışıyor. Ama bu- ona tek başına olduğunu, kimseden yardım isteyemeyeceğini anımsatıyor: Ne meyhanedeki o öylesine belirsiz ve anlaşılmaz büyüklerden, ne hain ablasından, ne de hapisteki Pietromagro'dan. O tabancayla ne yapacağını da bilmiyor; mermi nasıl koyulur bilmiyor, elinde silahla yakalanırsa, öldürüleceği kesin. Tabancayı

yeniden kılıfına koyup üzerini taşlarla, toprak ve otlarla örtüyor. Şimdi kırlarda gelişigüzel yürümeye koyulmaktan başka yapacak bir şey kalmıyor geriye ve ne yapması gerektiğini hiç mi hiç bilmiyor.

Su kanalı boyunca yürümeye başladı: Karanlıkta su kanalı boyunca yürürken kolaylıkla dengesini kaybedebilir insan ve ayağı suya batabilir ya da aşağıdaki ekili alana düşebilir. Pin bütün dikkatini dengede kalma çabası üzerinde yoğunlaştırıyor; bu yolla, şimdiden gözlerinde baskısını duyduğu yaşları tutabileceğine inanıyor. Ama gözyaşları birden bastırıyor, gözbebeklerini buğulandırıp gözkapaklarını ıslatıyor; önce sessizce süzülüyor, sonra boğazından yukarı yükselen hıçkırıklarla boşalıveriyor. Pin böyle ağlayarak yürürken, kanalın yanındaki yolda, karşısında büyük bir adam gölgesi beliriyor. Pin duruyor, adam da duruyor.

"Kim var orada!" diyor adam.

Pin ne cevap vereceğini bilemiyor, gözyaşları iyice bastırıyor ve Pin çaresiz, hüngür hüngür ağlamaya başlıyor.

Adam yaklaşıyor: İriyarı, şişman birisi, sivil giysili, elinde bir makineli tüfek ve sırtında gocuğu var.

"Söyle, niye ağlıyorsun?" diyor.

Pin ona bakıyor: Çeşmelerdeki ağzından su fışkırtan maskeler gibi yassı suratlı, dev bir adam; bıyıkları aşağı sarkık ve ağzında pek az dişi var.

"Bu saatte burada ne arıyorsun?" diyor adam, "yolunu mu kaybettin?"

Adamın en tuhaf şeyi, beresi: Kenarları işli ve tepesi ponponlu küçük bir yün bere, rengi belli olmuyor.

"Yolunu kaybetmişsin; ben seni evine götüremem, evlerle işim olmaz benim, yolunu kaybetmiş çocukları evine götüremem ben!"

Bütün bunları neredeyse kendini haklı çıkarmak için, Pin'den çok kendi kendine söylüyor.

"Ben yolumu kaybetmedim," diyor Pin.

"Öyleyse? Niçin dolaşıyorsun burada?" diyor yün bereli dev adam.

"Önce sen ne yaptığını söyle."

"Aferin," diyor adam. 'Akıllı çocukmuşsun. Madem akıllısın, niçin ağlıyorsun? Ben geceleri dışarı çıkar, adam öldürürüm. Korktun mu?"

"Ben mi? Hayır! Katil misin sen?"

"İşe bak: Çocuklar bile adam öldürenlerden korkmuyor artık. Katil değilim, ama gene de adam öldürürüm."

"Şimdi birisini öldürmeye mi gidiyorsun?"

"Hayır. Dönüyorum."

Pin korkmuyor, çünkü adam öldürüp, gene de iyi olan insanların var olduğunu biliyor. Kızıl Kurt hep öldürmekten söz eder, gene de iyi çocuktur; karşı komşuları ressam, karısını öldürdü, gene de iyi bir insandı, Fransız Miscel de şimdi adam öldürüyordur, gene de eski Fransız Miscel olarak kalacaktır. Kaldı ki, yün bereli adam hüzünle söz ediyor öldürmekten, sanki ceza olarak yapıyormuş gibi.

"Kızıl Kurt'u tanıyor musun?" diye soruyor Pin.

"Tanımak mı dedin! Kızıl Kurt, Biondo çetesindendir. Ben, Dritto çetesindenim. Sen nereden tanıyorsun Kızıl Kurt'u?"

"Onunla, yani Kızıl Kurt'la birlikteydim, sonra birbirimizi kaybettik. Hapishaneden kaçtık Nöbetçinin başına miğfer geçirdik Beni önce tabanca kayışıyla dövdüler. Ablamın dostu denizciden tabancayı çaldığım için. Ablam, Uzun Sokak'ın Kara Kızı'dır."

Yün bereli adam parmağıyla bıyığını sıvazlıyor: "Demek öyle, demek öyle...” diyor, bütün anlatılanları bir kerede anlamaya çabalayarak. "Peki, şimdi nereye gitmek istiyorsun?"

"Bilmiyorum," diyor Pin. "Sen nereye gidiyorsun?"

"Ben kampa gidiyorum."

"Beni de götürür müsün?" diyor Pin.

"Peki, gel. Yemek yedin mi?"

"Kiraz yedim," diyor Pin.

"İyi. Ekmek al," diyor ve cebinden ekmek çıkarıp Pin'e veriyor.

Şimdi bir zeytinlikte yürüyorlar. Pin ekmeği ısırıyor, hâlâ yanaklarından birkaç damla gözyaşı süzülüyor ve çiğnediği ekmekle birlikte o yaşları da yutuyor. Adam Pin'in elinden tutuyor: Kocaman bir el, sıcak ve yumuşak, ekmek gibi.

"Şimdi, olanları bir daha gözden geçirelim... En başta, bana bir kadının olduğunu söyledin... "

"Ablam. Uzun Sokak'ın Kara Kızı," diyor Pin.

"Tabii. Sonu kötü biten bütün öyküler bir kadınla başlar, hiç şaşmaz bu. Sen gençsin, şu söylediğimi aklının bir köşesine yaz: Savaşın tek suçlusu kadınlardır..."

5

Pin uyandığında, ormanın dalları arasından parça parça göğü görüyor, öyle aydınlık ki, bakınca neredeyse gözleri acıyor. Sabah olmuş, kuş cıvıltılarıyla sakin ve özgür bir gün.

Dev adam çoktan ayakta, Pin'in yanında duruyor ve üzerinden çıkardığı gocuğunu katlıyor.

"Gidelim, gün ağarıyor," diyor. Neredeyse bütün gece yürümüşlerdi. Zeytinliklerden, sonra kıraç topraklardan, sonra da karanlık çam ormanlarından geçerek yukarılara tırmanmışlardı. Baykuşlar da görmüşlerdi, ama yün bereli dev adam hep elinden tuttuğu için Pin korkmamıştı.

"Uykudan başın düşüyor delikanlı," diyordu ona dev adam, Pin'i peşi sıra sürükleyerek, "seni kucağımda taşımamı istemezsin herhalde?"

Gerçekten de, Pin gözlerini açık tutmakta zorlanıyordu; kendini ağaçların diplerindeki eğreltiotu denizine atıp otların içine gömülmeyi çok isterdi. Bir kömürlüğün yakınındaki açık alana vardıklarında neredeyse gün ağarmış; dev adam: "Burada mola verebiliriz," demişti.

Pin kurumlu toprağın üzerine uzanmış, bir rüyadaki gibi, dev adamın gocuğu üzerine örttüğünü görmüştü; adam sonra gidip odun parçalarıyla geri dönmüş, bunları yarıp ateş yakmıştı.

Şimdi gün ağarmıştı ve dev adam sönmüş küllerin üzerine işiyordu; Pin de kalkıyor ve onun yanında işemeye koyuluyor. Bu arada adamın yüzüne bakıyor; onu henüz ışıkta iyice görmemişti. Gölgeler ormandan ve uyku mahmurluğu içindeki gözlerinden çekildikçe, Pin onda yeni

bazı ayrıntılar keşfedecek: Göründüğünden daha genç ve vücut oranları daha normal; bıyıkları kızıla çalıyor, gözleri mavi ve o kocaman, yarısı dişsiz ağzı ve basık burnuyla binalardaki süs maskelerini andıran bir havası var.

"Birazdan varırız," diyor Pin'e arada bir, ormanda yürürlerken. Uzun konuşmayı beceremiyor ve Pin onunla birlikte sessiz yürümekten şikâyetçi değil; sonuçta, geceleri tek başına dolaşıp adam öldüren, ama Pin'e karşı öylesine iyi davranan ve onu koruyan bu adamdan biraz çekiniyor. İyi insanlar hep zora sokar Pin'i; onlara nasıl davranması gerektiğini bilemez ve nasıl tepki verdiklerini görmek için onları kızdırmak ister. Ama yün bereli dev adam farklı, çünkü kim bilir kaç kişiyi öldürmüş birisi o ve pişmanlık duymadan uslu davranabilir onun yanında.

Dönüp dolaşıp hiç bitmeyen savaştan ve yedi yıl dağ birliklerinde savaştıktan sonra hâlâ üzerinde silahlarla dolaşmak zorunda kalışından söz ediyor; konuşmasının sonunda, bu zamanlarda bir tek kadınların rahatının yerinde olduğunu söylüyor: Her yeri dolaşmış ve dünyadaki en kötü takımın kadınlar olduğunu anlamış. Bu tür konuşmalar Pin'i ilgilendirmiyor, bu dönem hakkında herkesin söylediği bildik şeyler bunlar; ama Pin kadınlardan bu şekilde söz edildiğini hiç duymamıştı: Kızıl Kurt gibi kadınlarla ilgilenmeyen birisi değil dev adam, belli ki kadınları iyi tanıyor, ama onlarla kişisel bir alıp veremediği var.

Çam ağaçlarını geçtiler, şimdi kestane ağaçlarının altından yürüyorlar.

"Birazdan," diyor adam, "gerçekten varmış olacağız."

Gerçekten de, bir süre sonra koşumlu, ama semersiz bir katıra rastlıyorlar, hayvan başıboş dolaşıp yaprakları kemiriyor.

"Soruyorum, katır böyle başıboş bırakılır mı Allah aşkına?" diyor adam. "Gel buraya, Korsan, gel, güzel hayvan."

Katın yularından tutup peşi sıra sürüklüyor. Korsan, her yanı yara bere içinde yaşlı bir katır, yumuşak ve uysal. Bu

arada, ormanda bir kayrana ulaştılar; içinde çiftçilerin kestane isledikleri kulübelerden biri var burada. İn cin top oynuyor; adam duruyor, Pin de duruyor.

"Neler oluyor?" diyor adam, "herkes çekip gitti mi?"

Pin belki de korkması gerektiğini anlıyor, ama durumun ne olduğunu pek iyi bilmiyor, bu yüzden de korkmuyor.

"Hey! Kim var orada?" diyor adam, ama sesi pek güçlü çıkmıyor ve makineli tüfeğini omzundan indiriyor.

Bunun üzerine, kulübeden elinde bir çuvalla ufak tefek bir adam çıkıyor. İkisinin geldiklerini görüyor, çuvalı yere atıp el çırpmaya başlıyor: "Hey, merhaba, Kuzen! Bugün müzik günü!"

"Mancino!" diye karşılık veriyor Pin'in yol arkadaşı, "Hangi cehenneme gitti herkes?"

Ufak tefek adam, ellerini ovuşturarak yanlarına geliyor.

"Üç kamyon, dolu üç kamyon geliyor anayoldan. Bu sabah görmüşler kamyonları, bütün tabur onlarla çarpışmaya gitti. Birazdan müzik başlar."

Denizci yeleği giymiş, kel başına da tavşan kürkü bir kep oturtmuş ufak tefek bir adam; Pin onun ormanın ortasındaki o küçük kulübede yaşayan bir cüce cin olduğunu düşünüyor.

İriyarı adam parmağıyla bıyığını sıvazlıyor: "İyi," diyor, "benim de gidip birilerini haklamam gerekecek."

"Yetişebilirsen," diyor ufak tefek adam. "Ben yemek hazırlamak için kaldım. Eminim öğleye kadar hepsini halledip geri dönerler.”

"Madem buradaydın, katıra da bakabilirdin," diyor öteki, "ben rastlamasam, limana kadar yolu vardı hayvancağızın."

Ufak tefek adam, katın bağlıyor, sonra Pin'e bakıyor.

"Peki, bu kim? Çocuk mu yaptın, Kuzen?"

"Çocuk yapmaktansa, tahtalı köye gitmeyi yeğlerim," diyor dev adam. "Bu, Kızıl Kurt'la birlikte çarpışan bir çocuk, yolunu kaybetmiş."

Tam öyle değil, ama Pin böyle takdim edilmekten hoşnut, belki de dev adam mahsus söyledi bunu, Pin'i daha iyi göstermek için.

"Bak, Pin," diyor dev adam, "bu, Mancino; birliğin aşçısı. Saygı göster ona, yaşlı olduğu için, ha bir de, saygı göstermezsen, ikinci tas çorbayı unut."

"Dinle hele bir, devrim neferi," diyor Mancino, "patates soymayı bilir misin?"

Pin, öylesine, dost olmak için, bir iki küfürle karşılık vermek istiyor, ama o an aklına hiçbir küfür gelmiyor ve: "Evet," diyor.

"İyi, zaten benim de bir aşçı yamağına ihtiyacım vardı," diyor Mancino, "bekle, gidip bıçakları alayım." Ve kulübenin içinde yok oluyor...

"Söylesene, kuzenin mi senin o?" diye soruyor Pin iriyarı adama.

"Hayır, Kuzen benim, herkes böyle çağırır beni."

"Ya ben?"

"Ya sen, ne?"

"Ben de Kuzen diyebilir miyim sana?"

"Elbette, ötekiler gibi bir ad bu da."

Bu Pin'in hoşuna gidiyor. Hemen deniyor: "Kuzen!" diyor. "Ne istiyorsun?"

"Kuzen, kamyonlar ne yapmaya geliyor?"

"İşimizi bitirmeye geliyor. Ama biz karşılarına çıkıp onların işini bitiriyoruz. Hayatın cilvesi işte."

"Sen de mi karşılarına çıkıyorsun, Kuzen?"

"Elbette, benim de çıkmam gerekiyor."

"Peki, yürümekten yorulmuyor musun?"

"Yedi yıldır yürüyor, ayağımda ayakkabılarla uyuyorum. Ölsem de, ayağımda ayakkabılarla öleceğim."

"Ayakkabılarını çıkarmadan yedi yıl, vay be, Kuzen, ayakların kokmuyor mu?"

Bu arada Mancino geri dönüyor, ama yalnızca patates bıçaklarını getirmemiş yanında. Bir omzuna, kırpık kanatlarını çırpan, iri, çirkin bir kuş tünemiş; hayvanı, papağanlar gibi bir ayağına bağlı zincirle tutuyor.

"Bu da neymiş böyle? Bu da neymiş böyle?" diyor Pin; parmağını çoktan kuşun gagasına uzatmış. Kuş sarı gözlerini devirip birden Pin'in parmağını gagalıyor.

"Ha, ha!" diye kıs kıs gülüyor Mancino, "az kalsın parmağın gidiyordu, yoldaş! Dikkat et: Babeuf, intikamcı bir şahindir!"

"Nereden aldın onu, Mancino?" diye soruyor Pin; her gün, ne büyüklere, ne hayvanlarına güvenilmesi gerektiğini biraz daha öğreniyor.

"Babeuf, kıdemli bir partizandır. Onu öyle yuvasından aldım, küçük bir kuşken. Birliğin maskotudur."

"Özgür bıraksaydın da, yırtıcı kuşluğunu bilseydi, daha iyi olurdu," diyor Kuzen, "rahiplerden daha uğursuz bir maskot."

Ama Mancino elini kulağına götürüp susmalarını işaret ediyor.

"Çat çat çat... Duydunuz mu?"

Dinlemeye koyuluyorlar: Vadinin derinlerinden gelen silah sesleri duyuluyor. Yaylım ateşi, çat çat-bom ve birkaç el bombasının sesi.

Mancino buruk, belli belirsiz kahkahasıyla yumruğunu eline vuruyor: "İşte başladı, şuraya yazıyorum, hepsini temizleyeceğiz bugün."

"İyi. Burada durursak, pek bir şey yapmış olmayacağız. Ben gidip bir göz atayım," diyor Kuzen.

"Bekle," diyor Mancino. "Biraz kestane yemez misin? Bu sabahtan arttı. Giglia!"

Kuzen birden başını kaldırıyor: "Kime sesleniyorsun?" diyor.

"Kanma," diyor Mancino. "Dün akşamdan beri burada. Şehirde Kara Tugay düşmüş peşine."

Gerçekten de, kulübenin eşiğinde bir kadın beliriyor, oksijenli suyla saçının rengini açmış, biraz geçkin olsa da, hâlâ genç bir kadın.

Kuzen kaşlarını çatıp parmağıyla bıyıklarını sıvazlıyor.

"Merhaba, Kuzen!" diyor kadın, "Şehirdeki evi boşaltmak zorunda kaldım!" Elleri ceplerinde ilerliyor, ayağında pantolon, üzerinde erkek gömleği var.

Kuzen, Pin'e bir bakış atıyor. Pin anlıyor: Kadınları buraya, yukarıya getirmeye başlarlarsa, bu işin sonu kötü

olur. Pin, kendisiyle Kuzen arasında, birbirlerine bakışlarla ilettikleri sırların, kadın meseleleri üzerine sırların olmasından gurur duyuyor.

"Yanında güzel havayı da getirmişsin buraya," diyor Kuzen, biraz buruk, gözlerini kaçırarak ve silah seslerinin duyulmaya devam ettiği vadiyi göstererek.

"Bundan daha iyi hava mı olur?" diyor Mancino. "Şakıyan ağır makineliyi duyuyor musun, alev makinelerinin tantanasını duyuyor musun? Giglia, bir tas kestane ver ona, çünkü aşağı inmek istiyor."

Giglia, tuhaf bir gülümsemeyle Kuzen'e bakıyor; Pin gözlerinin yeşil olduğunu ve boynunu kedi sırtı gibi hareket ettirdiğini fark ediyor.

''Vakit yok," diyor Kuzen. "Gitmem gerek. Yemeği hazırlayın. Sen de yardımcı ol, Pin."

Omzuna attığı katlı gocuğu ve hep kolunda taşıdığı makineli tüfeğiyle uzaklaşıyor.

Pin'e kalsa, Kuzen'e yetişir, hep onunla birlikte yürürdü, ama onca olan bitenden sonra adım atacak hali yok, üstelik vadinin derinlerinden gelen o silah sesleri belli belirsiz bir korkuyla kaplıyor içini.

"Sen kimsin, çocuğum?" diyor Giglia, eliyle Pin'in kirpi saçlarını okşayarak - her ne kadar Pin kadınların okşamalarına hiç katlanamadığı için başını iki yana sallasa da. Kaldı ki, kendisine çocuk denmesinden hoşlanmıyor.

"Senin oğlunum ben: Dün gece bir çocuk doğurduğunu fark etmedin mi?"

"Güzel cevap! Güzel cevap!" diyor Mancino karga sesiyle, bıçakları birbirine sürtüp bileyerek ve küçük şahini çıldırtıp kudurtarak. "Bir partizana asla 'sen kimsin?' diye sorulmaz. 'Proletaryanın çocuğuyum', diye cevap ver ona, 'yurdum Enternasyonal'dir, kız kardeşim ise devrim."

Pin irkilip ufak tefek adamı süzüyor: "Ne? Sen de mi ablamı tanıyorsun?"

"Ona aldırma sen," diyor Giglia. "Kalıcı devrim diye diye çetelerde herkesin kafasını ütüledi, komiserler bile ona karşı. Troçkist, dediler ona, evet evet, Troçkist!

Troçkist: Yeni bir sözcük daha!

"Anlamı ne?" diye soruyor.

''Anlamı nedir pek bilmiyorum," diyor Giglia, "ama besbelli ona uyan bir kelime: Troçkist!"

"Aptal kadın!" diye ona bağırıyor Mancino. "Ben Troçkist değilim! Buraya tepemi attırmaya geldiysen, hemen şehre, seni enseleyecek olan Kara Tugay'a dönersin!"

"Bencil domuz!" diyor Giglia, "senin suçun..."

"Dur!" diyor Mancino. "Bırak dinleyeyim: Ağır makineli niçin şakımıyor artık?"

Gerçekten de, o âna kadar aralıksız ateş eden ağır makineli birden susmuştu.

Mancino, kaygılı, karısına bakıyor: "Ne oldu acaba? Mermileri mi bitti?"

"Yoksa makineliyi kullanan mı öldü?" diyor Giglia kaygıyla. İkisi de kulak kabartıp bir süre duruyorlar, sonra birbirlerine bakıyorlar ve yüzlerinde eski hınç yeniden beliriyor.

"Evet?" diyor Mancino.

"Diyordum ki," diye yeniden bağırmaya başlıyor Giglia, "aylarca yüreğim ağzımda yaşamak zorunda kalmam, senin suçun, ona rağmen buraya sığınmamı istemiyorsun!"

"Kancık!" diyor Mancino. "Kancık! Dağlara geldiysem ben, nedeni... İşte! Ateş yeniden başlıyor!"

Ağır makineli yeniden ateş etmeye başlıyor; kısa, aralıklı atışlar.

"Hele şükür," diyor Giglia.

"Nedeni..." diye bağırıyor öteki, "artık evde seninle, bana bütün ettiklerinle yaşayamamamdı!"

"Demek öyle, ha? Peki, bu savaş sona erip gemiler çekip gittiğinde ve seni artık yılda birkaç kez gördüğümde, ne olacak?.. Söylesene, şu silah sesleri nedir?"

Mancino, tedirgin, dinliyor: "Havan toplarına benziyor…”

"Bizimkiler mi, onlarınki mi?"

"Dur da, dinleyeyim: Karşıdan gelen bir atış bu... Onlar!"

"Buradan bir atış, vadiden, bizimkiler...”

"Tek derdin lafa laf yetiştirmek; seni tanıdığım güne lanet olsun! Evet, bizimkilermiş... Hele şükür, Giglia, hele şükür..."

"Demiştim sana: Troçkistsin sen! Evet, evet: Troçkist!"

"Fırsatçı! Hain! Pis Menşevik!"

Pin zevkten dört köşe; burası tam ona göre. Sokağında günlerce süren karı-koca kavgaları olur, o da radyo dinliyormuş gibi pencerelerin altında, tek sözü kaçırmadan saatlerce onları izlerdi; arada bir avazı çıktığı kadar bağırarak bir espriyle araya girer, bunun üzerine kavga edenler kavgayı keser, Pin'e sövmek için ikisi birlikte pencereye çıkarlardı.

Burada her şey çok daha güzel: Ormanın ortasında, silah seslerinin eşliğinde, yeni ve renkli sözlerle.

Şimdi ortalık sakin, vadinin derinlerinde savaş sona ermiş gibi görünüyor; bağıracak takatleri kalmayan evli çift pis pis bakışıyor.

"Hay Allah, böyle hemen kesecek misiniz kavgayı?" diyor Pin. "Nerede kaldığınızı mı unuttunuz?"

İkisi bir süre Pin'e bakıyor, sonra birbirlerini süzüyorlar: Karşıdaki bir şey mi söylemek üzere görmek ve hemen karşılığını yetiştirmek için.

"Şarkı söylüyorlar!" diye haykırıyor Pin. Gerçekten de, vadinin derinlerinden ne olduğu anlaşılmayan bir şarkının yankısı geliyor.

'Almanca şarkı söylüyorlar," diye mırıldanıyor aşçı. "Budala!" diye bağırıyor kadın. *"Kızıl Bayrak'ı* duymuyor musun?"

"Kızıl Bayrak mı?" ufak tefek adam ellerini çırparak havada fır dönüyor, şahin de onun başının üzerinde kırpık kanatlarıyla uçmaya yelteniyor. "Evet: *Kızıl Bayrak!"*

*"Kızıl Bayrak zafere ulaşacak..."*ı söyleyerek dik bayırlardan aşağı koşmaya başlıyor, sonunda bir kayalığın kenarına gelip kulak kabartıyor.

"Evet. *Kızıl Bayrak!"*

Bir uçurtma gibi havada süzülen zincire bağlı şahinle, sevinç çığlıkları atarak, bir koşu geri dönüyor. Karısını öpüyor, Pin'in omzuna bir şaplak vuruyor ve üçü birlikte el ele tutuşup şarkı söylüyorlar.

"Görüyorsun işte," diyor Mancino, Pin'e, "ciddi ciddi kavga ettiğimizi sanmadın herhalde, şakalaşıyorduk."

"Hakikaten," diyor Giglia, "kocam biraz budaladır, ama dünyanın en iyi kocasıdır."

Böyle diyerek, kocasının tavşan kürkü kepini kaldırıp kel başından öpüyor. Pin doğru mu, değil mi, bilemiyor; büyüklerin sağı solu hiç belli olmaz ve hep yalan söylerler, öyle ya da böyle, gene de çok eğlendi.

"Haydi, patates soymaya," diyor Mancino, "çünkü iki saat içinde dönmüş olurlar; bir de bakacaklar ki, yemek hâlâ hazır değil!"

Patates çuvalını boşaltıyorlar, yanına oturup patatesleri soyuyor, bir tencerenin içine atıyorlar. Patatesler soğuk, parmakları buz kesiyor; gene de, şu iyi mi, kötü mü olduğu belli olmayan tuhaf cüceyle ve ondan da anlaşılmaz karısıyla birlikte patatesleri soymak güzel. Giglia, patates soyacağına, taranmaya başlıyor; bu, Pin'in sinirine dokunuyor, çünkü karşısında birileri dalga geçerken çalışmaktan hoşlanmıyor, ama Mancino patatesleri soymaya devam ediyor; belki de aralarında hep aynı şeyler geçtiği için, bu duruma alışmış.

"Bugün ne yemek yapıyoruz?" diye soruyor Pin.

"Keçi etli patates," diyor Mancino. "Keçi etli patatesten hoşlanır mısın?"

Pin yalnızca aç olduğunu biliyor ve hoşlandığım belirtiyor.

"Sen iyi yemek yapar mısın, Mancino?" diye soruyor.

"İyi de laf mı!" diyor Mancino. "Benim mesleğim bu. Yirmi yılımı gemilerde aşçılık yaparak geçirdim. Her türden ve her uyruktan gemide."

"Korsan gemilerinde de mi?" diye soruyor Pin.

"Korsan gemilerinde de."

"Çin gemilerinde de mi?"

"Çin gemilerinde de."
"Çince biliyor musun?"
"Dünyanın bütün dillerini bilirim. Dünyanın dört bir yanındaki mutfakların usulüne göre yemek yapmayı bilirim: Çin mutfağı, Meksika mutfağı, Türk mutfağı."
"Bugün, keçi etli patatesi hangi usulde yapıyorsun?"
"Eskimo usulünde. Eskimo usulü hoşuna gider mi?"
"Vay be, Mancino, Eskimo usulü ha!"
Mancino'nun sökük pantolonundan görünen ayak bileğinin üzerinde bir kelebek deseni görüyor Pin. "Bu ne?" diye soruyor.
"Dövme," diyor Mancino.
"Neye yarıyor peki?"
"Çok soru soruyorsun."
İlk partizanlar geldiğinde, su çoktandır kaynıyor.
Pin, her zaman partizanları görmek istemiştir. Şimdi kulübenin önündeki alanda ağzı açık öylece duruyor, tam pürdikkat birisine bakarken, iki üç kişi daha geliyor, hepsi birbirinden çok farklı, hepsi silahlarını ve makineli tüfek kayışlarını kuşanmışlar.
Gören asker sanabilir onları: Yıllar önceki bir savaş sırasında kaybolmuş ve dönüş yolunu bulamayarak, lime lime olmuş üniformaları, paramparça ayakkabıları, tarak değmemiş saç ve sakalları, artık yalnızca yabani hayvan öldürmeye yarayan silahlarıyla ormanları arşınlayıp durmuş askeri bir birlik.
Yorgunlar, üstleri başları toz toprak ve ter içinde. Pin şarkı söyleyerek geleceklerini umuyordu, oysa suskun ve ciddiler ve sessizce hasırın üzerine atıyorlar kendilerini.
Mancino, sahibini karşılayan köpekler gibi sevinç gösterilerinde bulunuyor ve kahkahalar atarak yumruğunu avcuna vuruyor: "Bu kez bir güzel patakladık onları! Nasıl oldu, anlatsanıza."
Adamlar olmaz anlamında başlarını sallıyorlar; hasırın üzerine çöküyor ve konuşmuyorlar. Niçin memnun değiller? Bir bozgundan dönmüş gibiler.

"Ee, kötü mü gitti? Ölü verdik mi?" Mancino, eli ayağına dolanmış, bir birine, bir ötekine dönüyor.

Komutan Dritto da geliyor. Sıska bir delikanlı, burun kanatları tuhaf bir hareketle atıyor, gözlerini çevreleyen siyah kirpikleri var. Dönüyor, adamları paylıyor ve yemek hazır olmadığı için homurdanıyor.

"Söylesenize, ne oldu?” diye ısrar ediyor aşçı. "Galip gelmedik mi? Anlatmazsanız, bir daha yemek yapmam."

"Elbette, elbette, galip geldik," diyor Dritto. "İki kamyonu ele geçirdik, yirmi kadar Almanı öldürdük, iyi bir vurgun."

Bütün bunları kızgın bir tonla söylüyor, istemese de kabul ediyormuş gibi.

"Çok ölü verdik mi? Biz de?"

"Öteki birliklerde iki yaralı var. Biz hepimiz kurtulduk, elbette."

Mancino ona bakıyor, bir şeyler anlamaya başlıyor.

"Anlamıyor musun, bizi vadinin öteki tarafına gönderdiler," diye bağırıyor Dritto, "bir el bile ateş edemedik! Artık tugay karargâhında karar vermeleri gerekiyor: Ya bu birliğe güvenmedikleri için bizi dağıtırlar; ya da ötekiler gibi partizan olduğumuza inanır, bizi harekâta gönderirler. Yoksa, gidip de artçılık yapmak için, yerimizden kıpırdamayız bir daha. Ben de istifamı veriyorum. Hastayım."

Yere tükürüp, kulübeye yollanıyor.

Kuzen de geldi ve Pin'i çağırıyor.

"Pin, birlik geçiyor, görmek ister misin? Aşağı in, kayalığın kenarına, oradan yol görünüyor."

Pin koşup çalılıklardan aşağı sarkıyor: Altında yol ve tek sıra halinde yukarı çıkmakta olan adamlar var. Ama o âna kadar gördüğü bütün ötekilerden farklı adamlar bunlar: Rengârenk, ışıl ışıl, sakallı, boğazlarına kadar silahlı kişiler. Tuhaf mı tuhaf bir üniformaları var: Geniş şapkalar, miğferler, deri ceketler, çıplak üstler, kırmızı fularlar ve bin çeşit ordudan alınıp bir araya getirilmiş üniforma parçaları ve Pin'in daha önce hiç görmediği bambaşka silahlar. İki

büklüm ve solgun tutsaklar da geçiyorlar. Bütün bunlar gerçek olamaz, diye düşünüyor Pin, tozlu yol üzerindeki bir serap olsa gerek.

Ama birden irkiliyor: Şu tanıdık bir yüz, evet evet, hiç kuşku yok, Kızıl Kurt bu. Ona sesleniyor ve az sonra birbirlerine kavuşuyorlar; Kızıl Kurt'un omzunda bir Alman silahı var ve şiş ayak bileğiyle topallıyor. Başına her zamanki Rus beresini geçirmiş, ama bunun üzerinde yıldızı var, kırmızı bir yıldız, içinde de biri beyaz, biri yeşil, eşmerkezli iki daire.

"Aferin sana," diyor Pin'e, "kendi başına yukarı gelmişsin, işini biliyorsun."

"Hay Allah, Kızıl Kurt," diyor Pin, "ne işin var burada? Seni çok bekledim."

"Bak, oradan çıktıktan sonra, aşağıda Alman kamyonlarının durduğu parka bir bakmak istedim. Yandaki bir bahçeye girdim ve korkuluktan askerleri gördüm, hepsi de araç gereçlerini kuşanmış, harekete geçmeye hazırlanıyorlardı. Kendi kendime: 'Bunlar bize darbe vurmaya hazırlanıyorlar' dedim. Şimdi hazırlanmaya başladıklarına göre, şafakta yukarıda olmak istiyorlar demektir. O zaman, bir koşu partizanları uyarmaya gittim ve işler yolunda gitti. Ama düştüğümde şişen ayak bileğimi zorlamışım ve şimdi topallıyorum."

"Sen bir harikasın, Kızıl Kurt, işe bak yahu," diyor Pin, "ama bana namus sözü verdiğin halde, orada bıraktığın için de götleğin tekisin."

Kızıl Kurt, başındaki Rus beresini aşağı doğru çekip: "İlk namus sözü," diyor, "davanındır."

Bu arada Dritto'nun kampına vardılar. Kızıl Kurt herkesi tepeden tırnağa süzüp selamlara soğuk karşılık veriyor.

"Tam yerine düşmüşsün," diyor.

"Niçin?" diyor Pin, biraz bozularak; tam burayı benimsemeye başlamışken, Kızıl Kurt'un yeniden gelip onu götürmesini istemiyor.

Kızıl Kurt, Pin'in kulağına eğilerek "Kimseye söyleme," diyor, "ben öğrendim. Dritto'nun birliğine beş para

etmezleri gönderiyorlar, tugayın en döküntü tiplerini. Çocuk olduğun için belki de seni orada tutarlar. Ama istersen, birliğini değiştirtebilirim."

Pin çocuk olduğu için onu orada tutmalarından hoşlanmıyor, ama tanıdığı kişiler, hiç de beş para etmez değil.

"Söylesene, Kızıl Kurt, Kuzen beş para etmez birisi mi?"

"Kuzen, kendi başına bırakılması gereken birisi. Her zaman tek başına dolaşır, beceriklidir ve cesurdur. Anlaşıldığı kadarıyla, bu kış sevgilisiyle arasında bir şeyler geçmiş, bu da üç adamımızın ölmesine neden olmuş. Herkes onun bir ilgisinin olmadığını biliyor, ama o bir türlü kendini affetmiyor."

"Ya Mancino: Söylesene, Troçkist olduğu doğru mu?"

"Belki de şimdi bana bunun ne demek olduğunu açıklar," diye düşünüyor Pin.

"Aşırı kanattan; tugay komiseri söyledi bunu bana. Ona hak veriyor olmayasın sakın?"

"Yo, hayır," diyor Pin.

"Yoldaş Kızıl Kurt," diye haykırıyor Mancino, omzundaki şahinle yaklaşarak, "seni Eski Şehir'in Sovyet Komiseri yapacağız!"

Kızıl Kurt onun yüzüne bile bakmıyor: "Aşırı uçtakiler, komünizmin çocukluk hastalığı!" diyor Pin'e.

6

Yerde, ormandaki ağaçların altında, kestane kabuklarıyla kaplı otlar ve içi sert yapraklarla dolu kurumuş göletler var. Akşamları, sis parçacıkları kestane ağaçlarının gövdeleri arasına süzülüp, ağaçların kırmızımsı yosun tabakalarıyla ve gök mavisi liken desenleriyle kaplı diplerini kül rengine boyuyorlar. Partizan kampı, daha oraya ulaşmadan, dalların tepelerinden yükselen dumanla ve alçak sesli bir koronun söylediği, ormana daldıkça daha güçlü duyulan şarkılarla kendini belli ediyor. İki katlı, taştan bir çiftlik evi burası, toprak zeminli alt kat hayvanlar için, dallarla çatılmış üst kat ise çobanların uyuması için.

Artık üst katta da, alt katta da, taze eğreltiotu ve samandan şilteler üzerinde insanlar uyuyor. Aşağıda yakılan ateşin dumanının çıkacağı pencere yok; bu yüzden, duman, çatının karatahtalarına kadar yükselip içeridekilerin genizlerini ve gözlerini yakıyor, onlar da öksürüyorlar. Her akşam evdekiler, düşmanlar görmesin diye üstü örtülü ateşin taşlarına çepeçevre oturuyor, birbirlerine sokuluyorlar, ateşin yansımalarının aydınlattığı Pin ortalarında oturuyor ve sokağındaki meyhanede olduğu gibi en üst perdeden şarkılar söylüyor. Buradaki adamlar da, dizlerine yasladıkları dirsekleri ve sert bakışlarıyla meyhanedeki adamları andırıyorlar; ne var ki, onlar gibi yazgılarına razı, bardaklardaki morluğa bakmıyorlar, ellerinde silahları var ve yarın dışarı çıkıp başkalarına ateş edecekler: Düşmanlara!

Bu -yani, düşmanlarının olması-, öteki bütün insanlardan farklı kılıyor onları: Pin için yeni ve bilinmedik bir yön.

Sokağında erkeklerle kadınların gece gündüz bağırış çağırışları, kavgaları ve hakaretleri vardı, ama bu buruk istek, insanı gece uyutmayan bu arzu yoktu: Düşmanla karşılaşma. Pin, insanın düşmanının olmasının ne anlama geldiğini bilmiyor henüz. Pin'e göre, bütün insanlarda solucanları andıran iğrenç bir yan var, bir de' onu insanlara çeken iyi ve sıcak bir yan.

Oysa bu adamlar, tıpkı âşıklar gibi, düşman dışında bir şey düşünemiyorlar ve bazı sözcükleri söylediklerinde, sakalları titriyor, gözleri ışıldıyor, parmakları tüfeklerin gezini okşuyor. Pin'den yalnızca aşk şarkıları ya da gülünç şarkılar söylemesini istiyorlar; kendi kan ve şiddet dolu türkülerini istiyorlar ya da bir tek Pin'in bildiği hapis ve cinayet türkülerini ya da söylemek için nefretle bağırmayı gerektiren son derece edepsiz şarkıları. Elbette, bu adamlar, başka herkesten daha çok hayranlık uyandırıyorlar Pin'de; delik deşik edilmiş insanlarla dolu kamyonlar hakkında, çukurların içinde çırılçıplak soyulup öldürülen casuslar hakkında öyküler biliyorlar.

Kulübenin aşağısında orman seyrelip yerini çizgiler halindeki çayırlara bırakıyor; orada, toprağa gömülü casusların olduğunu söylüyorlar ve Pin geceleyin oradan geçerken biraz korkuyor, sanki otların arasından bitiveren eller, onu topuklarından tutup çekivereceklermiş gibi hissediyor.

Pin, çeteden birisi oldu bile, herkesle içli dışlı ve kimi hangi sözle alaya alacağını, peşinden koşturacağını, harekete geçireceğini ve kızdıracağım biliyor.

"Hey, komutan," diyor Dritto'ya, "bana dediler ki, aşağı indiğinde giyeceğin üniformayı çoktan yaptırmışsın, rütbesi mütbesi, mahmuzları ve kılıcıyla."

Pin, komutanlarla şakalaşıyor, ama hep onların suyundan gitmeye çalışarak, çünkü onların dostu olmaktan hoşlanıyor, bir de bu sayede bir nöbet görevini ya da başka bir angaryayı atlatabileceğini düşünüyor.

Dritto, zayıf bir delikanlı, Kuzey İtalya'ya göç etmiş güneylilerin oğlu, marazi bir gülümsemesi var ve uzun

kirpikli gözkapakları hep yarı kapalı duruyor. Asıl işi garsonluk; güzel meslek, çünkü garsonlar zenginlere yakın yaşarlar ve bir mevsim çalışır, bir mevsim dinlenirler. Ama ona kalsa, yay gibi gergin kollarını başının altına koyup, bütün yıl güneşte uzanmayı yeğlerdi. Oysa, istemese de, onu hep hareket halinde tutan, burun kanatları antenler gibi titreten ve silahlarla uğraşmaktan ince bir zevk almasını sağlayan bir telaş içinde. Hakkında komiteden pek de iyi olmayan bilgiler geldiği, harekâtlarda her zaman aklına eseni yapmak istediği, komuta etmekten fazlaca hoşlandığı ve başkalarına örnek olmaktan pek haz etmediği için, tugay karargâhı ona karşı bazı önlemler aldı. Ama istediği zaman, cesur davranan birisi ve komutanların sayısı fazla değil; o nedenle, çok fazla bel bağlayamayacakları, daha çok, başkalarını yıkıma sürükleyebilecek kişileri uzakta tutmaya yarayan bu birliği verdiler ona. Dritto'nun bu yüzden karargâhla arası bozuk ve az çok kendi adına hareket edip işi ağırdan alıyor; arada bir, hasta olduğunu söyleyip kollarını başının altında kenetliyor, uzun kirpiklerini yarı kısarak, kulübedeki taze eğreltiotlarından yapılmış yatağında uzanarak geçiriyor günlerini.

Onu yola sokmak için, işini bilen bir birlik komiseri gerekirdi. Ama Komiser Giacinto, bitlerin hışmına uğramış durumda; onları öyle başıboş bırakmış ki, artık başa çıkamıyor. Keza, komutan ve adamları üzerinde otorite kurmayı da bilmiyor. Arada bir onu tabura ya da tugaya çağırıyorlar, durum değerlendirmesinde bulunmasını isteyip sorunu çözecek yöntemleri gösteriyorlar, ama boşa emek, çünkü Giacinto geri dönüp sabah akşam kaşınmaya başlıyor ve komutanın yaptıklarını da, ötekilerin onun hakkında söylediklerini de bilmiyormuş gibi davranıyor.

Dritto, Pin'in şakalarını burun kanatlarını hareket ettirerek ve marazi gülümsemesiyle kabul ediyor ve Pin'in birlikteki en iş bilir kişi olduğunu, kendisinin hasta olduğunu ve çekilmek istediğini ve nasılsa işler hep ters gideceği için komutayı Pin'e verebileceklerini söylüyor. Bunun üzerine çetedeki herkes Pin'in üzerine atılıp soruyor:

Ne zaman bir harekâta katılacakmış, bir Almana nişan alıp onu vurabilir miymiş? Pin ona böyle şeyler söylediklerinde öfkeleniyor, çünkü sonuçta patlayan silahların ortasında korkuya kapılacak ve belki de bir insana ateş etme cesaretini kendinde bulamayacak Ama yoldaşların arasındayken, onlar gibi birisi olduğuna inanmak istiyor, o zaman onu savaşa gönderdiklerinde neler yapacağını anlatmaya başlıyor ve birbirine yaklaştırdığı yumruklarını makineli tüfekle ateş ediyormuş gibi gözlerinin altında tutuyor.

O zaman heyecanlanıyor; faşistleri, onu dövdükleri ânı, sorgulama odasındaki mavimtırak ve tüysüz suratları düşünüyor, ta-ta ta ta, işte hepsi öldü ve Alman subayın masası altındaki halıyı dişliyorlar kanlı dişetleriyle. İşte onda da o sert ve kaba öldürme arzusu: Kümeste saklanan emir erini de öldürmek istiyor (aptal olsa da, tam da aptal olduğu için), hapishanedeki hüzünlü nöbetçiyi de (tam da hüzünlü olduğu ve yüzü tıraş izleriyle kaplı olduğu için). Aşk arzusu gibi uzak bir arzu bu onda, sigara ve şarap gibi tatsız ve heyecan verici bir tat, niçin bütün insanlarda olduğu pek anlaşılmayan ve doyuma ulaştırılması herhalde gizli ve gizemli zevkler içeren bir arzu.

"Senin gibi bir çocuk olsaydım," diyor ona Tahta Külah lakaplı Uzun Zena, "göz açıp kapayıncaya kadar şehre iner, bir subayı vurur, sonra yeniden buraya kaçardım. Çocuk olduğun için, kimsenin dikkatini çekmezsin ve adamın burnunun dibine kadar gidebilirsin. Ve kaçman da daha kolay olur."

Pin öfkeden kuduruyor; bunları onunla alay etmek için söylediklerini, sonra eline silah vermeyeceklerini ve kamptan uzaklaştırmayacaklarını biliyor.

"Gönderin beni," diyor, "bakın nasıl gidiyorum."

"Haydi, yarın yola çıkıyorsun," diyorlar.

"Bir gün aşağı inip bir subayı haklayacağıma benimle kaç lirasına bahse girersiniz?" diyor Pin.

"Yaşa!'' diyor ötekiler, "ona silah verecek misin, Dritto?"

"Pin, aşçı yamağıdır," diyor Dritto, "onun silahları, patates bıçağı ile kepçedir."

"Silahlarınızın topuna koyayım! Ha ha, bende bir Alman denizcisinin tabancası var ki, hiçbirinizde bir eşi yoktur!"

"İşe bak," diyor ötekiler, "nerede saklıyorsun silahı: evde mi? Denizci tabancası: şu su tabancalarından olsa gerek!"

Pin dudaklarını ısırıyor; bir gün gidip tabancayı gömdüğü yerden çıkaracak ve olağanüstü şeyler yapacak, herkesi şaşırtacak şeyler.

"Yalnız benim bildiğim bir yerde gizli bir P 38 silahımın olduğuna kaç lirasına bahse girersiniz?"

"Ne biçim partizansın sen, silahları gizli tutuyorsun? Yerini söyle de, gidip alalım tabancayı."

"Olmaz. Bir tek benim bildiğim bir yer; kimseye söyleyemem."

"Niçin?"

"Örümcekler yuva yapıyor orada!'

"Daha neler! Örümceklerin yuva yaptığı vaki mi? Kırlangıç değil ki onlar!"

"İnanmıyorsunuz, silahlarınızdan birini verin bana."

"Biz silahlarımızı kendi çabamızla elde ettik. Bileğimizin hakkıyla e-le ge-çir-dik."

"Ben de bileğimin hakkıyla ele geçirdim, yahu. Ablamın odasında, şu Alman..."

Diğerleri gülüyor, bu söylenenlerden hiçbir şey anlamıyorlar. Pin'e kalsa, tabancasıyla tek başına partizanlık yapmaya giderdi.

"Tabancanı, P38'ini benim bulacağıma kaç lirasına bahse girersin?"

Soruyu soranın adı Pelle: Kuru hava yüzünden tükürüğüyle ıslattığı dudaklarının üzerinde yeni bitmiş tüyleriyle hep üşüyen, zayıf bir çocuk. Elindeki paçavrayla, büyük bir dikkatle bir tüfeğin sürgüsünü parlatıyor.

"Yengen üzerine bile bahse girerim, nasılsa örümcek yuvalarının olduğu yeri bilmiyorsun," diyor Pin.

Pelle, paçavrayla ovmaya ara veriyor: "Sümüklü! Ben nehrin kıyısındaki yerleri avucumun içi gibi bilirim, o

kıyılarda kaç kızla yattığımı hayal bile edemezsin sen."

Pelle'nin doymak bilmez iki tutkusu var: silahlarla kadınlar. Şehirdeki bütün fahişeler hakkında konuya hâkim konuşmaları ve ablası Kara Kız üzerine -ablasının da onu iyi tanıdığını belli eden- değerlendirmeleriyle Pin'in hayranlığını kazandı. Pin, bu böyle zayıf ve hep üşüyen, kandırdığı ve ikide bir saçlarından kavrayıp otlara yatırdığı kızlar hakkında ya da Kara Tugay'ın elindeki yeni ve karmaşık silahlar hakkında hikâyeler anlatan çocuğa karşı tiksintiyle karışık bir sempati duyuyor. Pelle genç, ama *avanguardista*[9] kampları ve yürüyüşleriyle bütün İtalya'yı dolaşmış ve yaşı tutmasa da bütün şehirlerdeki genelevlerde bulunmuş.

"Örümcek yuvalarının nerede olduğunu kimse bilmez," diyor Pin. Pelle, dişetlerini göstererek gülüyor: "Ben biliyorum," diyor, "şimdi şehre gidip bir faşistin evinden bir makineli tüfeğe el koyup senin tabancanı da arayacağım."

Pelle, arada bir kamptan ayrılıp şehre gidiyor ve kucak dolusu silahla geri dönüyor; her zaman nerede gizli silahların olduğunu, kimin evinde silah bulunduğunu ne yapıp edip öğreniyor ve sırf silahlarının sayısını artırmak için her defasında yakalanmayı göze alıyor. Pin, Pelle'nin doğruyu söyleyip söylemediğini bilmiyor; belki de, Pelle, o kadar aradığı, kadınlar, silahlar, hatta örümcek yuvaları hakkında her şeyi bilen büyük dosttur, ama o kıpkırmızı, soğuktan büzülmüş gözleriyle insanı ürkütüyor.

"Tabancayı bulursan, bana getirir misin?" diyor Pin.

Pelle sırıtınca, bütün dişetleri açığa çıkıyor: "Bulursam, kimseye vermem."

Pelle'nin elinden silah almak zor; Pelle iyi bir yoldaş olmadığı ve ele geçirdiği bütün cephane üzerinde mülkiyet hakkının bulunduğunu iddia ettiği için, her gün olay çıkıyor birlikte. Çetelere katılmadan önce, bir makineli tüfeğe sahip olmak için Kara Tugay'a girmiş, sokağa çıkma yasağı sırasında şehirde dolaşır, kedilere ateş edermiş. Cephanelerinin yarısını boşalttıktan sonra Kara Tugay'dan

ayrılmıştı; o zamandan beri şehirde mekik dokumuş, yabancı otomatik silahlar, el bombaları ve tabancalar bulmuştu. Kara Tugay, şeytani, ama belli bir çekiciliği de olan renklere boyanmış olarak, sık sık geçiyordu konuşmalarında: "Kara Tugay'da şunu yaparlar... Kara Tugay'da şöyle derler... "

"Dritto, öyleyse ben gidiyorum, tamam mı?" diyor Pelle şimdi, dudaklarını yalayıp burnunu çekerek.

Bir adamın istediği gibi gidip gelmesine izin vermemek gerekir, ama Pelle'nin gidişleri her zaman kazançlı oluyor, hiç eli boş dönmüyor.

"İki gün dışarıda kalmana izin veriyorum," diyor Dritto, "daha fazla değil, anlaştık mı? Ayrıca, yakayı ele verecek aptallıklar yapma."

Pelle dudaklarını yalamaya devam ediyor: "Yeni Sten'i yanıma alacağım," diyor.

"Hayır," diyor Dritto, "eski Sten'i al. Yenisi bize lazım." Aynı konuşmalar.

"Yeni Sten benim," diyor Pelle, "onu ben getirdim ve istediğim zaman alırım."

Pelle kavga etmeye başladığında, gözleri sanki ağlamak üzereymiş gibi daha da kızarıyor ve sesi daha boğuk, hırıl hırıl bir hal alıyor. Oysa Dritto, ağzını açmadan önce soğuk, taviz vermez bir havaya bürünüyor, bir tek burun kanatları atıyor.

"Öyleyse, bir yere gitmiyorsun," diyor.

Pelle, sızlanmaya başlayıp becerileriyle övünüyor ve öyleyse birliği bırakacağını, ama bütün silahlarını alıp götüreceğini söylüyor. Dritto'nun keskin tokadı iniyor yanağına: "Sana söylediğime uyacaksın, tamam mı?"

Yoldaşlar bakıp onay veriyorlar; Dritto'yu Pelle'den daha değerli bulmuyorlar, ama komutanın sözünü dinletebiliyor olmasından memnunlar.

Pelle orada durmuş, solgun yanağında beş parmağın bıraktığı kırmızı iz, burunu çekiyor.

"Görürsün sen," diyor Pelle. Arkasını dönüp uzaklaşıyor.

Dışarıda sis var. Çetedekiler omuz silkiyorlar. Daha önce de Pelle benzer tepkiler göstermiş, sonra hep yeni vurgunla geri dönmüştü. Pin, Pelle'nin arkasından koşuyor: "Hey, Pelle, tabancam, dinlesene, o tabanca...” Ondan ne isteyeceğini bile bilmiyor. Ama Pelle çoktan yok oluverdi, sis de Pin'in seslenişlerini bastırıyor. Pin, ötekilerin arasına dönüyor, şapkalarında saman lifleri var, bakışları keyifsiz.

Pin, havayı şenlendirmek ve önceki alayların intikamını almak için, en savunmasız olanlarına sataşmaya başlıyor, ama çok geçmeden kendisi daha çok alay konusu oluyor. O sırada, Calabrialı dört akraba sökün ediyor: Dük, Marki, Kont ve Baron. Bu dört akraba, kendileriyle aynı köyden olup, daha önce buralara göç eden dört kız kardeşle evlenmek için, köyden gelmişler; en yaşlıları olan ve kendini saydırmayı bilen Dük'ün rehberliğinde, az çok kendi başlarına çetecilik yapıyorlar.

Dük, şakağına doğru kaydırdığı, yuvarlak, kürklü bir bere giymiş; köşeli, mağrur bir yüzü ve düz bıyıkları var. Kemerinin içine soktuğu Avusturya yapımı kocaman bir tabanca taşıyor; karşı koyan olursa, tabancasını çekip karşısındakinin karnına dayıyor, bu arada öfkeli ve çift ünsüzler, tuhaf eklerle dolu diliyle yarım yamalak bir söz geveliyor: "Şeyyimden aşşaa!"

Pin onu taklit ediyor: "Vayy! Hemmşerrim!"

Şakaya gelemeyen Dük ise, Avusturya yapımı kocaman silahıyla Pin’in peşinden koşup bağırıyor: "Beyynini daatıcaam senin! Boyynuzlarını kırıcaam!"

Ama Pin ötekilerin kendisinden yana olduğunu, onu savunacaklarını ve Calabrialıları (alnını kaplayan saçlarıyla sünger suratlı Marki; melez yerliler gibi sıska ve hüzünlü Kont ve bir gözü şaşı olan, başında kocaman siyah köylü şapkası, yaka iliğine taktığı Meryem Ana rozetiyle en gençleri Baron) alaya almaktan hoşlandıklarını bildiği için riski göze alıyor. Dük'ün asıl mesleği kaçak kasaplıkmış, birlikte boğazlanacak bir hayvan olduğunda da işi o üstleniyor: Karanlık bir kana tapınma var onda. Dört kafadar sık sık birlikten ayrılıyor, yavukluları kız

kardeşlerin yaşadığı karanfil tarlalarına doğru vadiye iniyorlar. Orada, sanki eski kan davaları nedeniyle kendi adlarına savaşıyorlarmış gibi, Kara Tugay'larla gizemli çatışmalara giriyor, pusu kuruyor, öç alıyorlar.

Kimi zaman, akşamları, Tahta Külah lakaplı Uzun Zena, Pin'e biraz susmasını, kitapta güzel bir parça bulduğunu ve yüksek sesle okumak istediğini söylüyor. Tahta Külah lakaplı Uzun Zena'nın günlerce evden çıkmadığı oluyor: Ufalanmış samanın üzerine uzanıp küçük bir kandilin ışığında *Süper Cinayet Öyküleri* adlı kocaman bir kitabı okuyor. Harekâtlarda bile kitabı yanında taşıyor ve Almanların gelmesini beklerken, makineli tüfeği yerleştirdikleri sarnıcın üzerine kitabı koyup okumaya devam edebiliyor.

Şimdi tekdüze Cenova aksanıyla yüksek sesle okuyor kitabı: Gizemli Çin mahallelerinde ortadan yok oluveren kişilerin hikâyeleri. Dritto, yüksek sesle kitap okunmasından hoşlanıyor ve ötekileri susturuyor; hayatı boyunca asla bir kitabı okuyacak sabrı gösteremediğini, ama bir keresinde, hapisteyken, yüksek sesle *Monte Kristo Kontu'nu* okuyan yaşlı bir mahkûmu saatlerce dinlediğini ve bundan çok hoşlandığım söylüyor.

Ama Pin, kitap okumakta ne gibi bir zevk olduğunu anlayamıyor ve sıkılıyor. "Tahta Külah," diyor, "karın ne diyecek o gece?"

"Hangi gece?" diyor henüz Pin'in esprilerine alışmamış olan Tahta Külah lakaplı Uzun Zena.

"İlk kez yatağa yattığınız ve sen aralıksız kitap okuduğun gece!"

"Kirpi suratlı!" diyor Uzun Zena.

""Öküz dudaklı!" diye karşılık veriyor Pin. Cenovalının uzun solgun bir yüzü, kocaman iki dudağı var, tahtadanmış gibi duran, eski püskü, deri bir berenin siperliği altında da donuk bir çift gözü. Uzun Zena kızıp yerinden kalkmaya hazırlanıyor: "Niçin öküz dudaklı? Niçin öküz dudaklı diyorsun bana?"

"Öküz dudaklı!" diye üsteliyor Pin, adamın kocaman iki elinin menzili dışında durarak. "Öküz dudaklı!"

Pin riski göze alıyor, çünkü Cenovalının asla zahmete katlanıp peşinden koşmayacağını, biraz sonra her zamanki gibi istediğini söylemesine izin vereceğini ve koca parmağıyla kaldığı yeri tutarak yeniden okumaya koyulacağını biliyor. Çetelerin görüp göreceği en tembel adam: Liman hamallarını andıran bir sırtı var, ama yürüyüşler sırasında sırtı boş gitmek için hep bir mazeret bulur. Bütün birlikler ondan kurtulmaya çalışmış, sonunda Dritto'nun birliğine göndermişler.

"İnsanların," diyor Tahta Külah lakaplı Uzun Zena, "bütün yaşamları boyunca çalışmak zorunda bırakılmaları, zalimliğin ta kendisi."

Ama insanların pek fazla çaba göstermeden zengin oldukları ülkeler varmış, Amerika gibi: Buharlı gemiler yeniden seferlerine başlar başlamaz, oraya gidecekmiş Uzun Zena.

Kulübedeki samanlığın üzerine uzanmış, uzun kollarını gererek: "Serbest girişim, her şeyin sırrı serbest girişim," diyor ve o özgür ve mutlu ülkelerdeki yaşamı anlatan kitabın üzerindeki parmağıyla sözcükleri tek tek hecelemeye, dudaklarını hareket ettirmeye koyuluyor.

Gece, artık herkes samanlıkta uyurken, Tahta Külah lakaplı, namı diğer Öküz Dudaklı Uzun Zena, başladığı sayfanın kenarını kıvırıyor, kitabı kapıyor, kandili üfleyerek söndürüyor ve yanağını kitabın kapağına yaslayıp uykuya dalıyor.

7

Partizanlar seyrek olarak ve kısa rüyalar görüyorlar. Aç gecelerin yol açtığı, hep az olan ve pek çok kişiyle paylaşılması gereken yiyecek sorunuyla bağlantılı rüyalar bunlar: Mesela, ısırıp bir çekmeceye koydukları ekmek parçalarını düşlüyorlar. Sokak köpekleri, benzer rüyaları görüyor olsalar gerek: Kemirip toprağa gömdükleri kemikleri. Olsa olsa, karınları tokken, ateş yanıyorken ve gün boyunca çok fazla yürümemişlerse, çıplak bir kadını rüyalarında görebiliyor ve sabah, yüklerini boşaltmış olarak ve neşeli, yelken açarcasına keyifli uyanabiliyorlar.

O zaman, samanların üzerindeki adamlar, kadınlardan, geçmiş ve gelecekteki kadınlardan söz etmeye, savaş bitince neler yapacaklarını planlamaya ve sararmış fotoğrafları elden ele dolaştırmaya başlıyorlar.

Giglia, duvara yakın uyuyor, kısa boylu ve kel kocasından uzakta. Sabahları, arzulu adamların konuşmalarını dinliyor ve kendisine yönelen bütün o bakışları, samanların arasında dolaşan bir yılan sürüsü gibi hissediyor teninde. O zaman kalkıyor, yıkanmak için çeşmeye gidiyor. Erkekler kulübenin karanlığında kalıp, onun gömleğini açtığını ve göğsünü sabunladığını hayal ediyorlar. Hep sessiz kalan Dritto da kalkıp yıkanmaya gidiyor. Ötekiler, düşüncelerini okuyup onlarla alay eden Pin'e sövüyorlar.

Pin, meyhanedeki adamların arasında nasılsa, onların arasında da öyle; ama burası, saman üzerinde geçirilen geceler ve böcek kaplı sakallarla, daha renkli ve daha yabanıl bir dünya. Bütün büyüklerin ortak, gülünç saplantısı kadınlar dışında, onlarda Pin'i çeken ve ürküten

yeni bir şeyler var: Arada bir, Pin’in tanımadığı, benzi atmış bir adamla kulübeye geri dönüyorlar; adam çevresine bakıyor ve sanki gözlerini tam açamıyormuş, çok merak ettiği bir şeyi sormak için ağzını açamıyormuş gibi duruyor.

Adam, uysal, ormanın bittiği noktadan başlayıp vadiye doğru yayılan kuru ve sisli çayırlarda onlarla yürüyor ve bir daha geri döndüğünü gören olmuyor, bazen de ötekilerden birinin üzerinde adamın şapkası, ceketi ya da çivili ayakkabıları görülüyor. Bu, gizemli ve çok çekici bir şey ve her defasında Pin çayırlarda yürüyen küçük grubun peşine takılmak istiyor; ama ötekiler kaba sözlerle onu kovuyorlar, Pin de kulübenin önünde zıplamaya, bir funda çalısıyla şahini kızdırmaya başlıyor, bu arada sisli ıslak otlar üzerinde yapılmakta olan gizli törenleri düşünüyor.

Bir gece Dritto, Pin'e şaka yapmak için, ona tepedeki üçüncü çayırlık alanda bir sürprizin onu beklediğini söylüyor.

"Söyle nedir, Dritto, Allah aşkına," diyor Pin; meraktan çatlıyor, ama karanlıkta o boz kayranlardan belli belirsiz korkuyor.

"Çayırlık alanda yürü, bulacaksın," diyor Dritto ve kıs kıs gülüyor.

Bunun üzerine Pin, nemli sis gibi kemiklerine işleyen bir korkuyla, karanlıkta tek başına yürüyor. Dağın kayalık çıkıntıları arasından çayır çizgisini izliyor, artık kulübenin kapısındaki ateşin ışığını göremiyor.

Tam zamanında duruyor, bir adım daha atsa üzerine basacaktı! Önünde, çayırlık alanda uzanmış büyük, beyaz bir biçim görüyor: Otların içinde sırt üstü yatan, çoktan şişmiş bir insan cesedi. Pin, büyülenmiş, cesede bakıyor: Topraktan o gövdenin üzerine çıkan, etin üzerinde kayan, boğulmakta olan birisinin eli gibi tutunmaya çalışan siyah bir el var. Hayır, el değil bu: Bir kurbağa; geceleri çayırlarda dolaşan şu kurbağalardan biri, şimdi de ölünün karnına çıkıyor. Pin, saçları dimdik, yüreği ağzında, çayırlardan uzağa koşuyor.

Bir gün Dük kampa geri dönüyor; üç akrabasıyla gizemli seferlerinden biri için bir süredir uzaktaydı. Boynunda siyah yün bir fularla çıkageliyor, elinde de kürklü beresini tutuyor.

"Yoldaşlar," diyor. "Akrabam Marki'yi vurdular."

Adamlar kulübeden dışarı çıkıyor ve Kont ile Baron'un geldiklerini görüyorlar, onların da boyunlarında siyah yün fularlar var, asma kütükleri ve zeytin dallarından çatılmış bir sedye taşıyorlar, sedyenin içinde bir karanfil tarlasında Kara Tugay'ın öldürdüğü akrabaları Marki var.

Akraba Calabrialılar, sedyeyi kulübenin önüne koyuyor ve beresiz, başları öne eğik, öylece duruyorlar. O sırada iki tutsağı fark ediyorlar. Önceki gün harekâtta yakalanan iki faşist tutsak var: Orada, yalınayak ve saçları dağınık, nişanları sökülmüş üniformalarıyla durmuş, patates soyuyor, yaklaşan herkese yüzüncü kez zorla askere alındıklarını anlatıyorlar.

Dük iki tutsağa kazmayla küreği almalarını ve akrabalarını gömmek için sedyeyi çayıra taşımalarını buyuruyor. Böyle yola koyuluyorlar: İki faşist, dallardan yapılmış sedyede yatan ölüyü omuzlarında taşıyorlar, sonra ortada Dük, ikisi Dük'ün iki yanında olmak üzere üç Calabrialı geliyor. Sol ellerinde, göğüs hizasında tuttukları bereleri var: Dük'ünki yuvarlak kürklü bere, Kont'unki yünlü bir dağcı başlığı, Baron'unki büyük siyah köylü şapkası; her birinin sağ elinde ateş etmeye hazır bir tabanca var. Kalan herkes, belli bir arayla, peşleri sıra sessizce onları takip ediyor.

Belli bir anda, Dük ölüler için dua etmeye başlıyor: Latince dualar, birer küfür gibi öfkeyle yüklü çıkıyor ağzından; iki akrabası da, her an ateş etmeye hazır silahları ve göğüslerinde tuttukları bereleriyle ona eşlik ediyorlar. Cenaze alayı böylece çayırlarda, ağır adımlarla ilerliyor. Dük, iki faşiste "yavaş gidin!"; "sedyeyi dik tutun!"; dönülmesi gereken yerde "dönün!" gibi kısa emirler veriyor. Sonra, durup çukur kazmalarını emrediyor.

Ötekiler de belli bir uzaklıkta durup bakmaya başlıyorlar. Sedyenin ve toprağı kazan iki faşistin yanında Calabrialı üç akraba var: Siyah yün fularları ve ateş etmeye hazır tabancalarıyla, berelerini çıkarmış, Latince dualar okuyorlar. Faşistler pürtelaş çalışıyor, çabucak derin bir çukur kazıp üç akrabaya bakıyorlar.

"Daha kazın," diyor Dük.

"Daha derin mi olsun?" diye soruyor faşistler.

"Hayır," diyor Dük, "daha geniş."

Faşistler kazmaya ve kazdıkları toprağı yukarı atmaya devam ediyorlar; iki, üç kat daha geniş bir çukur kazıyorlar.

"Yeter," diyor Dük.

Faşistler Marki'nin cesedini çukurun ortasına yerleştiriyor, sonra çukuru toprakla doldurmak için dışarı çıkıyorlar.

"Aşağı," diyor Dük, "aşağıdayken toprakla örtün onu."

Faşistler, ölünün üzerine küreklerle toprak atıp, gömülü cesedin iki yanındaki iki çukurda kalıyorlar. Arada bir dönüp, Dük çıkmalarına izin veriyor mu diye bakıyorlar, ama Dük ölü akrabasının üzerine toprak atmaya devam etmelerini istiyor, atılan toprak şimdiden akrabalarının cesedi üzerinde yüksek bir mezar oluşturuyor.

Sonra sis bastırıyor ve çetedekiler beresiz başları, ateş etmeye hazır tabancalarıyla Calabrialı akrabaları bırakıp uzaklaşıyorlar; şekilleri silip sesleri bastıran koyu bir sis kaplamış ortalığı.

Calabrialının cenaze törenine ilişkin haber tugay karargâhında duyulduğunda, tepkiyle karşılandı ve Komiser Giacinto bir kez daha rapor vermeye çağrıldı. Bu arada, kulübede kalan adamlar, içlerindeki öfkeli ve birikmiş eğlence arzusunu Pin'in şakalarını dinleyerek boşaltıyorlar: Pin, o akşam yastaki akrabalara dokunmayıp, Tahta Külah lakaplı Uzun Zena'ya yükleniyor.

Giglia, ateşin yanında dizlerinin üzerine çökmüş, ateşi beslemeye çalışan kocasına teker teker ince odun parçalarını uzatıyor; bu arada konuşmalara kulak veriyor,

gülüyor ve yeşil gözleriyle çevreyi süzüyor. Arada bir gözleri, Dritto'nun gölgeli gözleriyle buluşuyor, o zaman Dritto kötü ve marazi gülümsemesiyle gülüyor ve Giglia gözlerini kaçırıp ciddileşinceye kadar birbirlerine bakıyorlar.

"Pin, biraz ara verip," diyor Giglia, "bize *Kim çalıyor kapımı* şarkısını söylesene."

Pin, Cenovalıyı rahat bırakıp Giglia'yı kızdırmaya başlıyor:

"Söyle bakalım: Kim çalsın istersin kapını, Giglia," diyor Pin, "kocan evde yokken?"

Aşçı, ateşin yakınında durmaktan kırmızılaşmış kel başını kaldırıyor; onunla alay ettiklerindeki hafif gülümseme var yüzünde: "Sen çal, sen, pek hoşuma gider! Ama bir şartla: Dük nah şöyle bir bıçakla 'barrsaklarını deşşecem!' diye ensende dolaşacak, ben de çat diye kapıyı yüzüne kapatabileceğim."

Ancak Dük'ü işin içine sokma girişimi beceriksizce ve tutmuyor. Pin, Mancino'ya doğru birkaç adım atıyor, ona pis pis bakıp sırıtıyor: "Hey, Mancino, söyle hadi, gerçekten doğru mu: Geçen sefer durumu fark etmemişsin?"

Mancino artık oyunu öğrendi; "hangi sefermiş o?" diye sormaması gerektiğini biliyor.

"Ben fark etmedim. Ya sen?" diyerek soruya soruyla karşılık veriyor, ama acı acı gülüyor, çünkü Pin'in onu affetmeyeceğini ve ötekilerin Pin'in yumurtlayacağı şeyi duymak için ağzının içine baktıklarını biliyor.

"Geçen sefer, işte: Hani çalıştığın gemiyle bir yıl denizlerde dolaştıktan sonra, karın sana bir çocuk doğurmuş, sonra onu öksüzler yurduna bırakmış. Sen eve döndüğünde, hiçbir şey fark etmedin mi?"

O ana dek kendilerini tutan ötekiler, kahkahayı koyverip aşçıya sataşıyorlar: "Hey, Mancino, nasıl olur, bize bundan hiç söz etmemiştin!"

Mancino da kahkahayı patlatıyor, ama yeşil limon gibi acı bir kahkaha bu: "Yoksa," diyor, "bu çocuğa piçler

yurdundayken rastladın da, her şeyi o mu anlattı sana?"

"Yeter ama Pin," diyor Giglia, "hınzırlık etmeden duramaz mısın sen! Haydi, şu şarkıyı söyle biraz, öyle güzel ki."

"Canım isterse," diyor Pin. "Ben emirle iş görmem!'

Dritto yavaşça ayağa kalkıp geriniyor: "Haydi, Pin, Giglia'nın senden istediği şarkıyı söyle, yoksa doğru nöbete."

Pin, Dritto'yu süzmek için gözlerinin üzerindeki perçemi yana itiyor: "Ehe, ehe, umarım Almanlar çıkagelmez, komutanımız pek hisli bu akşam."

İnmesini beklediği tokattan kaçmaya çoktan hazır, ama Dritto gölgeli gözkapaklarının arasından, aşçının kocaman başının ardındaki Giglia'ya bakıyor. Pin, başı dik, kurumlu, vaziyet alıp başlıyor:

Kim çalıyor kapımı, kim çalıyor kapısını evimin? Kim çalıyor kapımı, kim çalıyor kapısını evimin?

Sokağındaki yaşlı bir kadından öğrendiği, belki bir zamanlar panayırlarda meddahların söylediği gizemli ve ürkütücü bir şarkı.

Mağripli kaptanım ben, yanımda kölelerim, Mağripli kaptanım ben, yanımda kölelerim.

"Odun," diyor Mancino ve elini Giglia'ya doğru uzatıyor. Giglia funda çalısını uzatıyor ona, ama Dritto aşçının başının üzerinden elini uzatıp çalıyı alıyor.

Söyle bana, ey Godea, oğlun nerede senin? Söyle bana, ey Godea, oğlun nerede senin?

Mancino hâlâ elini uzatmış duruyor, bu arada Dritto funda çalısını tutuşturmakla meşgul. Sonra Giglia kocasının başının üzerinden avcundaki darı dallarını uzatıyor ve eli

Dritto'nun eliyle buluşuyor. Pin, dönen dolabı dikkatli gözlerle izleyip şarkıya devam ediyor:

Oğlum savaşa gitti, dönemez artık, Oğlum savaşa gitti, dönemez artık.

Dritto, Giglia'nın elini tutuyor ve öteki eliyle kadının avcundaki dalları alıp ateşe atıyor, şimdi Giglia'nın elini bırakıyor ve bakışıyorlar.

Yediği ekmek takılsın boğazına, Yediği ekmek takılsın boğazına.

Pin, gözünün önünde yükselen yalımlarla her hareketi izliyor; her beyitte şarkıyı iki kat coşkuyla söylüyor, sanki birazdan ruhunu teslim edecekmiş gibi.

Ve *içtiği suda boğulsun, Ve içtiği suda boğulsun.*

Şimdi Dritto aşçıyı geçip Giglia'nın yanına geliyor; Pin'in sesi göğsünü parçalarcasına gürlüyor:

Bastığı toprak çöksün, Bastığı toprak çöksün.

Dritto, Giglia'nın yanına çömeldi: Kadın ona odunları veriyor, o da bunları ateşe atıyor. Adamların hepsi dikkatlerini en dramatik noktasındaki şarkıya vermiş:

Ne diyorsun Godea'm, senin oğlun benim, Ne diyorsun Godea'm, senin oğlun benim.

Artık alev iyice yükseldi, yukarı kattaki samanın yanmasını istemiyorlarsa, ateşe odun atmaları değil, ateşten odun çıkarmaları gerekiyor. Ama biri dalları uzatmaya, öteki almaya devam ediyor.

Bağışla beni oğul, kötü konuştuysam hakkında, Bağışla beni oğul, kötü konuştuysam hakkında.

Pin sıcaktan terliyor, gösterdiği çabadan ötürü her yanı titriyor, son tiz öylesine yüksekti ki, karanlıkta, çatının oradan bir kanat çırpışı ve boğuk bir çığlık duyuluyor: Uyanan şahin Babeuf bu.

Kılıcını çekti, kafasını kopardı anasının, Kılıcını çekti, kafasını kopardı anasının.

Mancino şimdi ellerini dizlerinin üzerinde tutuyor. Uyanan şahinin sesini duyuyor ve ona yiyecek bir şeyler vermek için ayağa kalkıyor.

Kafa sıçradı odada, sonra çekip gitti, Kafa sıçradı odada, sonra çekip gitti.

Aşçının, kesilmiş hayvanların sakatatını koyduğu ve yanından hiç ayırmadığı bir torbası var. Şimdi bir elinde, parmağına tünemiş şahini tutuyor, öteki eliyle hayvanın ağzına kan kırmızısı böbrek parçaları veriyor.

Ortasında o odanın, güzel bir çiçek doğacak, Ortasında o odanın, güzel bir çiçek doğacak.

Pin son vuruş için soluk alıyor. Dritto'yla Giglia'nın yanına yaklaşmış, artık neredeyse kulaklarına bağırıyor:

Oğlunun öldürdüğü bir ananın çiçeği, Oğlunun öldürdüğü bir ananın çiçeği.

Pin, tükenmiş bir halde kendini yere atıyor. Herkes çılgınca alkışlıyor, Babeuf kanatlarını çırpıyor. O sırada,

yukarıda uyuyan adamlardan bir çığlık yükseliyor: "Yangın var! Yangın var!"

Alevler bir şenlik ateşine dönüşmüş ve dallarla çatılmış kafesin üzerindeki samanın içinde ilerleyerek çatır çatır sesler çıkarıyor.

"Canını kurtaran kaçsın!" Bir telaştır gidiyor, kimi silahlara, ayakkabılara, battaniyelere el atıyor; kiminin ayağı, yere uzanmış ötekilere takılıyor.

Dritto ayağa sıçrıyor, kendini toparlamış: "Hemen boşaltın burayı! Önce otomatik silahları, mühimmatı, sonra tüfekleri çıkarın. En son çuvallarla battaniyeleri. Yiyecekleri, hepsinden önce yiyecekleri!"

Bazıları çoktan çoraplarını çıkarıp yatağına uzanmış olan adamlar, hemen paniğe kapılıyorlar ve gelişigüzel bir şeyler kapıp üst üste kapıya yığılıyorlar. Pin, onların bacakları arasına dalıp kendine dışarı çıkacak bir yol açıyor ve yangını seyredebileceği bir yer bulmak için koşuyor: Harika bir manzara!

Dritto, tabancasını çekmiş: "Her şeyi güvenli bir yere taşımadan kimse ayrılmasın! Eşyaları dışarı taşıyıp geri dönün; uzaklaştığını gördüğüm ilk kişiye ateş ederim!"

Alevler çoktan duvarları yalamaya başladı, ama adamlar ilk paniği atlatmış, silahlarla erzakı kurtarmak için ateşin ve dumanın arasına dalıyorlar. Dritto da içeri giriyor, dumanın ortasında öksürerek emirler veriyor, ötekileri çağırmak ve kaçmalarına engel olmak için yeniden dışarı çıkıyor. Omzundaki şahinle ve bütün eşyasıyla çoktan bir çalılığa sığınmış olan Mancino'yu görüyor, yemek pişirdikleri tencereyi alması için bir tekmeyle onu yeniden eve gönderiyor.

"İçeri girip de bir şeyler almayanı görürsem, vay haline!" diyor.

Giglia, sakin sakin, Dritto'nun yanından geçiyor ve yüzünde sadece ona özgü o tuhaf gülümsemeyle yangına doğru ilerliyor. Dritto, Giglia'ya bağırıyor: "Uzak dur!"

Zavallının teki şu Dritto, ama bir komutanda olması gereken dirayet var onda: Yangının kendi kabahati

olduğunu biliyor, zayıflık gösterip sorumsuzca davrandığı için üstleriyle başının büyük belaya gireceğini elbette biliyor, ama şimdi yeniden komutan o, burun kanatlarını oynatıyor ve yangının ortasında kulübenin boşaltılmasını yönetiyor, dinlendikleri sırada hiç beklemedikleri bir şeyle karşılaşan ve sırf canlarını kurtarmak için bütün malzemeyi yitirmeyi göze alabilecek olan telaş içindeki adamlara sözünü geçiriyor.

"Yukarıdan içeri girin!" diye bağırıyor, "bir makineli tüfekle iki çanta dolusu mühimmat var orada!"

"imkânsız," diyor adamlar. "Kafesin her yanını alevler sarmış!"

Birden biri bağırıyor: "Kafes çöküyor! Herkes dışarı!"

Şimdiden ilk patlamalar duyuluyor: Samanların içinde kalan birkaç el bombası. Dritto buyuruyor: "Herkes dışarı! Kulübeden uzak durun! Malzemeyi uzağa taşıyın, özellikle patlayabilecek olanlarını!"

Pin, bir tümseğin üzerindeki gözlem yerinden yangının havai fişekler gibi ani patlamalarla parça parça dağıldığını görüyor ve silah sesleri işitiyor, alevlerin içine düşen fişekliklerle tek tek patlayan fişeklerin yol açtığı gerçek yaylım ateşi; uzaktan bir çatışma gibi duyuluyor olsa gerek. Alevler göğe yükseliyor, kestane ağaçlarının tepeleri altın rengine boyanmış sanki. Hatta bir dal, altın rengiyken akkora dönüşüyor: Ağaçlara yayılan yangın bu, şimdi belki de bütün ormanı yakıp yok edecek.

Dritto, eksik eşyanın listesini çıkarıyor: Bir Breda, altı fişeklik, iki tüfek, sonra bombalar, fişekler ve çuval dolusu pirinç. Dritto'nun kariyeri sona erdi, komutanlık edemeyecek artık, belki de kurşuna dizecekler onu. Gene de, burun kanatlarını oynatmaya ve görevleri adamları arasında paylaştırmaya devam ediyor, olağan bir tahliye işlemi söz konusuymuş gibi.

"Nereye gidiyoruz?"

"Sonra söyleyeceğim bunu size. Ormandan dışarı. İleri!"

Birlik, silahlar ve eşyalarla, tek sıra halinde çayırlara doğru yürüyor. Mancino, büyük tencereyi, tencerenin

üzerine tünemiş Babeuf'le birlikte, omuzlamış taşıyor. Bütün mutfak gereçleri Pin'e emanet. Adamlar arasında kaygılı bir söylenti dolaşmaya başlıyor: "Almanlar silah seslerini duymuş, yangını görmüşlerdir; çok geçmeden peşimize takılırlar."

Dritto, ifadesiz, solgun yüzüyle onlara doğru dönüyor: "Susun. Kimse tek kelime etmesin. Yürüyün."

Başarısız bir çatışmadan sonra geri çekilmeyi yönetiyor sanki.

8

Yeni kamp yeri, balık istifi sığışmak zorunda kalacakları bir samanlık, bel vermiş çatısından içeri yağmur sızıyor. Sabah, sarp kayalıktaki zakkum ağaçları arasında güneşlenmek için dağılıyorlar, kırağı düşmüş çalılıklar üzerine uzanıyor ve bit aramak için gömleklerini çıkarıyorlar.

Mancino'nun ev işleri için çevredeki yerlere göndermesi, Pin'in hoşuna gidiyor: Büyük tencerenin suyu için kovaları doldurmaya ta su pınarına, odun için küçük bir baltayla ta yanmış ormana ya da aşçının salata hazırlarken kullandığı su teresini toplamak için ta dereye. Pin şarkı söyleyip sabahın mis gibi göğüne ve toprağına, bilinmedik renkleriyle çayırların üzerinde uçuşan dağ kelebeklerine bakıyor. Pin işi uzattığı, bu arada ateş söndüğü ya da pirincin dibi tuttuğu için, Mancino her defasında sabırsızlanıyor ve Pin ağzı çilekle, gözleri de kelebeklerin uçuşmalarıyla dolu çıkageldiğinde, ona bildiği bütün dillerde küfür yağdırıyor. Bunun üzerine, Pin Uzun Sokak'taki çilli çocuk oluveriyor ve saatlerce süren ve zakkum ağaçları arasına dağılmış kişilerin mutfak çevresinde toplanmasına yol açan şamatalarına başlıyor.

Ama Pin sabah patikalarda yürürken, katır sidiğinin biriktiği eski yolları, ablasının dağınık yatağındaki kadın-erkek kokusunu, basılmış tetikler ve açık sürgülerden çıkan dumanın genzi yakan kokusunu, sorgulama sırasındaki kayış darbelerinin kızgın, yakıcı ıslığını unutuyor. Burada Pin yeni, renkli keşiflerde bulundu: Topraktan ıslak ıslak uç

veren sarı ve kahverengi mantarlar, kocaman görünmez ağlar üzerindeki kırmızı örümcekler, patikada birden beliriveren ve hemen bir sağa bir sola koşarak gözden yiten safi bacakla kulak tavşanlar.

Ama ani ve bölük pörçük bir anı, insanoğlu denen tüylü ve sağı solu belli olmayan kalabalığın mikrobunun Pin'e yeniden bulaşmasına yetiyor: İşte şimdi, faltaşı gibi açılmış gözleri ve sık çilleriyle, cırcırböceklerinin çiftleşmesini gözetliyor ya da küçük kurbağaların sırtındaki siğillere çam iğnelerini saplıyor ya da karınca yuvalarının üzerine işeyip göz göz toprağın cazırdayıp açılmasını ve yüzlerce kırmızı ve siyah karıncanın çamurlu yollarda kaçışmasını seyrediyor.

O zaman Pin, erkekler dünyasının, donuk bakışlı ve öfkeden ağzı köpürmüş anlaşılmaz erkekler dünyasının onu daha çok çektiğini hissediyor. Bunun üzerine, Mancino'ya dönüyor: Giderek daha acı gülen, hiçbir harekâta katılmayan ve omzunun üzerindeki, kırpık kanatlarını çırpıp duran huysuz şahiniyle hep yemek tencerelerinin yanında kalan Mancino'ya.

Ama Mancino'nun en hayran olunacak yanı, dövmeleri, vücudunun her yanındaki dövmeler: Kelebekler, yelkenliler, kalpler, orak-çekiçler, Meryem Analar. Bir gün Pin, aşçıyı tuvaletini yaparken görmüş ve kaba etindeki bir dövmeyi keşfetmişti: Birbirine sarılmış bir erkekle bir kadın, erkek ayakta, kadın diz çökmüş.

Kuzen farklı; savaşın ne kadar eziyetli olduğunu bir tek o biliyormuş gibi davransa da, hep yakınıyormuş gibi görünse de; gene de, makineli tüfeğiyle hep tek başına dolaşıp durur ve kamp yerine geldikten birkaç saat sonra, mecburmuş gibi, kös kös yeniden yola çıkar.

Herhangi birisinin herhangi bir yere gönderilmesi gerektiğinde, Dritto çevresini kolaçan edip: "Kim gitmek ister?" der.

Bunun üzerine Kuzen, adaletsiz bir yazgının kurbanıymış gibi koca başını sallar, makineli tüfeğini omuzlar ve

çeşmelerdeki maskeleri andıran tatlı yüzüyle iç geçirerek uzaklaşır.

Dritto, kolları başının altında ve makineli tüfek dizlerinin arasında, zakkum ağaçlarının arasında uzanmış. Tugay karargâhında ona karşı bazı önlemler almakta oldukları kesin. Diken diken sakallarıyla adamların gözünden uyku akıyor; Dritto onlara bakmaktan hoşlanmıyor, çünkü bakışlarında kendisine karşı amansız bir hınç görüyor. Gene de, adeta sessiz bir anlaşma gereği, akıntıya kapılmamak için ona boyun eğiyorlar. Ama Dritto kulağını dört açmış, her şeyi dinliyor, arada bir ayağa kalkıp bir emir veriyor; adamların, onun çetenin başı olduğu fikrini unutmalarına izin vermek istemiyor - bir an bile, çünkü bu, onları yitirmekle eşanlamlı.

Kulübenin yanmış olması, Pin'in umurunda değil: Yangın harikaydı; üstelik, yeni kampın çevresinde keşfedilecek çok güzel yerler var. Pin, Dritto'ya yaklaşmaktan biraz çekiniyor; Dritto yangının suçunu olduğu gibi onun üzerine atmak isteyebilir, şarkısıyla herkesin dikkatini dağıttığı için.

Ama Dritto ona sesleniyor: "Pin, buraya gel!"

Pin, uzanmış olan adama yaklaşıyor, her zamanki şakalarından birini yapmak gelmiyor içinden; ötekilerin Dritto'dan nefret ettiklerini ve ondan çekindiklerini biliyor. Ayrıca, şu an Dritto'nun yanında olmak, Pin'i gururlandırıyor, biraz onun suç ortağıymış gibi hissediyor kendisini.

"Tabanca temizlemeyi bilir misin?" diye soruyor Dritto.

"Tamam," diyor Pin, "sen sökersin, ben temizlerim."

Pin, çıkışlarıyla herkesi biraz ürküten bir çocuk, ama Dritto, o gün Pin'in ne yangını, ne Giglia'yı, ne de başka şeyleri alaya almayacağını seziyor. Bunun için, Pin, arkadaşlık edebileceği tek kişi.

Yere bir mendil yayıp tabancanın söktüğü her parçasını mendilin üzerine koyuyor. Pin, kendisinin de sökmesine izin verip vermeyeceğini soruyor; Dritto da ona nasıl yapılacağını öğretiyor. Böyle durup Dritto'yla alçak sesle konuşmak, çok güzel bir şey, ikisi de aykırı sözler

etmiyorlar. Pin, Dritto'nun tabancasını, toprağa gömülü kendi tabancasıyla karşılaştırıp ikisindeki farklı ve daha güzel parçaları sıralıyor. Dritto ise, her zamanki tutumunun aksine, Pin'in gömülü bir tabancası olduğuna inanmadığını söylemiyor. "Belki de, inanmadıkları doğru değil," diye düşünüyor Pin, "sırf benimle alay etmek için öyle söylüyorlardı." Sonuçta, insan böyle karşılıklı konuştuğunda, Dritto da iyi bir delikanlı; tabancaların nasıl çalıştığını anlatırken kendini konuya kaptırıyor ve yalnızca iyi düşünceler geçiyor aklından. Tabancalar da, mekanizmalarını inceleyip haklarında konuştuğunda, artık birer öldürme aracı olmaktan çıkıyor, tuhaf ve büyüleyici oyuncaklara dönüşüyorlar.

Oysa öteki adamlar, burunlarından kıl aldırmıyor, uzak duruyorlar; ortalarda dolaşan Pin'i umursamıyorlar ve şarkı söylemek istemiyorlar. Moral çöküntüsünün topraktaki nem gibi insanın iliğine kadar işlemesi çirkin bir şey: Artık komutanına güvenmiyorsun, zakkum ağaçlarıyla kaplı bayırlardan alev makineleriyle çıkagelen Almanlar tarafından çoktan kuşatılmış görüyorsun kendini; yazgın, bir vadiden ötekine kaçmak, birer birer ölmekmiş, savaş hiç bitmeyecekmiş gibi geliyor sana. Belli bir anda savaş üzerine konuşmalar başlıyor: Ne zaman başlamıştı savaş? Savaşı kim istemişti? Ne zaman bitecek? Eskisinden daha mı iyi olacağız, daha mı kötü?

Pin, savaşın olduğu zaman ile olmadığı zaman arasındaki farkı pek iyi bilmiyor. Doğduğundan beri hep savaştan söz edildiğini işitmiş gibi geliyor ona; bir tek bombardımanlar ile sokağa çıkma yasakları sonradan geldi.

Arada bir dağların üzerinden uçaklar geçiyor; şehirdekinin aksine, dehlizlere kaçmadan, durup uçakların karnına bakabiliyorlar. Sonra, uzaktan, denizin olduğu yerden, atılan bombaların tok sesi geliyor: Adamlar, belki de şimdiden enkaza dönen evlerini düşünüyor, savaşın asla bitmeyeceğini ve savaşı kimin istediğini anlamadıklarını söylüyorlar.

Jandarma[10] ortaya atılıp: "Ben kimin istediğini biliyorum! Ben onları gördüm!" diyor. "Öğrenciler istedi!"

Jandarma, Dük'ten daha cahil ve Uzun Zena'dan daha tembel; köylü babası, oğluna çapa tutmayı öğretemeyeceğini görünce, ona: "Jandarmaya yazıl!" demiş, o da yazılmış; beyaz kayışlı siyah üniformasını kuşanmış, ona ne yaptırdıklarını asla anlamadan şehirlerde ve köylerde görev yapmış. "8 Eylül"den[11] sonra, asker kaçaklarının anneleriyle babalarını tutuklamakla görevlendirilmiş; sonunda bir gün, kralın yandaşı olduğu için, onu Almanya'ya götüreceklerini öğrenmiş: Bunun üzerine, kaçmış. Başlangıçta partizanlar, o tutuklanan anne-babalar yüzünden Jandarma'yı kendi kazdığı mezara gömmek istiyorlarmış, sonra zavallının teki olduğunu anlayıp onu Dritto'nun birliğine vermişler, çünkü öteki birliklerde kimse onu istemiyormuş.

"'40'ta Napoli'deydim ben. Biliyorum!" diyor Jandarma. "Öğrenciler istedi! Ellerinde bayraklarla pankartlar vardı, 'Malta ve Cebelitarık' marşını söylüyor, günde beş öğün yemek istediklerini söylüyorlardı."

"Kapa çeneni, çünkü sen jandarmaydın," diyorlar ona, "onlarla aynı saftaydın ve ev ev dolaşıp celpleri dağıtıyordun!"

Dük, Avusturya yapımı tabancasına dokunup var gücüyle tükürüyor: "Jandarmalar, piç kurular, alçak domuzlar!" diyor diş bileyerek. Yaşadığı topraklarda jandarmalarla, İsa'nın çarmıh yolunda uğradığı işkencelerin tasvirleri bulunan küçük tapınakların dibinde av tüfekleriyle vurulup öldürülen jandarmalarla mücadelenin uzun bir geçmişi var.

Jandarma, basık alnının altındaki küçücük gözlerinin önünde koca köylü ellerini sallayarak karşı koymaya çabalıyor.

"Biz jandarmalar! Biz jandarmalar karşı koyduk onlara! Evet efendim, biz öğrencilerin istediği savaşa karşıydık.

Asayişi korumak için görev yapıyorduk! Ama yirmi kişiye karşı bir kişiydik, bu yüzden savaş aldı yürüdü!"

Mancino, biraz uzakta durmuş debeleniyor: Büyük tencerede pilavı karıştırıyor, karıştırmaya bir an ara verse, pilavın dibi tutuyor. Bu arada, yer yer ötekilerin konuşmalarından cümlecikler geliyor kulağına: Politikadan konuştuklarında hep aralarında olmak istiyor, çünkü hiçbir şey bilmiyorlar ve onlara her şeyi açıklaması gerek. Ama şimdi tencerenin yanından ayrılamıyor ve elini avcuna bastırıp, hop oturup hop kalkıyor durduğu yerde; onu dinlemek istemeyen oradakilere fikir verircesine: "Kapitalizm!" diye bağırıyor arada bir. "Sömürgeci burjuvazi!"

"'40'ta Napoli'deydim, efendim," diye açıklıyor Jandarma, "öğrencilerle jandarma arasında büyük bir çatışma oldu! Ve biz jandarmalar onların hakkından gelseydik, savaş olmayacaktı! Ama öğrenciler belediye binasını yakmak istiyorlardı. Mussolini savaşmak zorunda kaldı!"

"Zavallı Mussolini!" diyerek onunla alay ediyor ötekiler.

"Senin de, Mussolini'nin de canınız cehenneme!" diye bağırıyor Dük.

Mutfaktan kendini yırtan Mancino'nun bağırışları geliyor: "Mussolini! Emperyalist burjuvazi!"

"Belediye binasını yakmak istiyorlardı, belediye binasını! Peki, biz jandarmalar ne yapacaktık? Ama onları hizaya soksaydık, Mussolini savaşa girmezdi!"

Onu tencerenin başında tutan görevi ile gidip devrimden söz etme arzusu arasında bocalayan Mancino, Uzun Zena'nın dikkatini çekinceye kadar bağırıyor ve gelmesi için ona işaret ediyor. Tahta Külah lakaplı Uzun Zena, pilavı tatmak için çağrıldığım sanıyor ve kalkma zahmetine katlanmaya karar veriyor. Mancino: "Emperyalist burjuvazi," diyor, "söyle ona, pazarı bölüşmek için savaşan, burjuvazidir!"

"Pislik!" diyor Zena ona ve sırtını dönüyor. Mancino'nun konuşmaları her zaman canını sıkar: Söylediklerinden bir şey anlamıyor, burjuvazi ve komünizm nedir bilmiyor,

herkesin çalışmak zorunda olduğu bir dünyayı çekici bulmuyor, herkesin olabildiğince az çalışıp kendini kurtardığı bir dünyayı yeğliyor.

"Serbest girişim," diyerek esniyor Tahta Külah lakaplı Uzun Zena, zakkum ağaçları arasına uzanmış, pantolonundaki yırtıkların arasından bacaklarını kaşıyarak. "Ben serbest girişimden yanayım. Herkesin kendi işini yaparak özgürce zengin olmasından."

Jandarma, kendi tarih anlayışını sergilemeye devam ediyor; birbiriyle savaşan iki güç varmış: Asayişi korumak isteyen zavallı jandarmalar ile öğrenciler, kodaman takımı, *cavaliere*'ler, avukatlar, doktorlar, *commendatore*'ler - gariban bir jandarmanın hayal bile edemeyeceği maaşlar alan, bununla da yetinmeyip gelirlerini artırmak için jandarmaları savaşmaya gönderen takım.

"Hiçbir şeyden haberin yok," diyerek ortaya atılıyor artık dayanamayıp Pin'i tencerenin başında bırakan Mancino. "Emperyalizmin nedeni aşırı üretimdir!"

"Git de aşçılığını yap!" diye bağırıyorlar ona. "Dikkat et de, bu kez de dibi tutmasın pilavın!"

Ama omuzları şahin pisliğiyle kirlenmiş denizci ceketinin içine gömülmüş ufak tefek Mancino hepsinin ortasında dikilmiş, yumruklarını sallayıp bitmek bilmez konuşmasını sürdürüyor:

Para babalarının emperyalizminden, silah tüccarlarından, savaş biter bitmez bütün ülkelerde, İngiltere ve Amerika'da da hüküm sürecek olan devrimden, kızıl bayraklı Enternasyonal düzende sınırların kalkacağından söz ediyor.

Adamlar, sakallı zayıf yüzleri ve alınlarına dökülen saçlarıyla zakkum ağaçlarının arasına yayılmışlar; altı başka üstü başka, renkleri aynı yağlı griye çalan giysiler giymişler: Rütbeleri sökülmüş itfaiyeci, faşist ya da Alman ceketleri. Oraya değişik yollardan gelmiş insanlar, birçoğu faşist güçlerden kaçmış askerler ya da tutuklanıp salıverilmiş tutsaklar, birçoğu henüz delikanlı çağında,

hepsi inatçı bir dürtüyle, bir şeylere karşı çıkma gibi belirsiz bir arzuyla hareket ediyorlar.

Hiçbiri Mancino'dan hoşlanmıyor, çünkü o öfkesini silahla değil, sözcükler ve akıl yürütmelerle boşaltıyor: Hiçbir şeye yaramayan akıl yürütmelerle, çünkü bilinmeyen düşmanlardan, kapitalistlerden, para babalarından söz ediyor. Biraz Mussolini gibi: O da, İngilizlerden ve Habeşlerden, hiç görmedikleri, denizin ötesinde yaşayan insanlardan nefret etmelerini isterdi. Ve partizanlar aşçıyı aralarına alıyor, küçük eğik omuzları üzerinde birdirbir oynuyor, koca kel kafasına şaplaklar atıyorlar, bu arada şahin Babeuf hırçınlaşıp sarı gözlerini devirip duruyor.

Ötekilerden biraz uzakta duran, makineli tüfeği dizlerinde sallayan Dritto araya giriyor: "Git, yemeği hazırla, Mancino."

Tartışmaktan Dritto da hoşlanmıyor; daha doğrusu, yalnızca silahlardan ve eylemlerden, faşistlerin kullanmaya başladığı ve "keşke bizde de olsa!" diye düşündüğü yeni küçük makineli tüfeklerden söz etmekten hoşlanıyor, özellikle de emirler vermekten, adamlarını korunaklı yerlerde mevzilendirip küçük taramalarla ilerlemekten hoşlanıyor.

"Pilav yanıyor, gitsene pilav yanıyor, kokusunu almıyor musun?" diye Mancino'ya bağırıp ite kaka gönderiyorlar onu.

Mancino, komiseri yardıma çağırıyor: "Komiser Giacinto, bir şey söylemeyecek misin? İşin ne öyleyse?"

Giacinto yeni karargâhtan dönmüş, ama henüz yeni bir haber olup olmadığını söyleyecek fırsatı bulamamıştı, akşam olmadan tugay komiserinin teftişe geleceğini söyledi. Bunu duyan adamlar, yeniden zakkum ağaçlarının arasına uzandılar: Şimdi tugay komiseri gelip her şeyi yoluna koyar, durup düşünmenin yararı yok. Dritto da, durup düşünmenin yararsız olduğunu ve kendisini nasıl bir yazgının beklediğini tugay komiserinin ona söyleyeceğini düşünüyor, o da yeniden zakkum ağaçlarının arasına

uzanıyor, ama şimdi daha kaygılı, çalılıklardan aldığı küçük dalları kırıyor parmaklarıyla.

Şimdi Mancino, Giacinto'ya dert yanıyor: Şu birlikte, kimse çetedekilere niçin partizanlık yaptıklarını ve komünizmin ne olduğunu anlatmıyormuş. Giacinto'nun saç köklerine ve karnının altındaki tüylere yuvalanmış bir sürü bit var. Her tüye küçük beyaz yumurtalar yapışmış ve Giacinto artık mekanik hale gelen bir hareketle yumurtaları ve hayvanları başparmaklarının tırnakları arasında küçük bir "çıt" sesiyle kırmaya devam ediyor.

'Arkadaşlar," diye konuşmaya başlıyor, kimseyi, Mancino'yu bile incitmek istemiyormuş gibi sakin sesi, "herkes niçin partizanlık yaptığını bilir. Ben kalaycılık yapıyor, köy köy geziyordum, bağırışım uzaktan duyulur ve kadınlar tamir etmem için delinmiş tencereleri alıp bana getirirlerdi. Ben evlere girer ve hizmetçi kızlarla şakalaşırdım ve bazen bana yumurta ve bardak bardak şarap verirlerdi. Kap kacağı bir çayırda kalaylamaya koyulurdum ve çevremde her zaman durup bana bakan çocuklar olurdu. Şimdi artık köyleri dolaşamıyorum, çünkü dolaşsam beni tutuklarlar, üstelik her yeri yakıp yıkan bombardımanlar var. Bu nedenle, partizanlık yapıyoruz: Kalaycılık işine dönebilmek için, ucuza şarap içip yumurta yiyebilelim diye, bizi artık tutuklamasınlar ve artık hava saldırıları olmasın diye. Ayrıca, komünizmi de istiyoruz. Komünizm demek, artık kapının yüzüne çarpıldığı evlerin olmaması, gece kümeslere girmek zorunda kalmaman demektir. Komünizm demek, eve girmişsen ve evdekiler çorba içiyorlarsa, kalaycı da olsan sana çorba ikram etmeleri, Noel'de Noel çöreği yiyorlarsa, aynı çörekten sana da vermeleri demektir. İşte komünizm budur. Örneğin, burada öyle bitlenmişiz ki, bitler bizi sürükledikleri için uykumuzda hareket ediyoruz. Ben tugay karargâhına gittim, gördüm ki toz böcek ilaçları var. Bunun üzerine dedim ki: 'Ne güzel komünistmişsiniz, bundan birliğe yollamıyorsunuz. Onlar da bize toz böcek ilacı göndereceklerini söylediler. İşte komünizm budur."

Adamlar dikkatle dinleyip onayladılar: Bunlar, herkesin çok iyi anladığı sözler. Ve sigara içmekte olan birisi, sigarasını yoldaşına veriyor, nöbete gitmesi gereken birisi de, nöbet saatleri konusunda artık kimseyi aldatmayacağına ve nöbet değişimi için sıradakini çağırmadan tam bir saat nöbet tutacağına söz veriyor. Şimdi, onlara verilecek olan toz böcek ilacı hakkında tartışıyorlar: Yalnızca bitleri mi öldürecek, yoksa yumurtaları da öldürecek mi? Ya da yalnızca hayvanları sersemletecek de, bir saat sonra eskisinden daha çok mu ısıracaklar? Kuzen kalkıp konuşmasa, kimse savaş hakkında konuşmayacaktı artık: "İstediğinizi söyleyin, ama bence savaşı kadınlar istedi."

Kuzen, kadınlar hakkındaki hikâyesiyle söze girdiğinde, aşçıdan daha sıkıcı, ama hiç olmazsa kimseyi ikna etmek istemiyor ve kendi adına yakınıyormuş gibi görünüyor.

"Ben Arnavutlak'ta bulundum, Yunanistan'da bulundum, Fransa'da bulundum, Afrika'da bulundum," diyor, "dağ birliklerinde seksen üç ay askerlik yaptım. Ve gittiğim her ülkede, kadınların tamamının, izinli çıkan askerleri beklediklerini gördüm, ne kadar pis kokuyorsak ve bitliysek, o kadar memnun oluyorlardı. Bir kere şeytana uyayım dedim, hediyesi belsoğukluğu oldu ve üç ay boyunca işemek için duvarlara yaslanmak zorunda kaldım. Şurası bir gerçek ki, insan bu haldeyken, yani gurbette olup, çevresinde yalnızca şu sözünü ettiklerim gibi kadınlar görürken; tek avuntusu, evini, varsa karısını ya da yavuklusunu düşünmek ve 'hiç olmazsa, o kurtulacak', demektir. Ama sonra geri döner, neymiş efendim, karısının, o yokken, ondan bundan para aldığını ve önüne gelenle yattığını görür."

Yoldaşlar, bunun Kuzen'in kendi öyküsü olduğunu, o yokken karısının herkesle onu aldattığını ve kimden

olduğunu bilmediği çocuklarının dünyaya geldiğini biliyorlar.

"Ama bu da yetmez," diyerek sözünü sürdürüyor Kuzen. "Faşistlerin niçin bizimkileri enselemeye devam ettiğini biliyor musunuz? Çünkü casusluk yapan bir sürü kadın var, kocalarını ihbar edenler, eşleridir; ben şimdi sizinle konuşurken, bütün kadınlarımız faşistlerin dizlerine oturmuş, onların silahlarını parlatıyorlar, gelip bizi öldürsünler diye."

Şimdi adamların sabrı taşmaya başlıyor ve Kuzen'e bağırıyorlar: "Tamam, karın namusuna leke sürmüş, seni aradan çıkarmak için Almanlara ihbar etmiş, seni ormanda saklanmaya zorlamış; ama bu, başkalarının kadınlarına sövmeni gerektirmez."

"Görüyorsunuz," diyor Kuzen, "bir yere kadının teki gelsin yeter ve... nasıl söylesem...”

Şimdi adamlar artık ona karşı koymuyorlar, çünkü neyi ima ettiğini anladılar ve lafı nereye getireceğini duymak istiyorlar.

"... bir yere kadının teki gelir ve hemen bir budalanın aklını başından alır...” diyor Kuzen. Kuzen, herkesle dost kalmayı yeğleyen birisi, ama dilinin kemiği yok ve bir şey söylemesi gerekiyorsa, komutanlara da söylüyor bunu.

"... bu budala herhangi birisiyse mesele yok, ama eğer sorumlulukları olan bir budala olup da,... "

Adamlar Dritto'ya bakıyorlar: Ötekilerden uzakta, ama elbette söylenenleri dinliyor. Adamlar, Kuzen'in işi abartmasından ve bir patırtı çıkmasından biraz çekiniyorlar.

"... bir kadın yüzünden bir evi ateşe veriyorsa..."

İşte, söyledi söyleyeceğini, diye düşünüyor adamlar, şimdi bir şeyler olacak. Böylesi daha iyi, diyorlar, birinin mutlaka bunları söylemesi gerekiyordu.

Ama tam o anda bir gümbürtü duyuluyor ve bütün göğü uçaklar kaplıyor. Herkesin dikkati başka yöne kayıyor. Bir sürü bombardıman uçağı, belki de onlar ilerlerken, altlarında bir şehir yerle bir olup dumanlar arasında kalacak, bu arada uçaklar bulutların ardında gözden

yitecek. Pin, gümbürtüyle ve başının üzerinden geçip giden uçaklardaki atılmaya hazır tonlarca bombanın yarattığı tehditle toprağın sarsıldığını hissediyor. Eski Şehir o anda boşaltılıyor ve zavallı insanlar çamurlu dehlize yığılıyorlar. Güneyde düşen bombaların çıkardığı tok sesler işitiliyor.

Pin, yüksek bir noktaya çıkmış, dürbünle vadinin derinlerine bakan Dritto'yu görüyor. Yanına gidiyor. Dritto, göz merceklerini döndürürken, dudaklarında o hain ve üzüntülü gülümseme beliriyor.

. "Sonra bana da gösterir misin, Dritto?" diyor Pin.

"Al," diyor Dritto ve dürbünü Pin'e uzatıyor.

Göz merceklerindeki renkler kargaşası içinde yavaş yavaş denizden hemen önceki son dağların tepesi ve yükselmekte olan büyük beyazımsı bir duman beliriyor. Aşağıda başka tok sesler: Bombardıman sürüyor.

"Haydi, boşalt bütün içindekileri!" diyor Dritto yumruğunu avcuna vurarak. "Önce benim evime! Boşalt bütün içindekileri! Önce benim evime!"

9

Akşama doğru Komutan Ferriera ile Komiser Kim çıkageliyorlar. Dışarıda, birbiri ardı sıra çarpılan kapılar gibi sis bulutları yükseliyor ve insanlar kulübeye doluşup ateşin ve tugaydan gelen iki kişinin çevresindeki yerlerini alıyorlar. İkili, boşalıncaya kadar sigara paketini partizanlar arasında dolaştırıyorlar. Az konuşuyorlar: Ferriera geniş omuzlu, sarı keçi sakalı ve başında dağcı şapkası var; ışıltılı ve soğuk iri gözleriyle yarı kapalı gözkapaklarının arasından göz ucuyla bakıyor; Kim sıska, uzun kırmızımsı bir yüzü var ve bıyıklarını ısırıp duruyor.

Ferriera, dağlarda doğmuş bir işçi, hep soğuk ve aydınlık, herkesi hafifçe gülümseyip onaylayarak dinliyor, ama bu arada kendi hesabına kararını vermiş oluyor: Tugayı nasıl mevzilendirmeli, makineli tüfekleri nerelere yerleştirmeli, havan toplarını ne zaman devreye sokmalı... Onun için partizan savaşı bir makine gibi kesin, kusursuz bir şey; fabrikalarda geliştirdiği devrim idealini doğduğu dağlara taşımış: Gözü pek ve kurnazca oyunlar oynayabileceği, avcunun içi gibi bildiği dağlara.

Kim ise öğrenci, en büyük arzusu nedenlerle sonuçları belli bir mantığa, kesinliğe oturtmak, ne var ki zihnine her an yanıtlanmamış sorular üşüşüyor. İnsanoğluna karşı büyük bir ilgisi var, bu nedenle tıp okuyor, çünkü her şeyin açıklamasının felsefenin kategorilerinde değil, şu hareket halindeki hücreler düzeneğinde olduğunu biliyor. Beyinlerin hekimi, yani psikiyatr olacak; çetedekiler ondan pek hoşlanmıyorlar, çünkü düşüncelerinin kaynağını keşfetmek istiyormuş gibi sabit bakışlarla gözlerinin içine bakıyor ve

birden tepeden iner gibi kendileri hakkında, çocuklukları hakkında sorular soruveriyor, konuyla hiç ilgisi olmayan sorular. Sonra, ona göre, insanların arkasında, ilerlemekte olan sınıfların oluşturduğu o dev çark var, küçük gündelik jestlerin hareket ettirdiği çark, öteki jestlerin iz bırakmadan içinde yanıp yok olduğu çark: tarih. Her şey mantıklı olmalı, her şey anlaşılabilmeli, hem tarihte, hem insanların zihninde; ama bu ikisi arasında bir boşluk kalıyor geriye, toplu gerekçelerin çok büyük sapmalar ve beklenmedik birleşmelerle bireysel gerekçelere dönüştüğü karanlık bir bölge. Ve Komiser Kim, omzuna astığı ince Sten'iyle her gün birlikleri dolaşıyor, komiserlerle, komutanlarla tartışıyor, insanları inceliyor, her birinin konumlarını irdeliyor, her sorunu seçik unsurlarına ayırıyor, "a, b, c" diyor; kendisinde olduğu gibi, başkalarında da, her şeyin açık, apaçık olması gerekiyor.

Şimdi kamptaki adamlar Ferriera ile Kim'in çevresinde toplanmış, savaş hakkında son haberleri soruyorlar: Uzaktaki askeri cephe ile yakındaki ve tehdit edici olanı, yani kendi cepheleri hakkında. Ferriera, müttefik ordularından hiçbir şey beklememek gerektiğini söylüyor, partizanların tek başlarına da düşmana kafa tutmayı başaracaklarını öne sürüyor. Sonra, günün büyük haberini açıklıyor: Bir Alman konvoyu, bütün dağları taramak için vadide ilerliyormuş, partizanların kamp kurdukları yerleri biliyorlarmış ve evlerle köyleri ateşe vereceklermiş. Ama bütün tugay, şafakta, dağların tepelerinde pusu kuracak, öteki tugaylardan da destek güçleri gelecekmiş: Almanlar anayol boyunca kendilerini birden bir ateş yağmuru altında bulup savaşarak geri çekilmek zorunda kalacaklarmış.

Bunun üzerine, adamlar arasında büyük bir hareketlilik başlıyor: Sırtlarını oynatıyorlar, yumruklarını sıkıyorlar, hınç dolu sözler haykırıyorlar; içlerinde şimdiden başlayan savaş bu, şimdiden savaşın çehresine bürünmüşler ve ellerinde demirin temasını hissetmek için silahlarını arıyorlar.

"Yangını görmüş, geliyorlar, bunu biliyorduk," diyor içlerinden birisi. Dritto, ayakta, biraz uzakta duruyor, ateşin yansımaları inik gözkapaklarını aydınlatıyor.

"Yangın, elbette, yangın da. Ama başka bir şey var," diyor Kim ve yavaşça sigara dumanını üflüyor. Adamlar sessiz duruyorlar, Dritto da başını kaldırıp bakıyor.

"İçimizden birisi bizi ele verdi," diyor Kim. Bunun üzerine, sanki iliklerinde esen bir rüzgârla hava gerginleşiyor; ne zaman kamplara bunun' gibi bir haber ulaşsa hissettikleri batak esintisi gibi soğuk ve nemli ihanet havası bu.

"Kimmiş o?"

"Pelle. Kara Tugay'a gitmiş. Öyle, kendiliğinden, tutuklanmadan. Hapisteki dört adamımızı kurşuna dizdirtmiş. Tutuklanan herkesin sorgulamalarına katılıyor, herkesi ihbar ediyormuş."

Bu, insanın kanını umarsız bir çaresizlikle doldurup, düşünmeyi önleyen haberlerden biri. Pelle, daha birkaç akşam önce onlarla birlikteydi, "Dinleyin, benim dediğim gibi bir darbe indirelim!" diyordu. Arkalarında, Pelle'nin, ertesi günkü harekât için makineli tüfeği yağlarken, soğuk algınlığı yüzünden tıkalı soluğunu işitmemek neredeyse tuhaf geliyor. Oysa, Pelle artık aşağıda, yasak şehirde, üzerinde büyük bir kurukafa resmi olan siyah beresini giymiş, yeni ve pek güzel silahlarını kuşanmış, artık faşistlerin tutuklamalarından korkmuyor ve soğuk algınlığından kızarmış küçük gözlerini kırpıştırmasına, kuru havadan çatlayan dudaklarını tükürükle ıslatmasına yol açan o her zamanki öfke var içinde, çetedekilere, dünkü yoldaşlarına karşı öfke, nefret ya da hınç içermeyen öfke, sanki yoldaşlar arasında ödülü ölüm olan bir oyun oynanıyormuş gibi.

Pin birden tabancasını düşünüyor; Pelle nehir kıyısındaki bütün patikaları, oraya kızları götürdüğü için, iyi biliyor, belki de tabancayı bulmuş, öteki silahlar gibi yağlayıp parlatmış, Kara Tugay üniformasının belinde taşıyordur. Ya da belki de yuvaların yerini biliyor olması, bir masaldan

ibaretti, şehre gidip yoldaşlarını ele vermek ve karşılığında neredeyse ses çıkarmadan ateş eden yeni Alman silahlarına sahip olmak için uydurduğu bir masaldı.

"Artık onu öldürmek farz oldu," diyor yoldaşlar; bir tür yazgıyı kabul eder gibi söylüyorlar bunu; belki de, gizliden gizliye, ertesi gün Pelle'nin kucağında bir sürü yeni silahla onlara dönüp o iç karartıcı oyunu sürdürmesini, bir onlarla bir onlara karşı savaşmasını yeğlerler.

"Kızıl Kurt var, ona karşı Gap'ları örgütlemek için şehre indi," diyor Ferriera.

"Ben de gitmek istiyorum," diyor çeşitli kişiler. Ama Ferriera asıl ertesi günkü, dönüm noktası niteliğindeki savaşa hazırlanmayı düşünmeleri gerektiğini söylüyor ve adamlar silahlarını hazırlamak, mangalarındaki görevleri paylaşmak üzere dağılıyorlar.

Ferriera'yla Kim, Dritto'yu kenara çağırıyorlar.

"Yangınla ilgili rapor elimize ulaştı," diyorlar.

"Olan oldu," diyor Dritto. Kendini haklı çıkarmak gibi bir arzusu yok inceldiği yerden kopsun artık.

"Yangında sorumluluğu olan adamlar var mı?" diye soruyor Kim.

Dritto: "Hepsi benim suçum," diyor.

İki adam, ciddi ciddi birbirlerine bakıyorlar. Dritto, "Birlikleri terk edip, kendi bildiğim bir yerde saklansam ve savaşın bitmesini beklesem, ne güzel olurdu," diye düşünüyor.

"Bize sunacak bir gerekçen var mı?" diye soruyorlar, bir kez daha, sinir bozucu bir sabırla.

"Hayır. Olan oldu."

Şimdi: "Defol git!" diyecekler ya da "Seni kurşuna dizeceğiz" diyecekler. Oysa Ferriera: "Pekâlâ," diyor, "bunu, zamanı gelince, bir başka gün konuşuruz. Şimdi savaş var. Kendini iyi hissediyor musun, Dritto?"

Dritto ölgün gözleriyle yere bakıyor: "Ben hastayım," diyor.

"Yarın için," diyor Kim, "adamakıllı iyileşmeye bakmalısın. Yarınki savaş, senin için çok önemli. Çok, çok

önemli. Bunu bir düşün."

Gözlerini üzerinden ayırmıyorlar ve Dritto'nun içinde kendini akıntıya bırakıverme arzusu daha da güçleniyor.

"Hastayım. Çok hastayım," diye yineliyor.

"Öyleyse," diyor Ferriera, "yarın elektrik kulesinden ikinci koyağa kadar Pellegrino tepesini tutacaksınız, beni anlıyor musun? Sonra, gelen buyruklar doğrultusunda mevzi değiştireceksiniz. Birliklerle merkezi birimleri birbirinden uzak tutmak gerek: Topçularla makineli tüfekler ayrı, tüfekli erler ayrı, böylece erler gerektiğinde yer değiştirebilirler. Herkes harekâta katılmak zorunda, istisnasız herkes: İaşe subayı ve aşçı da dahil olmak üzere."

Dritto, küçük baş hareketleriyle onay vererek, arada bir de başını "nasıl olur?" anlamında sallayarak açıklamayı baştan sona dinledi.

"İstisnasız herkes ini," diye yineliyor, "aşçı da mı?" ve dikkat kesiliyor.

"Şafak söktüğünde, herkes tepede olacak, anladın mı?" Kim bıyıklarını ısırarak ona bakıyor: "Anlaşılmadık bir şey kalmasın, Dritto."

Sesinde belli bir şefkat hissediliyor, ama savaşın ciddiliğine bakılırsa, belki de yalnızca ikna edici bir ton bu.

"Ben çok hastayım," diyor Dritto, "çok hastayım."

Şimdi Komiser Kim ile Komutan Ferriera, karanlık dağda, başka bir kampa doğru tek başlarına yürüyorlar.

"Hata olduğunu iyice anladın değil mi, Kim?" diyor Ferriera.

Kim hayır anlamında başını sallıyor: "Hata değildi," diyor.

"Yapma! Öyleydi," diyor komutan. "Doğru dürüst güvenemediğimiz adamlardan bir birlik oluşturup, başına daha da güvenilmez bir komutanı geçirme fikrin hatalıydı. Başımıza ne işler açtıklarını görüyorsun. Onları biraz oraya, biraz buraya iyilerin arasına dağıtsaydık, adam gibi hareket etmeleri daha kolay olurdu."

Kim bıyıklarını ısırmaya devam ediyor: "Kendi adıma," diyor "bu, en memnun olduğum birlik."

Ferriera'nın sabrı taşmak üzere, soğuk gözlerini kaldırıp alnını kaşıyor: "İyi de, Kim, bunun bir deney laboratuvarı değil de, bir saldırı tugayı olduğunu ne zaman anlayacaksın? Bu adamların tepkilerini denetleyerek, kendi bilimsel hırslarını tatmin etmeni anlıyorum: Hepsini sokmak istediğin düzene sokmuşsun, proletarya bir yanda, köylüler öte yanda, sonra senin deyişinle alt proleterler... Bana öyle geliyor ki, yapman gereken siyasal iş, hepsini karışık olarak bir araya getirmek, sınıf bilinci olmayanlara sınıf bilinci kazandırmak ve şu kutlu birlik bütünlüğe ulaşmak olmalıydı... Askeri başarı da cabası, tabii... "

Kim, meramını anlatmakta güçlük çekiyor, "katılmıyorum" anlamında başını sallıyor: "Hikâye bunların hepsi," diyor, "hikâye. Adamların hepsi savaşıyorlar, hepsinde aynı hırs var, daha doğrusu aynı değil de, her biri kendince hırslı, ama şimdi hep birlikte, eşit şekilde, birlik halinde savaşıyorlar. Sonra, Dritto var, Pelle var... Sen bunun onlara neye mal olacağını bilmiyorsun... Gene de, onlarda da aynı hırs var... Küçücük bir şeyle onları kurtarabilirsin de, yitirebilirsin de... Siyasal çalışına budur... Onlara uğrunda savaşabilecekleri bir anlam vermek..."

Adamlarla tartışırken, durumu tahlil ederken, Kim müthiş derecede açık, diyalektik. Ama fikirlerini açınası için onunla böyle baş başa konuştuğunda, başını döndürüyor insanın. Ferriera olayları daha basit görüyor: "Peki, bu anlamı verelim onlara, ama onları benim dediğim gibi örgütleyelim."

Kim bıyıklarına üflüyor: "Bu, onlara 'göreviniz şudur' diyebileceğimiz bir ordu değil, tamam mı? Burada görevden söz edemezsin, ideallerden söz edemezsin: vatan, özgürlük, komünizm. İdeallerden söz edildiğini duymak istemiyorlar, herkesin idealleri olabilir, karşı tarafın da idealleri var. Şu uç görüşleri olan aşçı vaazlarına başladığında, neler olduğunu görüyor musun? Ona bağırıyor, adamı

kötekliyorlar. İdeallere, mitlere, 'yaşasın!' diye bağırışlara ihtiyaçları yok. Burada böyle savaşıp böyle ölüyor insanlar, 'yaşasın!' diye bağırmadan."

"Niçin savaşıyorlar öyleyse?" Ferriera niçin savaştığını biliyor, onda her şey apaçık.

"Bak," diyor Kim, "şu an birlikler mevzilerine doğru sessizce tepeleri tırmanıyorlar. Yarın ölüler, yaralılar olacak. Onlar bunu biliyorlar. Kim itiyor onları bu yaşama, kim itiyor onları savaşmaya, söylesene bana? Bak, bu dağlarda yaşayan köylüler var, onlar için daha kolay. Almanlar köylerini yakıyor, ineklerini alıp götürüyorlar. Onlarınki en temel anlamıyla insani bir savaş, yurtlarını savunma savaşı, köylülerin bir yurdu var. Bu sayede, yaşlısı genci, kırık dökük tüfekleri, dimi avcı ceketleriyle bizimle birlikteler, silah kuşanmış sıra sıra köyler; biz onların yurdunu savunuyoruz, onlar bizimle birlikteler. Ve yurt, ciddi olarak bir ideal haline geliyor onlar için, onları aşıyor, mücadeleyle aynı şey haline geliyor; savaşı sürdürebilmek için evlerini de, ineklerini de feda ediyorlar. Oysa öteki köylüler için, yurt bencilce bir şey: ev, inekler, hasat. Ve her şeyi korumak için, casus oluyorlar, faşist oluyorlar; bir sürü köy, düşmanımız... Sonra, işçiler. İşçilerin kendi tarihleri var: ücretler, grevler, emek ve kol kola mücadeleyle örülmüş bir tarih. Bir sınıf, işçiler. Yaşamda daha iyisinin olduğunu ve bu daha iyi için savaşılması gerektiğini biliyorlar. Onların da bir yurdu var, henüz fethedilmemiş bir yurt ve onu fethetmek için burada savaş veriyorlar. Aşağıda, şehirlerde, onların olacak olan fabrikalar var; şimdiden fabrika depolarının üzerine kırmızıyla yazılmış yazıları ve bacaların üzerinde yükselen bayrakları görür gibi oluyorlar. Ama duygusallık yok onlarda. Gerçeği ve gerçeğin nasıl değiştirilmesi gerektiğini anlıyorlar. Sonra, burada şurada, zihinlerinde belli belirsiz ve çoğu zaman çarpık fikirleri olan birkaç aydın ya da öğrenci var, ama az sayıları. Sözcüklerden ya da olsa olsa birkaç kitaptan kurulu bir yurtları var. Ama savaştıkça, sözcüklerin hiçbir anlamı olmadığını görecek, insanların savaşında yeni şeyler

keşfedecek ve böylece soru sormadan savaşacaklar, sonunda yeni sözcükler aramayacak ve eski, ama değişmiş, beklenmedik anlamlara bürünmüş sözcüklere yeniden kavuşacaklar. Başka kimler var? Toplama kamplarından kaçıp bize katılan yabancı tutsaklar; onlar gerçek bir yurt için savaşıyorlar, ulaşmak istedikleri uzak bir yurt için, yurt olması da, uzak olmasından kaynaklanıyor zaten. Ama bunun tamamıyla bir simgeler savaşı olduğunu, her şeyin ya da her kişinin Çin gölge oyunundan bir figüre, bir mite dönüştüğü, beyni zorlayan bir yer değiştirmeler oyunuyla, insanın bir Almanı öldürmek için o Almanı değil, bir başkasını düşünmek zorunda olduğunu anlıyor musun?"

Ferriera sarı sakalım sıvazlıyor; bütün bunların hiçbirini görmüyor o.

"Öyle değil," diyor.

"Öyle değil," diyerek sözünü sürdürüyor Kim, "ben de biliyorum. Öyle değil. Çünkü herkeste ortak başka bir şey var: öfke. Dritto'nun birliği: küçük hırsızlar, jandarmalar, eski askerler, kara borsacılar, serseriler. Toplumun katmanları arasına yerleşip bütün çarpıklıkların ortasında düzenini kurmuş, savunacak ve değiştirecek hiçbir şeyleri olmayan insanlar. Ya da bedensel kusurları olanlar veya takıntılı ya da fanatik kimseler. Onları öğüten çarka bağlı oldukları için, bu insanlarda bir devrim fikri doğamaz. Ya da öfkenin, aşağılanmanın çocuğu olarak sakat doğar, uç görüşleri olan aşçının uzun sıkıcı konuşmalarındaki gibi. Niçin savaşıyorlar, öyleyse? Bir yurtları yok ne gerçek, ne hayali bir yurtları. Gene de, onlarda da cesaret olduğunu, aşırı bir öfke olduğunu biliyorsun. Aşağılanmış yaşamlarından, sokaklarındaki karanlıktan, evlerindeki pislikten, çocukluklarından beri öğrendikleri edepsiz sözlerden, kötü olmak zorunda kalmanın bezginliğinden geliyor bu öfke. Ve küçücük bir şey, yanlış bir adım, içlerindeki bir kızgınlık yetiyor, Pelle gibi kendilerini karşı tarafta buluyor ve aynı öfkeyle, aynı nefretle, şu ya da bu kişilere ateş ediyorlar, fark etmiyor onlar için."

Ferriera, sakalının içinden inler gibi konuşuyor: "Demek ki, bizimkilerin ruhuyla... Kara Tugayın ruhu... aynı, öyle mi?"

"Aynı. Ne demek istediğimi anlıyorsun, aynı..." Kim durup bir parmağıyla gösteriyor, sanki kitap okurken kaldığı yeri belirliyormuş gibi: "Aynı, ama yüzde yüz tersi. Çünkü biz doğru yoldayız, onlar yanlış yolda. Burada bir şeyleri çözüyoruz, orada var olan zincir pekiştiriliyor. Dritto'nun adamları üzerine çöken kötülüğün o ağırlığı, benim, senin, hepimizin üzerine çöken o ağırlık, hepimizin içinde olan ve ateş ederek, öldürdüğümüz düşmanlarla dışa vurduğumuz o eski öfke; faşistleri ateş etmeye iten, aynı arınma, kurtuluş umuduyla karşıtlarını öldürmeye sevk eden öfkeyle birebir aynı. Ama bir de tarih var. Tarih açısından baktığında, biz kurtuluştan yanayız, onlar öteki saftalar. Bizde, onlarınkine eşit olsa da, hiçbir hareket, hiçbir atış boşa gitmemeli, anlıyor musun beni? Onlarınkine eşit olsa da, boşa gitmemeli; her şey bizi özgürleştirmeye değilse, çocuklarımızı özgürleştirmeye, insanların kötü olmayabileceği öfkesiz, dingin bir insanlık kurmaya hizmet edecektir. Öteki taraf, yitirilmiş hareketlerin, boşa öfkelerin tarafı; kazansalar bile, yitik, yararsız kişiler olacaklar, çünkü tarih yapmıyorlar, özgürleştirmeye değil, o öfkeyi ve nefreti yinelemeye ve sürdürmeye hizmet ediyorlar, ta ki aradan yirmi ya da yüz ya da bin yıl geçip aynı noktaya gelinceye, biz ve onlar gözlerimizde aynı adı konmamış nefretle savaşıncaya kadar ve gene, belki bilmeksizin, biz kurtulmak, onlar köle kalmak için. Savaşın anlamı bu, değişik resmi anlamlarının ötesinde gerçek, bütünsel anlamı. Bütün aşağılanmalarımızdan güç alarak, insani, temel, adı konmamış bir kurtuluş dürtüsü: İşçinin sömürüden kurtuluşu, köylünün cehaletinden kurtuluşu, küçük burjuvanın takıntılarından kurtuluşu, paryanın yozluktan kurtuluşu. Ben siyasal görevimizin bu olduğuna inanıyorum: insani yoksunluğumuzu da kullanmalıyız, kendi kendine karşı kullanmalıyız onu, kurtuluşumuz için, tıpkı

faşistlerin yoksunluğu sürdürmek ve insanları karşı karşıya getirmek için kullandığı gibi."

Karanlıkta, Ferriera'nın gözlerinin mavisi ve sakalının sarısı görünüyor: "Katılmıyorum" anlamında başını sallıyor. O, öfkeyi bilmiyor; bir makine uzmanı gibi kesin ve bir dağ köylüsü gibi pratik, onun için savaş kesin bir makine, işleyişi ve amacı bilinen bir makine.

"Olacak iş değil," diyor, "kafandaki bütün bu ipe sapa gelmez görüşlerle adam gibi komiserlik yapabilmen ve partizanlarla o kadar açık konuşabilmen olacak iş değil."

Kim, Ferriera'nın anlamamasını olağan karşılıyor; Ferriera gibi adamlarla kesin sözler sarf ederek konuşmak gerekir, "a, b, c" demek gerekir, olaylar ya kesindir, ya "ipe sapa gelmez görüşler"dir, onlar için belirsiz ve karanlık bölgeler yoktur. Ama Kim, Ferriera'dan üstün olduğuna inandığı için böyle düşünmüyor; onun amacı, Ferriera gibi akıl yürütebilmek, Ferriera'nınki dışında başka gerçeklik tanımamak, gerisi boş.

"Peki. Hadi, bana eyvallah." Bir yol ağzına vardılar. Şimdi Ferriera, Gamba'ya; Kim ise, Baleno'ya gidecek. O gece, çarpışmadan önce bütün birlikleri teftiş etmek zorundalar ve ayrılmaları gerek.

Gerisi boş. Kim, kırık bir koltuk değneğini andıran şu ince silah -Sten- omzuna asılı, patikalarda tek başına yürüyor. Gerisi boş. Karanlıkta ağaç gövdeleri tuhaf insan biçimlerine bürünmüş insan, çocukluk korkularını bir ömür boyunca içinde taşıyor. "Belki de," diye düşünüyor Kim, "tugay komiseri olmasam, korkardım. Artık korkmayacak bir noktaya ulaşmak: İnsanın nihai amacı işte bu."

Kim, birliklerin durumunu komiserlerle birlikte gözden geçirirken mantıklı birisi, ama patikalarda tek başına yürürken akıl yürüttüğünde, şeyler gizemli ve sihirli, insanların yaşamı mucizelerle dolu bir havaya bürünüyor. ''Aklımız hâlâ mucizeler ve büyülerle dolu," diye düşünüyor Kim. Arada bir, bir simgeler dünyasında yürüyormuş gibi geliyor ona, çocukken defalarca okuduğu Kipling'in kitabındaki, Hindistan'ın ortasındaki küçük Kim gibi.

"Kim... Kim... Kimdir Kim?..."

Varlıklı ailelerin çocuklarına özgü mutsuz çocukluğundan sonra, çekingen, silik ergenlik döneminden sonra, niçin o gece dağlarda yürüyor, bir çarpışmaya hazırlanıyor, tek tek yaşamlarla ve ölümlerle baş ediyor? Kimi zaman, çıldırtıcı dengesizliklere tutsak düşmüş, histerinin tutsaklığında hareket ediyormuş gibi geliyor ona. Hayır, düşünceleri mantıklı, her şeyi büyük bir zihin açıklığıyla çözümleyebiliyor. Ama dingin bir insan değil. Ataları, zenginlik yaratan büyük burjuva ataları, dingin insanlardı. Ne istediklerini bilen proleterler, şimdi köylerinde nöbet tutmakta olan köylüler de dinginler, her şeye karar veren ve şimdi güzel olduğu için değil, gerekli olduğu için bağlılıkla ve usulünce savaşan Sovyetler de öyle. Bolşevikler! Belki de Sovyetler Birliği, şimdiden dingin bir ülkedir. Belki de orada yoksul insanlar yoktur artık. Kendisi, Kim, dingin olabilecek mi hiç? Belki bir gün gelecek, herkes dingin olacak ve her şeyi anladığımız için pek çok şeyi anlamayacağız artık.

Ama buradaki adamlar hâlâ kaygılı gözlerle bakıyorlar, yüzleri solgun ve Kim bu adamları, içlerinde kıpırdanan kurtuluşu seviyor. Dritto'nun birliğindeki şu çocuk, neydi adı? Pin mi? Güldüğünde bile, çilli yüzündeki şu öfke kasırgası... Bir fahişenin kardeşi olduğunu söylüyorlar. Niçin savaşıyor? Artık bir fahişenin kardeşi olmamak için savaştığını bilmiyor. Ve şu "geri" dört akraba, artık "gerilik"ten kurtulmak için, yabancı gibi bakılan zavallı göçmenler olmamak için savaşıyorlar. Ve şu jandarma, artık kendisini jandarma gibi hissetmemek için, insanları mimleyen aynasız gibi hissetmemek için savaşıyor. Sonra, şu devi andıran Kuzen, iyi ve acımasız Kuzen... Onu aldatan bir kadının intikamını almak istediğini söylüyorlar... Hepimiz intikamını almak istediğimiz gizli bir yara uğruna savaşıyoruz.

Ferriera da mı? Belki Ferriera da: Dünyaya istediği gibi yön verememenin öfkesi. Kızıl Kurt, farklı: Kızıl Kurt için, istediği her şey mümkün. Doğru şeyler istemesini sağlamak

gerek. İşte siyasal iş, komisere düşen iş bu. Ve istediğinin doğru olduğunu öğrenmek; bu da siyasal iş, komisere düşen iş.

Belki bir gün artık bu şeyleri anlamayacağım, diye düşünüyor Kim, içimdeki her şey dingin olacak ve insanları bambaşka şekilde, belki de daha doğru anlayacağım. Niçin "belki de" diyorum? Aslında, o zaman "belki de" demeyeceğim, içimde artık "belki de"ler olmayacak. Ve Dritto'yu kurşuna dizdireceğim. Şimdi onlara, onların bütün çarpıtmalarına çok bağlıyım. Dritto'ya da: Dritto'nun korkunç bir ceza çekmesi gerektiğini biliyorum, ne pahasına olursa olsun kalleşlik etmeyi elden bırakmadığı için. Dünyada kötü olmaktan daha acı verici şey yok. Çocukken, bir keresinde, iki gün süreyle odama kapanmış, bir şey yememiştim. Korkunç bir acı çektim, ama kapıyı açmadım, pencereye dayadıkları bir merdivenle gelip beni almak zorunda kaldılar. Büyük bir şefkat arzusu vardı içimde. Dritto da aynısını yapıyor. Ama onu kurşuna dizeceğimizi biliyor. Kurşuna dizilmek istiyor. Zaman zaman partizanların kapıldığı bir arzu bu. Peki Pelle, şu an Pelle ne yapıyordur acaba?

Kim, bir karaçam ormanından geçiyor ve şehirdeki Pelle'yi düşünüyor, başında kurukafa işli beresi, sokağa çıkma yasağına uyulup uyulmadığını denetlemek için devriye gezen Pelle'yi. Adı konmamış, yanlış nefretiyle tek başına olsa gerek Pelle, içini kemiren ve kendini haklı çıkarmak için onu daha da kötü kılan ihanetiyle tek başına. Sokağa çıkma yasağı sırasında, öfkeyle kedileri yaylım ateşine tutuyor olsa gerek, yatağına yatmış şehir halkı silah sesleriyle irkilerek uyanıyordur.

Kim, belki de çoktan, vadiden yukarı, dağların doruklarından üzerlerine ölümü yağdıracak olan şafağa doğru ilerleyen Alman-faşist kolunu düşünüyor. Yitirilmiş hareketler kolu bu; şimdi kamyonun sarsılmasıyla uyanan bir asker: "Seni seviyorum, Kate," diye düşünüyor. Altı yedi saat sonra ölecek bu asker, onu öldüreceğiz; "Seni seviyorum, Kate," diye düşünmeseydi de, aynısı olacaktı,

yaptığı ve düşündüğü her şey yitip gidecek, tarih tarafından silinecek.

Oysa ben, bir karaçam ormanında yürüyorum ve her adımım tarih. "Seni seviyorum, Adriana," diye düşünüyorum ve tarih bu, büyük sonuçları var; yarın çarpışmada, bu gece "Seni seviyorum, Adriana," diye düşünmüş bir adam olarak hareket edeceğim ben. Belki önemli şeyler yapmayacağım, ama tarih adsız küçük jestlerden oluşur; belki de yarın, hatta belki de o Almandan önce öleceğim, ama ölmeden önce yapacağım her şey, ölümüm de, tarihin küçük bir parçası olacak ve şu an aklımdan geçen bütün düşünceler, yarınki tarihimi, insanlığın yarınki tarihini etkileyecek.

Elbette, şimdi, çocukken yaptığım gibi hayal kurmak yerine, saldırının ayrıntılarını, silahların ve birliklerin yerleşim düzenini zihnimden geçirebilirdim. Ama şu adamları düşünmeye, onları incelemeye, onlar hakkında keşiflerde bulunmaya devam etmekten çok hoşlanıyorum. Sözgelimi, "daha sonra" ne yapacaklar? Savaş sonrasının İtalya'sında, kendi yaptıkları bir şeyleri görebilecekler mi? O zaman, bizim verdiğimiz savaşı, insanın kurtuluşunu amaçlayan ve hep değişkenlik gösteren uzun savaşı sürdürmek için kullanmaları gereken sistemi anlayacaklar mı? Kızıl Kurt anlayacak, bence: Kim bilir onun gibi serüvenci ve becerikli birisi, artık elinde ani baskınlar ve kaçışlar gibi bir olanak olmadan, bunu nasıl hayata geçirebilecek? Herkes Kızıl Kurt gibi olmalıydı. Hepimiz Kızıl Kurt gibi olmalıydık. Oysa, adı konmamış öfkesiyle yoluna devam eden, bireyciliğe geri dönmüş, bu yüzden de kısır hale gelmiş kişiler olacak; kendilerini suça, şu yitirilmiş öfkelerin büyük çarkına kaptıracaklar, tarihin bir zamanlar yanlarında yürüdüğünü, sıktığı dişlerinin arasından soluk alıp verdiğini unutacaklar. Eski faşistler: "Partizanlar!" diyecekler, "Size söylemiştim ben! Hemen anlamıştım!" Oysa, hiçbir şey anlamış olmayacaklar, ne önce, ne sonra.

Kim, bir gün dinginliğe kavuşacak. İçinde her şey açıklık kazandı artık: Dritto, Pin, Calabrialı akrabalar. Her birine

nasıl davranması gerektiğini biliyor, korkmadan ve acımadan. Kimi zaman geceleyin yürürken, sis içindeki ruhlar, havadaki sis bulutları gibi çevresinde toplanıyor, ama o analitik düşünen birisi, "a, b, c" diyecek birlik komiserlerine, bir "bolşevik" o, durumlara hükmeden bir adam. Seni seviyorum, Adriana.

Vadi, boydan boya sisle kaplı ve Kim bir nehrin kıyısında yürürcesine taşlı bir yokuştan yukarı yürüyor. Karaçamlar, kayıkların yanaştığı iskele kazıkları gibi bulutların içinden bitiveriyor**.** *Kim... Kim... Kimdir Kim?* Tugay komiseri kendisini çocukluğunda okuduğu romanın kahramanı gibi hissediyor: Kim, Hindistan'da arınma nehrini bulmak için yaşlı Kızıl Lama'yla yolculuk eden yarı İngiliz, yarı Hintli çocuk.

İki saat önce şu Dritto haydutuyla, fahişenin kardeşiyle konuşuyordu, şimdi tugayın en iyi birliği olan Baleno birliğine ulaşıyor. Baleno'yla birlikte bir Rus takımı var: Sınırdaki tahkim çalışmalarından kaçmış eski tutsaklar.

"Kim var orada!"

Nöbetçi bu: bir Rus.

Kim, adını söylüyor.

"Haber getirmek, komiser?"

Bir mujiğin oğlu olan Aleksiyey bu, mühendislik öğrencisi. "Yarın savaş var, Aleksiyey."

"Savaş mı? Yüz faşist kaput?"

"Kaçı kaput bilmiyorum, Aleksiyey. Kaçı yaşıyor, onu da tam bilemiyorum."

"*Sali e tabacchi****,*** ***[12]*** komiser."

Sali e tabacchi, Aleksiyey'i en çok etkileyen İtalyanca söz, bunu bir ara söz, bir temenni gibi hep yineler. *"Sali e tabacchi,* Aleksiyey."

Yarın büyük bir çarpışma olacak. Kim, sakin. ''A, b, c," diyecek. Düşünmeye devam ediyor: Seni seviyorum, Adriana. Tarih bu, başka bir şey değil.

10

Dritto'nun adamları, sabah, kulübenin çevresinde sessiz hareketlerle yola çıkmak için hazırlanırken, ortalık hâlâ karanlık. Battaniyeleri omuzlarına doluyorlar: Şafak sökmeden, tepede taşlar üzerinde yürürlerken, hava soğuk olacak. Adamlar, kendileri yerine, omuzlarında taşıdıkları battaniyelerin yazgısını düşünüyorlar: Kaçarken düşüp yok olacak battaniye, belki Ölürlerken kana bulanacak, belki onu bir faşist alıp şehirde ganimet olarak ötekilere gösterecek. İyi de, ne önemi var bir battaniyenin?

Tepelerinde, bulutların üzerindeymiş gibi, düşman kolunun hareket ettiğini hissediyorlar. Tozlu yollarda, farlar kapalı, dönen koca tekerlekler, manga komutanlarına: "Daha çok var mı?" diye soran, şimdiden yorgun düşmüş askerlerin ayak sesleri. Dritto'nun adamları alçak sesle konuşuyorlar, sanki düşman kolu kulübe duvarının arkasından geçiyormuş gibi.

Şimdi taslarındaki haşlanmış kestaneleri kaşıklıyorlar; bir daha ne zaman yiyebilecekler, bilinmez. Bu kez aşçı da harekâta katılacak; kepçe kepçe dağıtıyor kestaneleri, bir yandan da uykudan şiş gözleriyle alçak sesle sövüyor. Giglia da kalkmış, adamlar hazırlıklarını sürdürürken, boş boş ortalarda dolaşıyor. Mancino arada bir durup ona bakıyor.

"Bak, Giglia," diyor, "senin burada kampta tek başına kalman güvenli değil. Ne olur ne olmaz."

"Nereye gitmemi istiyorsun?" diyor Giglia.

"Eteğini geçir üzerine, bir köye git, kadınlara bir şey yapmazlar. Dritto, gitmesini, burada tek başına kalamayacağını söyle ona."

Dritto kestane yemedi; yakası kalkık, neredeyse hiç konuşmadan, adamların hazırlıklarını yönetiyor. Başını kaldırmıyor ve hemen karşılık vermiyor.

"Hayır," diyor. "Burada kalması daha iyi."

Giglia, "gördün mü?" dercesine şöyle bir bakıyor kocasına ve Kuzen'le karşı karşıya geliyor, Kuzen başını kaldırıp bakmadan: "Çekil ayak altından!" diyor. Kadın geri dönüp uyumak için eve giriyor.

Pin de, hazırlık içindeki sahibini gören bir av köpeği gibi, adamların ayaklarının arasında dolaşıyor.

"Çarpışma," diye düşünüyor, heyecan duymaya çalışarak. "Şimdi çarpışma olacak."

"O halde," diyor Giacinto'ya, "hangisini alayım?"

Komiser pek aldırmıyor ona. "Ne?" diyor.

"Hangi tüfeği alayım?" diyor Pin.

"Sen mi?" diyor Giacinto. "Sen gelmiyorsun."

"Elbette, geliyorum."

"Çekil. Zaman, çocukları peşimize takabileceğimiz zaman değil. Dritto istemiyor. Çekil."

Pin, şimdi öfkeli mi öfkeli, silahsız arkalarından gidecek, çetedekiler ona ateş edinceye kadar onları kızdıracak.

"Dritto, Dritto, gelmemi istemediğin doğru mu?"

Dritto karşılık vermiyor, bir sigara izmaritinden ısırırcasına küçük dumanlar çekiyor.

"İşte," diyor Pin. "Aldın mı cevabını, doğru olmadığını söyledi."

"Şimdi enseme bir şaplak inecek," diye düşünüyor. Ama Dritto hiçbir şey söylemiyor.

"Harekâta katılabilir miyim, Dritto?" diyor Pin. Dritto sigarasını tüttürüyor.

"Dritto gelebileceğimi söyledi, duydun mu Giacinto?" diyor

Pin.

Şimdi Dritto: "Kes! Burada kalıyorsun!" diyecek. Oysa hiçbir şey söylemiyor; nasıl olur? Pin: "Öyleyse, geliyorum," diyor bağırarak.

Ve boştaki silahları bıraktıkları yere doğru gidiyor, dikkatleri üzerine çekecek şekilde ağır adımlarla, ıslık çalarak. En hafif tüfeği seçiyor.

"O halde, bunu alıyorum," diyor bağırarak. "Birisinin mi bu?"

Kimse karşılık vermiyor. Pin geriye dönüyor, tüfeği kayışından tutup ileri geri sallıyor. Yere, tam Dritto'nun karşısına oturup sürgüyü, gezi, tetiği gözden geçirmeye başlıyor.

Şarkı mırıldanır gibi: "Tüfeğim var! Tüfeğim var!" diyor.

Birisi: "Sus! Çıldırdın mı?" diyor ona.

Adamlar manga manga, grup grup sıraya giriyorlar, mühimmat taşıyıcıları aralarında iş bölümü yapıyorlar.

"Öyleyse, anlaştık," diyor Dritto. "Birlik, Pellegrino'daki elektrik kulesi ile ikinci koyak arasına mevzilenecek. Komuta Kuzen'de. Orada taburdan yeni emirleri alacaksınız."

Şimdi adamların hepsi, saç büklümlerinin arasından uykulu ve kaygılı gözlerle ona bakıyor.

"Peki, sen?" diye soruyorlar.

"Ben hastayım," diyor. "Ben gelemem."

İşte, şimdi ne olacaksa olsun. Adamlar henüz bir şey söylemediler. "Ben bitmiş bir adamım," diye düşünüyor Dritto. Şimdi ne olacaksa olsun. Adamların bir şey söylememeleri, itiraz etmemeleri, korkunç bir şey; demek ki, onu çoktan mahkûm etmişler, son sınamayı reddettiği için memnunlar, belki de bunu ondan bekliyorlardı. Gene de, neyin onu böyle davranmaya ittiğini anlamıyorlar; nedenini Dritto kendisi de doğru dürüst bilemiyor, ama artık ne olacaksa olsun, kendini akıntıya bırakmaktan başka yapacak bir şey yok.

Oysa, Pin her şeyi anlıyor: Dilini dişlerinin arasına kıstırmış, yanakları al al olmuş, son derece dikkatli. Orada, samana yarı gömülü Giglia yatıyor, erkek gömleği altındaki sımsıcak göğüsleriyle. Gece, samanın ortasında sıcak basıp bir o yana bir bu yana dönüyor. Bir keresinde, herkes uyurken kalktı, pantolonunu çıkardı ve üstü çıplak yatağa

girdi. Pin onu gördü. Vadide kıran kırana bir çarpışma olurken, kulübede çarpışmadan yüz kat daha heyecan verici, şaşırtıcı şeyler olacak. Bu yüzden, Dritto, Pin'in harekâta katılmasına izin veriyor. Pin, tüfeği ayaklarının dibine bıraktı; dikkat kesilmiş, her hareketi gözleriyle takip ediyor. Adamlar yerlerini alıyorlar, kimse Pin'e sıraya girmesini söylemiyor.

O anda, şahin çatının kirişlerinden kanat çırpmaya, umutsuzluğa kapılmış gibi kırpık kanatlarını birbirine vurmaya başlıyor.

"Babeuf! Babeuf'e yiyecek vermeliyim!" diyor Mancino ve hayvana vereceği sakatatın bulunduğu torbayı almaya koşuyor. Bunun üzerine, adamların hepsi aşçıya ve kuşa doğru dönüyorlar, sanki bütün hınçlarını belirli bir şeye kusmak istiyorlar.

"Senin de, kuşunun da Allah belasını versin! Uğursuz kuş bozuntusu! Ne zaman ötse, bir felaket geliyor başımıza!' Koparıver şunun boynunu!"

Mancino, pençeleriyle omzuna tutunan şahinle adamların karşısında durup hayvanı et parçalarıyla besliyor ve nefretle yoldaşlarına bakıyor: "Şahin benim, tek kelime edemezsiniz ve istersem, onu da harekâta getiririm, anlaşıldı mı?"

"Koparıver şunun boynunu!” diye bağırıyor Tahta Külah lakaplı Uzun Zena. "Şahinleri düşünmenin sırası değil! Koparıver boynunu, yoksa biz koparırız!"

Ve kuşu tutmak için atılıyor. Hayvan elini gagalayıp kanatıyor. Şahin tüylerini kabartıyor, kanatlarını açıyor ve sarı gözlerini devirerek susmamacasına bağırmaya başlıyor.

"Gördün mü? Gördün mü? Oh olsun!" diyor aşçı. Adamların hepsi, diken diken olmuş sakalları, havaya kaldırdıkları yumruklarıyla, Mancino'nun çevresini sardılar.

"Sustur şunu! Sustur şunu! Uğursuzluk getiriyor! Almanları çekiyor üzerimize!"

Tahta Külah lakaplı Uzun Zena, yaralı elindeki kanı emiyor.

"Öldürün şunu!" diyor.

Omzundaki makineli tüfekle Dük, tabancasını kayışından çıkardı.

"Ben ateş edeyim ona! Ben ateş edeyim!" diye homurdanıyor.

Şahin yatışmak bir yana, giderek daha çok hırçınlaşıyor. "Peki," diyerek kararını veriyor Mancino. "Peki. Bakın ne yapıyorum ona. Peki. Siz istediniz bunu."

Kuşun başını dizlerinin arasında, yere doğru tutarak, iki eliyle hayvanın boynundan tutup sıkıyor şimdi. Adamlardan çıt çıkmıyor.

"Peki. Şimdi memnunsunuz, değil mi? Şimdi memnunsunuz. Peki."

Şahin artık hareket etmiyor, kırpık kanatları açık duruyor, kabarık tüyleri kendini koyuveriyor. Mancino onu bir çalılığın üzerine atıyor ve Babeuf baş aşağı, kanatlarıyla asılı kalıyor. Son bir titremenin ardından ölüyor.

"Sıraya. Herkes sıraya girsin ve gidelim," diyor Kuzen. "Makineli tüfekler önde, mühimmat taşıyıcıları arkada. Tüfekli erler en sonda. Gidelim."

Pin, bir kenarda duruyor. Sıraya girmiyor. Dritto, arkasını dönüp kulübeye giriyor. Adamlar, dağa giden yoldan sessizce uzaklaşıyorlar. En arkadaki, omuzları kuş pisliğiyle kirlenmiş denizci ceketiyle Mancino.

Kulübede, saman kokuyor karanlık. Kadınla adam, battaniyeye sarılmış, ayrı ayrı yatıyorlar, karşılıklı iki köşede. Kıpırdamıyorlar. Pin, sabaha kadar gözlerini kırpmayacaklarına yemin edebilir. O da uzandı ve gözleri açık duruyor. Öyle durup bakacak ve kulak kabartacak, o da gözlerini kırpmayacak. Öteki ikisi kaşınmıyorlar bile, yavaşça soluk alıp veriyorlar. Gene de, uyanıklar, Pin biliyor bunu ve yavaş yavaş uykuya dalıyor.

Uyandığında, sabah olmuş. Pin, ezilmiş samanın ortasında tek başına. Yavaş yavaş her şeyi anımsıyor. Çarpışma günü! Nasıl oluyor da silah sesleri işitilmiyor? Dritto'nun aşçının karısıyla bayram yapacağı gün! Pin kalkıp dışarı çıkıyor. Her günkü gibi mavi bir gök, göğü

böyle mavi görmek ürkütüyor insanı; kuşların öttüğü bir gün, ama kuşların öttüğünü işitmek ürkütüyor insanı.

Mutfak, harap haldeki eski bir kulübenin duvar yıkıntıları arasına kurulmuş. İçeride Giglia var. Kestane dolu bir tencerenin altındaki ateşi biraz körüklüyor: Yüzü solgun, gözleri donuk.

"Pin, biraz kestane ister misin?" diyor, o öylesine sahte anne edasıyla, Pin'le arasını iyi tutmak istiyormuş gibi.

Pin, kadınlardaki anne edasından nefret ediyor; her şeyin bir göz boyama olduğunu ve tıpkı ablası gibi kendisinden haz etmediklerini, yalnızca biraz çekindiklerini biliyor. Nefret ediyor Giglia'dan.

"Olay" olup bitmiş midir acaba? Peki, Dritto nerede? Kadına sormaya karar veriyor.

"Pekâlâ, bitti mi her şey?" diye soruyor. "Ne?" diyor Giglia. '

Pin karşılık vermiyor, hafifçe suratını asıp göz ucuyla ona bakıyor.

"Şimdi kalktım," diyor Giglia bir melek edasıyla.

"Anladı inek," diye düşünüyor Pin, "anladı."

Ne var ki, ciddi hiçbir şey olmamış gibi geliyor Pin'e; Giglia'nın yüzünde gergin bir ifade var, soluğunu tutuyor sanki.

Dritto geliyor. Yıkanmaya gitmiş; boynunda rengi solmuş bir havlu var. Kırışıklıkların ve gölgelerin izini taşıyan olgun adam ifadesi var yüzünde.

"Henüz ateş etmeye başlamadılar," diyor.

"Vay canına, Dritto," diyor Pin, "hepsi uyuyakalmış olmasın?"

Dritto gülümsemiyor, dişlerini emiyor.

"Tugayın tamamı tepelerde uyuyakalmış olabilir mi?" diyor Pin, "Almanlar parmaklarının ucuna basarak çıkageliyorlar. ***Raus! Raus!*** Bir arkamızı dönüyoruz, karşımızda onlar."

Pin bir noktayı gösteriyor ve Dritto oraya dönüyor. Sonra döndüğü için canı sıkılıyor ve omuz silkiyor. Ateşin yanına oturuyor.

"Hastayım," diyor.

"Biraz kestane ister misin?" diyor Giglia. Dritto küle tükürüyor. "Midemi yakıyor kestane," diyor. "Yalnızca çorba iç."

"Midem yanıyor."

Sonra biraz düşünüp: "Ver hadi," diyor. Kirli tasın kenarını ağzına götürüp içiyor. Sonra tası yere koyuyor.

"İyi. Ben yerim," diyor Pin. Ve sıcak kestanelere kaşığını daldırmaya başlıyor. Dritto başını kaldırıp Giglia'ya bakıyor. Üst gözkapağında uzun ve sert kirpikleri var, alttaki kirpiksiz.

"Dritto," diyor kadın.

"Hmm."

"Niçin gitmedin?"

Pin başını tasa daldırmış, aşağıdan yukarıya, tasın kenarından öteye bakıyor.

"Nereye?"

"Harekâta. Ne soru ama!"

"Söyle nereye gideyim, burada oturmuş ben bile bilmiyorum nereye gideceğimi."

"Sorun nedir, Dritto?"

"Sorun ne mi, sorunun ne olduğunu biliyor muyum ben? Tugaydakiler darağacına göndermek istiyorlar beni, epeydir böyle bu, kedinin fareyle oynadığı gibi oynuyorlar benimle. Her defasında: 'Dritto, bak, Dritto, bunu daha sonra konuşuruz, şimdi dikkatli ol, Dritto, düşün, dikkat et, her suç er geç cezasını görür... Canları cehenneme! Katlanamıyorum artık. Bana bir şey söyleyeceklerse, açıkça söylesinler. Biraz da canımın istediğini yapacağım."

Giglia, Dritto'dan daha yukarıda oturuyor; burun kanatlarından soluyarak, uzun uzun Dritto'ya bakıyor.

"Biraz da canımın istediğini yapacağım," diyor Dritto ona, ölgün gözleriyle. Bir elini kadının dizine koymuş.

Pin'in tastaki kestaneleri gürültüyle emişi işitiliyor.

"Dritto, ya sana kötü bir oyun oynarlarsa," diyor Giglia.

Dritto kadının yanına yaklaşıyor, şimdi Giglia'nın ayaklarının dibine uzanıyor.

"Ölüm umurumda değil," diyor. Ama dudakları titriyor, hasta çocuk dudakları. "Ölüm umurumda değil. Ama daha önce istediğim... Daha önce..."

Başını yukarı doğru çevirip aşağıdan yukarıya, yukarıda oturan Giglia'ya bakıyor.

Pin, boş tası içindeki kaşıkla yere atıyor. Çınn! diye ses çıkarıyor kaşık.

Dritto, Pin'den yana dönüyor, şimdi dudaklarını ısırarak ona bakıyor.

"Ee?" diyor Pin. Dritto omuz silkiyor.

"Ateş etmiyorlar," diyor. "Ateş etmiyorlar," diyor Pin.

Dritto ayağa kalkıyor; sinirli sinirli çevrede dolaşıyor biraz. "Git biraz su getir, Pin."

"Derhal," diyor Pin ve postallarını bağlamak için eğiliyor.

"Yüzün solgun, Giglia," diyor Dritto. Kadının arkasında ayakta duruyor, dizleriyle onun sırtına dokunuyor.

"Belki de hastayım," diyor Giglia fısıltılı bir sesle.

Pin, sonu gelmez, tonu giderek yükselen tekdüze nakaratlarından birine başlıyor: "Solgun kadın!.. Solgun kadın!.. Solgun kadın!.. Solgun kadın!.. Solgun kadın!.."

Dritto ellerini kadının yanaklarına koyup onun başını kendine doğru çeviriyor: "Benim gibi hasta mısın sen de? Söyle, benim gibi hasta mısın?.."

"Solgun kadın!.. Solgun kadın!..” diyerek şarkı söyler gibi mırıldanıyor Pin.

Dritto, öfkeli bir yüz ifadesiyle Pin'e doğru dönüyor: "Şu suyu alıp getirecek misin?"

"Bekle," diyor Pin, "ötekini de bağlayayım."

Ve ayakkabılarıyla boğuşmaya devam ediyor.

"Senin nasıl hasta olduğunu bilmiyorum...” diyor Giglia.

"Nasıl hastasın?"

Alçak sesle konuşuyor Dritto: "Ayakta duramayacak kadar hasta, artık katlanamayacak kadar hasta."

Şimdi, hala kadının arkasında durarak, onu omuzlarından kavrıyor ve koltukaltlarından tutuyor.

"Solgun kadın!.. Solgun kadın!.."

"Hadi, Pin."

"Tamam. Gidiyorum. Şimdi gidiyorum. Hasırlı şişeyi ver." Sonra, durup kulak kabartıyor. Dritto da duruyor, gözlerini boşluğa dikerek.

“Ateş etmiyorlar," diyor.

"Etmiyorlar, değil mi? Hayır, etmiyorlar...” diyor Pin.

Susuyorlar.

"Pin!"

"Gidiyorum."

Pin, hasırlı şişeyi sallaya sallaya, önceki parçayı ıslıkla çalarak yola çıkıyor. O gün çok eğlenceli geçecek. Pin'in merhamet göstermeye hiç mi hiç niyeti yok, Dritto'dan korkmuyor artık, artık hiçbir şey onun komutasında değil; harekâta gitmeyi reddetti, bu yüzden artık hiçbir şey onun komutasında değil. Artık ıslık mutfaktan duyulmuyordur. Pin susuyor, duruyor, ayaklarının ucuna basarak geri dönüyor. Çoktan alt alta üst üste yere uzanmışlardır, köpekler gibi birbirlerinin boynunu ısırıyorlardır! Pin, çoktan yıkıntıların ortasındaki mutfağa ulaştı. Yoo, gene oradalar. Dritto, ellerini kadının saçlarına, ensesine koymuş, kadın da ondan kaçmak istiyormuş gibi, dişi kedilere özgü bir hareket yapıyor. Pin'in geldiğini işitip birden dönüyorlar. "Ee?" diyor adam.

"Öteki şişeyi almaya gelmiştim," diyor Pin. "Bunun hasırı gevşemiş."

Dritto eliyle şakaklarını ovuyor: "İşte!"

Kadın, gidip patates çuvalının yanına oturuyor: "Peki. Biraz patates soyalım, hiç olmazsa bir şey yapmış oluruz."

Yere bir çuval yayıyor, üzerine soyulacak patateslerle iki bıçak koyuyor.

"Bir bıçak al, Dritto, burada patatesler var," diyor.

Pin, budala ve ikiyüzlü buluyor kadını.

Dritto, eliyle alnını ovuşturmaya devam ediyor: "Hâlâ ateş etmiyorlar," diyor, "neler olup bittiğini Allah bilir."

Pin yeniden yola düşüyor, şimdi gerçekten su almaya gidecek. Onlara vakit tanımak lazım, yoksa hiçbir zaman hiçbir şey olmayacak. Pınarın yakınlarında dut dolu bir çalılık var. Pin dut yemeye koyuluyor. Duttan hoşlanır, ama

şimdi yediğinden bir tat alamıyor, ağzını dolduruyor, ama dut tadı alamıyor. İşte: Şimdi yeterince dut yedi, geri dönebilir. Ama belki de daha çok erken, en iyisi önce tuvalet ihtiyacını gidermek. Çalıların arasına çömeliyor. Bir yandan ıkınıp bir yandan mutfağın yıkıntıları arasında birbirini kovalayan Dritto'yla Giglia'yı ya da günbatımında, çırılçıplak ve solgun, dişleri takır takır ederek çukurlarda diz çökmeye götürülen adamları düşünmek güzel - hepsi de, tıpkı kendi dışkısı gibi, tuhaf bir çekiciliği olan anlaşılmaz ve kötü şeyler.

Yapraklarla siliniyor. Hazır, yola çıkıyor.

Mutfakta patatesler yere devrilmiş. Giglia bir köşede, çuvalların ve büyük tencerenin ötesinde ve elinde bir bıçak var. Erkek gömleğinin düğmeleri çözülmüş, altında apak ve sıcak göğüsler! Dritto, engelin öteki tarafında, bıçakla Giglia'yı tehdit ediyor. Doğru: Birbirlerini kovalıyorlar, belki de şimdi birbirlerini yaralayacaklar.

Oysa, gülüyor; ikisi de gülüyor: Şakalaşıyorlarmış. Pis pis gülüyorlar, evlere şenlik bir şakalaşma, ama gülüyorlar.

Pin hasırlı şişeyi yere koyuyor: "Su!" diyor yüksek sesle.

Şimdi adamla kadın bıçakları bırakıp su içmeye geliyorlar. Dritto, şişeyi alıp Giglia'ya veriyor. Giglia ağzını şişeye dayayıp içiyor; Dritto kadının dudaklarına bakıyor.

Sonra: "Hâlâ ateş etmiyorlar," diyor.

Pin'e doğru dönüyor: "Hâlâ ateş etmiyorlar," diye yineliyor. "Acaba neler oluyor aşağıda?"

Pin, eşitler arasında olduğu gibi, kendisine böyle bir soru sorulduğunda, memnun oluyor.

"Söyle, neler oluyor acaba, Dritto?" diye soruyor.

Dritto şişeyi ağzına değdirmeden içiyor, şişedeki suyu boğazına boşaltıyor, ne bitmez şeymiş! Ağzını kuruluyor: ''Al, Giglia, daha içmek istersen. Susadıysan iç, su getirmesi için gene yollarız çocuğu."

"İsterseniz," diyor Pin, buruk, "bir kova su getiririm size."

İkisi bakışıp gülüyorlar. Ama Pin, kendi söylediği şeye gülmediklerini, bunun bütünüyle onlara has, gizli, nedensiz

bir gülüş olduğunu anlıyor.

"isterseniz," diyor Pin, "yıkanacağınız kadar su getiririm size."

İkisi bakışıp gülmeye devam ediyorlar.

"Yıkanacak kadar," diye yineliyor adam, gülüyor mu, dişlerini mi takırdatıyor belli olmuyor. "Yıkanacak kadar, Giglia, yıkanacak kadar."

Kadını omuzlarından tutuyor. Birden yüzünde karanlık bir ifade beliriyor ve Giglia'yı bırakıyor: "Aşağıya bak, aşağıya," diyor.

Bir çalılığın üzerinde, birkaç adım ötelerinde, kanatları dikenlere takılmış, ölü şahin duruyor.

"Gözüm görmesin! Gözüm görmesin şu leşi!" diyor, ''Artık görmek istemiyorum!"

Bir kanadından tutup uzağa, zakkum ağaçlarının arasına fırlatıyor şahini: Babeuf, belki yaşamı boyunca hiç yapmadığı gibi havada süzülüyor. Giglia, Dritto'nun kolunu tutuyor: "Yo, zavallı Babeuf!"

"Gözüm görmesin!" diyor öfkeden benzi atan Dritto, ''Artık görmek istemiyorum onu! Git göm onu! Pin, git göm onu. Küreği al, göm onu, Pin!"

Pin, zakkum ağaçlarının arasındaki ölü kuşa bakıyor: Ya ölü ölü kalkar da, gözünün orta yerinden gagalarsa?

"Gitmem," diyor.

Dritto, burun kanatlarını oynatıyor, eli tabancasında: "Çapayı al, yürü, Pin."

Şimdi Pin, şahini bir ayağından kaldırıyor: Kanca gibi eğik ve sert pençeleri var. Pin, çapa omzunda, baş aşağı tutup salladığı ölü kuşu taşıyarak yürüyor. Zakkum ağaçlı alanları, ormanın bir bölümünü geçip kırlara çıkıyor. Aşama aşama yükseltilerle tepeye doğru uzanan kırların altında, gözlerine toprak dolmuş bütün ölüler gömülü, düşman ölüler ve yoldaş ölüler. Şimdi bir de şahin.

Pin tuhaf daireler çizerek kırlarda yürüyor. Kuş için bir çukur kazarken, çapayla bir insan yüzünü açığa çıkarmak istemiyor. Ölülere basmak da istemiyor, onlardan korkuyor.

Gene de, bir ölüyü, dişleri görülen, gözleri oyuk bir ölüyü topraktan kazıp çıkarmak güzel olurdu.

Pin, çevresinde göz alabildiğine uzanan dağları görüyor, nerede bittiği belli olmayan kocaman vadileri, yüksek ve dik, kara ormanlarla kaplı yamaçları ve dağları, birbiri ardınca, sonsuza dek uzayıp giden sıradağları. Pin, toprağın üzerinde yalnız. Toprağın altında, ölüler. Öteki insanlar, ormanların ve yamaçların ötesinde, kadını erkeği, toprağın üzerinde sürünerek ilerliyor, birbirlerini öldürmek için birbirlerinin üzerine atlıyorlar. Ölü şahin, ayağının dibinde. Rüzgârlı gökte bulutlar uçuşuyor, başının üzerinde kocaman bulutlar. Pin, ölü kuş için bir çukur kazıyor. Küçük bir çukur yeterli; şahin, bir insan değil. Pin, şahini eline alıyor; gözleri kapalı hayvanın; ak, tüysüz gözkapakları neredeyse insanı andırıyor. Şahinin gözkapaklarını açmaya çalışınca, altında yuvarlak ve sarı gözlerini görüyor. Şahini vadinin uçsuz bucaksız göğüne fırlatmak, kanatlarını açtığını, havaya yükseldiğini, başının üzerinde bir dolanıp sonra uzaktaki bir noktaya doğru uçtuğunu görmek geçiyor içinden. Kendisinin de, peri masallarındaki gibi, dere tepe düz gidip, sırf iyi insanların yaşadığı büyülü bir ülkeye ulaşıncaya kadar onun peşinden gittiğini. Oysa Pin şahini çukura koyup küreğin ucuyla toprağı üzerine kaydırıyor.

O anda gök gürültüsünü andıran bir patlama vadiyi dolduruyor; silah sesleri, yaylım ateşi, yankının büyüttüğü boğuk atışlar: çarpışma! Pin korkuyla geriye çekiliyor. Korkunç gürültüler havayı yarıyor: Yakın, Pin'e yakın, nereden geldiği belli olmuyor. Biraz sonra ateşten mermiler üzerine düşecek. Birazdan kayalıkların ardından makineli tüfeklerini kuşanmış Almanlar beliriverecek, Pin'in üzerine çökecekler.

"Dritto!"

Pin kaçıyor şimdi. Çapayı, çukuru kazdığı toprağa saplı bıraktı. Koşuyor ve çevresinde hava gürültülerle yarılıyor.

"Dritto! Giglia!"

İşte, şimdi ormanda koşuyor. Makineli tüfek, ta ta ta ta güm, el bombaları, havan topu atışları: Savaş birden

uykusundan uyanmış ve nerede olduğu belli olmuyor, belki Pin'in birkaç adım ötesinde, belki şu patikayı dönünce makineli tüfeğin kesik kesik ateş ettiğini ve çalılıklar arasında uzanmış ölüleri görecek.

"İmdat! Dritto! Giglia!"

İşte zakkum ağaçlarının içinden çıplak kıyılara çıktı. Atışlar, açık göğün altında daha da korkutucu.

"Dritto! Giglia!"

Mutfak: Kimse yok. Kaçmışlar! Onu tek başına bıraktılar!

"Dritto! Ateş ediyorlar! Ateş ediyorlar!"

Pin, ağlayarak, kıyılarda rastgele koşuyor. Orada, çalıların arasında, bir battaniye, bir insan gövdesine sarılı battaniye hareket ediyor. Bir ceset, hayır, iki ceset, iç içe geçmiş iki çift bacak dışarı çıkıyor, sallanıyor.

"Savaş! Dritto! Ateş ediyorlar! Savaş!"

11

Tugay, saatler süren yürüyüşten sonra Hilal Geçidi'ne ulaşıyor. İnsanın iliğine işleyen soğuk bir gece rüzgârı esiyor, ama adamlar uyuyamayacak kadar yorgun ve komutanlar, kısa bir mola için, bir kayalığın arkasında durma emri veriyorlar. Geçit, bulutlu gecenin yarı karanlığında, halka halka sislerin çevrelediği iki kayalık yükselti arasında, dış çizgileri silinmiş, çanak şeklindeki bir çayırı andırıyor. Ötede, özgür vadilerle düzlükler, henüz düşmanın işgal etmediği yeni bölgeler uzanıyor. Partizanlar savaş için yola çıktıklarından beri dinlenmediler; gene de, uzun süren çabalara eşlik eden tehlikeli moral çöküntülerinden birini yaşamıyorlar, çarpışmanın heyecanı hâlâ etkisini sürdürüyor. Kanlı ve geri çekilmeyle biten bir çatışma oldu, ama yitirilmiş bir çatışma olmadı. Bir koyaktan geçen Almanlar, tepelerden savaş çığlıkları atan adamların taşıverdiğini ve kayalıkların ardından ateş edildiğini gördüler; birçoğu anayolun iki yanındaki çukurlara yuvarlandı, birkaç kamyon alevler ve dumanlar arasında kazan gibi yanmaya başladı ve bir süre sonra geriye siyah bir hurda yığınından başka bir şey kalmadı. Sonra, destek güçleri geldi, ama çok az şey yapabildiler: Emirlere rağmen yolun üzerinde kalan ya da kargaşada birliğiyle bağı kopan birkaç partizanı öldürdüler. Çünkü partizan komutanları, gelmekte olan yeni konvoyu zamanında haber almış, mevzi düzenini zamanında bozmuş ve düşman çemberi içinde kalmamak için tepelerin yolunu tutmuştu. Elbette, Almanlar öyle utanç verici bir yenilginin ardından pes edecek insanlar değiller, bu yüzden Ferriera

tugayı artık bir tuzağa dönüşebilecek olan bölgeden çıkarmaya ve daha kolay savunulabilecek vadilere sevk etmeye karar veriyor. Sessizce ve düzenli biçimde geri çekilen partizanlar, gecenin karanlığını arkalarında bırakıp Hilal Geçidi'ne giden katır yolunda, arkalarında mühimmatları, yiyecekleri ve çatışmada yaralanmış olanları taşıyan katırlarla ilerliyorlar.

Şimdi, Dritto'nun adamları, kayalığın arkasında soğuktan dişleri takırdayarak oturuyorlar; battaniyeleri Arap yemenileri gibi başlarına ve omuzlarına dolamışlar. Birlik bir ölü verdi: Komiser Giacinto, kalaycı. Bir çayırın üzerine uzanmış yatıyor, bir Alman alev makinesinin ateşi altında kaldı ve bütün renkli aylaklık düşleri, hiçbir böcek ilacının üzerinden söküp atamadığı böcekleriyle birlikte onu terk etti. Bir de hafif yaralı birisi var: Calabrialı dört akrabadan biri olan Kont, elinden yaralanmış.

Dritto, adamlarıyla birlikte; yüzü sapsarı, onu gerçekten hasta gösteren bir battaniye var omuzlarında. Sessizce, burun kanatlarını oynatarak, adamlarını gözlüyor birer birer. Arada bir, bir emir verecekmiş gibi duruyor, sonra susuyor. Adamları henüz onunla konuşmadılar. Bir emir verse ya da bir yoldaş onunla konuşsa, kesinlikle hepsi ona isyan eder, ağır sözler söylerlerdi. Ama şimdi bunun sırası değil; hepsi, hem Dritto, hem ötekiler, sanki sessiz bir sözleşme gereği, bunu anlamış durumdalar ve o emirler vermemeye, kimseyi paylamamaya, ötekiler de bunu gerektirmeyecek şekilde davranmaya devam ediyorlar. Böylece, birlik, dağılmadan, nöbet konusunda kavga etmeden, disiplinli bir şekilde yürüyor; komutanın yokluğu hissedilmiyor. Aslında, Dritto hâlâ komutan, adamlarını hizaya sokması için bir bakışı yetiyor: Olağanüstü bir komutan Dritto, olağanüstü bir komutan mizacı var.

Pin, başına bir başlık geçirmiş, Dritto'ya, Giglia'ya, sonra Mancino'ya bakıyor. Yüzleri her günkü gibi, yalnızca soğuktan ve yorgunluktan biraz yıpranmış; hiçbirinin yüzünden, önceki gün olup biten olaylarda oynadıkları rol

anlaşılmıyor. Öteki birlikler geçiyor, daha uzakta duracak ya da yürüyüşe devam edecekler.

"Gian! Şoför Gian!"

Yakınlarda duran bir bölükte, Pin meyhaneden eski arkadaşını tanıdı: Partizan giysileri giymiş, tepeden tırnağa silahlı. Gian kimin seslendiğini anlamıyor, sonra o da şaşırıyor: "Oo... Pin!"

Karşılıklı iltifatlara alışmamış insanlar gibi, temkinli bir içtenlikle birbirlerini selamlıyorlar. Şoför Gian değişmiş; partizanlara katılalı daha bir hafta olmasına karşın, artık meyhanedeki adamların o mağara hayvanlarını andıran, alkol ve dumandan sulanmış gözleri yok. Yüzünden, sakal bırakmaya niyetli olduğu anlaşılıyor. Spada'nın taburunda.

"Tugaya başvurduğumda, Kim beni sizin birliğe vermek istiyordu..." diyor Gian. Pin, "bunun ne demek olduğunu bilmiyor," diye düşünüyor, "belki de o akşam meyhanedeki meçhul komiteli, hepsi hakkında olumsuz rapor vermiştir!"

"Hay Allah, Gian, birlikte olurduk!" diyor Pin, "Niçin bizim birliğe vermediler seni?"

"Kim bilir. Sonra, zaten gereksiz olduğunu söylediler, bir süre sonra sizin birliği lağvedecekler!"

"İşte," diye düşünüyor Pin, "adamın teki daha yeni gelmiş, ama hakkımızda her şeyi biliyor." Oysa Pin şehir hakkında hiçbir şey bilmiyor artık. "Şoför!" diyor. "Bizim sokaktan ne haber? Ya meyhaneden?"

Gian acı bir ifadeyle bakıyor: "Hiçbir şey bilmiyor musun?" diye soruyor.

"Hayır," diyor Pin. "Ne oldu? Şakrak, çocuk mu doğurdu?"

Gian yere tükürüyor: "Ben artık o insanlar hakkında bir şey duymak istemiyorum," diyor. "Onların arasında doğmuş olmaktan utanıyorum. Yıllar var ki katlanamıyordum artık: Onlara, meyhaneye, sokaktaki sidik kokusuna... Gene de kalıyordum... Şimdi kaçmak zorunda kaldım ve beni gammazlayan o alçağa neredeyse teşekkür borçluyum..."

"Fransız Miscel'e mi?" diye soruyor Pin.

"Fransız da onlardan; ama asıl alçak o değil. O, ikili oynuyor, Kara Tugay'la ve Gap'la; hala hangi tarafta yer alacağına tam karar veremedi..."

"Peki, ötekiler?..."

"Bir arama oldu. Herkesi tutukladılar. Bir Gap oluşturmaya daha yeni karar vermiştik... Giraffa'yı kurşuna dizdiler... Ötekiler Almanya'da... Sokak neredeyse boşaldı... Bir uçağın attığı bomba, fırının yakınlarına düştü; herkes ya evleri boşalttı, ya dehlizde yaşıyor... Burada yaşam farklı; Hırvatistan'a dönmüş gibi hissediyorum kendimi, yalnız şimdi, çok şükür, öteki taraftayım... "

"Yahu, Gian, Hırvatistan'da işin neydi, çapkınlık mı yapıyordun Hırvatistan'da?... Peki, söylesene, ablam da evi boşalttı mı?"

Gian yeni çıkmakta olan sakalını sıvazlıyor: "Ablan," diyor, "o inek, başkalarına evlerini boşalttırdı."

"Şunu bir aç bakalım," diyor Pin soytarılık ederek, "bilirsin, gücenirim ben."

"Budala! Ablan SS'te, ipek giysiler giyiyor, otomobillere binip subaylarla geziyor! Almanlar sokağa geldiklerinde, Alman bir yüzbaşının koluna girip onları ev ev ablan gezdiriyordu!"

"Demek bir yüzbaşı, Gian! Vay canına, ne kariyer!"

"Casusluk yapan kadınlardan mı söz ediyorsunuz?" Bıyıklı, basık, ablak yüzünü onlara doğru uzatıp bunu söyleyen, Kuzen.

"Ablam denen maymundan söz ediyoruz," diyor Pin. "Çocukluğundan beri casusluk yapmıştır. Bu beklenirdi ondan."

"Bu beklenirdi ondan," diyor Kuzen ve yün beresinin altında o üzgün yüz ifadesiyle uzağa bakıyor.

"Fransız Miscel'den de beklenirdi," diyor Gian. "Ama Miscel kötü birisi değil, üçkâğıtçının teki yalnızca."

"Peki, Pelle? Kara Tugay'daki yeni haliyle Pelle'yi biliyor musun?"

"Pelle," diyor Şoför Gian, "içlerinde en kötü olanı."

"En kötü olanı idi," diyor arkalarından bir ses. Dönüyorlar: Gelen Kızıl Kurt, her yanı Almanlardan aldığı silahlar ve makineli tüfek fişeklikleriyle dolu. Coşkuyla selamlaşıyorlar, herkes Kızıl Kurt'u yeniden gördüğüne seviniyor.

"Öyleyse, ne oldu Pelle'ye? Olaylar nasıl gelişti?"

Kızıl Kurt: "Gap'ların bir girişimi sayesinde oldu her şey," diyor ve anlatmaya başlıyor.

Pelle, arada bir, uyumaya kışlaya değil, evine gidiyormuş. Yoksul mahallelerdeki evlerden birinin çatı katında yalnız yaşıyormuş ve ele geçirmeyi başardığı cephanenin tamamını orada saklıyormuş, kışlada saklasa, arkadaşlarıyla paylaşması gerekeceği için. Bir akşam Pelle, her zamanki gibi silahlı, evine doğru gidiyormuş. Sivil giysili, yağmurluklu, elleri cebinde bir adam onu takip ediyormuş. Pelle, bir silahın menzili içinde olduğunu hissetmiş. "En iyisi hiçbir şey olmamış gibi davranmak," diye düşünüp yürümeye devam etmiş. Öteki kaldırımda, elleri ceplerinde yürüyen yağmurluklu bir başka meçhul kişi varmış. Pelle dönünce, ötekiler de dönüyorlarmış. "Eve çabuk varmam gerek," diye düşünmüş, "dış kapıya varır varmaz, içeri atlar ve kapının arkasından, kimse yanıma yanaşmasın diye ateş etmeye başlarım." Ama kaldırımda, evin kapısının ötesinde, ona doğru gelen bir başka yağmurluklu adam varmış. "En iyisi bırakayım geçsin," diye düşünmüş Pelle. Durmuş, yağmurluklu adamlar da durmuşlar, üçü birden. Tek çare, olabildiğince çabuk kapıya ulaşmakmış. Evin girişinde, tırabzanlara yaslanmış iki yağmurluklu adam daha varmış, elleri ceplerinde, öylece duruyorlarmış, Pelle içeri girmiş. "Şimdi, beni tuzağa düşürdüler," diye düşünüyormuş, "şimdi, bana: 'Eller havaya' diyecekler." Oysa adamlar sanki ona bakmıyorlarmış. Pelle, önlerinden geçip merdivenleri çıkmaya başlamış. "Gene peşimden gelirlerse," diye düşünmüş, "basamaklarda durur, merdiven boşluğundan aşağı ateş ederim." İkinci sahanlıkta aşağı bakmış. Onu izliyorlarmış, ama Pelle hâlâ yağmurlukların ceplerindeki

görünmez silahların menzili içindeymiş. Bir sahanlık daha; Pelle göz ucuyla aşağıya doğru bakmış. Altındaki her merdivenden bir adam yukarı çıkıyormuş. Pelle, duvara çok yakın durarak çıkmaya devam ediyormuş, ama merdivenin hangi noktasında bulunursa bulunsun, hep Gap'ın bir adamı varmış: Bir, iki, üç, dört merdiven aşağısında, duvara yakın basamakları çıkıyor, onu menzili içinde tutuyormuş. Altı kat, yedi kat. Merdiven boşluğu, karartmanın cılız ışığında, o her sahanlıkta yinelenen, yavaşça, sarmal çizerek yukarı çıkan yağmurluklu adamla, bir aynalar oyununu andırıyormuş. "Çatı katına varmadan önce ateş etmezlerse," diye düşünmüş Pelle, "kurtulurum; içeri girer, kapıyı kilitlerim, bütün Kara Tugay gelinceye kadar direnecek bir sürü silahım ve bombam var orada." Son kata, çatıya ulaşmış bile. Pelle, son basamakları bir koşu çıkıp kapıyı açmış, içeri girmiş, kapıyı omzuyla kapatmış. "Kurtuldum," diye düşünmüş. Ama çatı katının pencerelerinin ötesinde, çatıların üzerinde, ona nişan alan yağmurluklu bir adam varmış. Pelle, ellerini kaldırmış, arkasındaki kapalı kapı açılmış. Sahanlıkların parmaklıklarından bütün yağmurluklu adamlar ona nişan almışlar. Ve içlerinden birisi, kim bilir kim, ateş etmiş.

Hilal Geçidi'nde mola vermiş olan yoldaşların hepsi, Kızıl Kurt'un çevresini sarmış, hikâyeyi soluk almadan dinlediler. Kızıl Kurt, yer yer, anlattığı şeyleri biraz abartır, ama çok iyi anlatır.

Şimdi birisi: "Kızıl Kurt, o adamların hangisi sendin?" diyor.

Kızıl Kurt gülümsüyor, siperlikli beresini hapiste kazıdıkları başının üzerine çekip: "Çatıdaki," diyor.

Sonra, Kızıl Kurt, Pelle'nin orada, çatı katında toplamış olduğu silahların hepsini tek tek sayıyor: Makineli tüfekler, Sten'ler, otomatik silahlar, Mas'lar, el bombaları, her biçim ve kalibreden tabancalar. Kızıl Kurt, bir havan topunun bile olduğunu söylüyor.

"Bakın," diyor ve bir tabancayla özel el bombaları gösteriyor. "Ben yalnızca bunları aldım, Gap'lar silah

açısından bizden daha kötü durumdalar, kalan silahlara onların ihtiyacı vardı."

Pin birden tabancasını düşünüyor: Pelle yerini biliyor idiyse ve tabancayı almaya gitmişse, o silahların arasında olmalıydı; şimdi Pin'in hakkı o, tabancasını ondan alamazlar!

"Kızıl Kurt, dinle, Kızıl Kurt," diyor onu ceketinden çekerek. "Pelle'nin silahları arasında bir P 38 de var mıydı?"

"P 38 mi?" diye karşılık veriyor öteki. "Hayır, P 38 yoktu. Koleksiyonda her tür silah vardı, ama P 38 yoktu."

Ve Kızıl Kurt, saplantılı gencin topladığı silahların çeşitliliğini ve az bulunurluğunu betimlemeye koyuluyor yeniden.

"Bir P 38 olmadığından kesinlikle emin misin?" diye soruyor Pin. "Gap'lardan birisi almış olmasın?"

"Yo, hayır, bir P 38'i fark etmez miydim, sanıyorsun? Silahları hep birlikte gözden geçirdik."

Öyleyse, tabanca hâlâ örümcek yuvalarının yanı başındaki toprakta gömülü duruyor, diye düşünüyor Pin, benim silahım o, Pelle'nin o yeri bildiği doğru değilmiş, orayı kimse bilmiyor, yalnızca Pin'in yeri orası, büyülü bir yer. Yüreğine su serpiliyor. Ne olursa olsun, örümcek yuvaları ve gömülü tabanca yerli yerinde duruyor.

Sabah olmak üzere. Tugayın önünde daha saatlerce sürecek bir yürüyüş var; ama güneş doğduktan sonra açık yollarda ilerleyen böyle bir topluluk hemen nereye gittiğini belli edeceği için, komutanlar yürüyüşü olanca gizliliği içinde sürdürmek için ertesi geceyi beklemeye karar veriyorlar.

Buraları, sınır boyları: Burada faşist generaller yıllarca savaşa hazırlanıyormuş gibi yaptıktan sonra, hazırlıksız, savaşın içinde buluvermişlerdi kendilerini; dağların çeşitli noktalarında, askeri karargâhlara ait uzun ve basık yapılar göze çarpıyor. Ferriera, birliklere emir veriyor: Uyumak için karargâh binalarına yerleşip, ertesi gün boyunca gizlenecekler; hava iyice kararınca ya da sisle kaplanınca, yürüyüşlerine kaldıkları yerden devam edecekler.

Değişik birliklere kalacakları yerler tahsis ediliyor; Dritto'nun birliğine küçük, müstakil, beton bir yapı düşüyor: Duvarlara sabitlenmiş halkalar var; belli ki, eskiden ahırmış burası. Adamlar, yerdeki pek az çürük samanın üzerine uzanıp yorgun ve savaş sahneleriyle dolu gözlerini kapıyorlar.

Sabah, içeride alt alta üst üste durmak da, tek tek dışarı çıkıp bir duvarın arkasına işemeye gitmek zorunda kalmak da can sıkıcı; ama hiç olmazsa dinleniyorlar. Gene de, şarkı söylemeleri ya da yemek pişirmek için ateş yakmaları yasak; vadilerin en ucunda, dürbünlerini onlara doğru çevirmiş, kulak kesilmiş casusların olduğu köyler var. Yemeği, sırayla, bir askerî mutfakta pişiriyorlar: Mutfağın yer altına döşenmiş, uzaklarda bir yerde yüzeye çıkan bir baca borusu var.

Pin ne yapacağını bilmiyor; kapının güneşli eşiğine oturmuş ve dibi delik ayakkabılarıyla topukları erimiş çoraplarını çıkarmış. Güneşte ayaklarına bakıyor, yaralarına dokunuyor ve parmaklarının arasındaki kiri temizliyor. Sonra, üzerinde bit arıyor; her gün üstünü başını yoklaması gerek, yoksa sonu Giacinto gibi, zavallı Giacinto gibi olur. İyi de, bitleri ayıklamanın yararı ne, sonra Giacinto gibi bir gün ölecekse insan? Belki de Giacinto öleceğini bildiği için, ayıklamıyordu bitlerini. Pin üzgün. Bir gömlekteki bitleri ilk kez hapiste Pietromagro'yla ayıklamıştı. Pin, "keşke Pietromagro'nun yanında olsam ve sokaktaki dükkânı yeniden açsak," diye geçiriyor içinden. Ama sokakları ıssız artık, herkes ya kaçmış, ya tutsak düşmüş ya da ölmüş, ablası denen o maymun da yüzbaşılarla düşüp kalkıyor. Pin, birazdan, tanımadığı bir dünyada, nereye gideceğini bilmeden, herkes tarafından terk edilmiş bulacak kendisini. Birlik arkadaşları, meyhane arkadaşları gibi anlaşılmaz ve uzak bir takım; şu gözlerindeki öldürme hırsı ve zakkum ağaçları arasında çiftleşirkenki hayvanca iştahlarıyla, meyhanedeki arkadaşlarından yüz kez daha çekici ve yüz kez daha anlaşılmazlar. Anlaşabildiği tek kişi, Kuzen, o dev

gibi, tatlı ve acımasız Kuzen, ama o artık yok; Pin sabah uyandığında, bir daha göremedi onu, arada bir makineli tüfeği ve yün beresiyle çekip gider ve nereye gittiğini kimse bilmez. Şimdi birlik de lağvedilecek. Kim, Şoför Gian'a söylemiş bunu. Yoldaşlar henüz bilmiyorlar. Pin, beton yapıdaki tek tük samanın üzerine yığılmış yoldaşlara sesleniyor.

"Yahu, size gelip olan biteni anlatmasam, doğduğunuzdan bile haberiniz olmazdı."

"Ne var? Çıkar ağzındaki baklayı," diyorlar.

"Birlik lağvediliyor," diyor. "Yeni bölgeye ulaşır ulaşmaz."

"Hadi, canım. Kim söyledi bunu sana?"

"Kim. Yemin ederim."

Dritto, duyduğunu belli etmiyor; bunun ne anlama geldiğini biliyor.

"Masal anlatma bize, Pin; peki, bizi nereye göndereceklermiş?"

Değişik kişilerin hangi birliklere verileceği üzerine, hangi birliğe gitmeyi yeğleyecekleri üzerine tartışmalar başlıyor.

"Yahu, bilmiyor musunuz, her birimiz için özel bir birlik kuracaklarmış," diyor Pin. "Hepimizi komutan yapacaklarmış. Tahta Külahı, oturduğu koltuktan kalkmayan partizanlara komutan atayacaklarmış. Evet, evet, harekâtları oturduğu yerden yapan partizanlar birliğine. Hani atlı askerler var ya; şimdi de, tekerlekli koltuklara binmiş partizanlarımız olacak!"

"Bekle de, okumam bitsin," diyor Tahta Külah lakaplı Uzun Zena, parmağıyla *Süper Cinayet Hikâyeleri'nde* kaldığı yeri işaretleyerek, "sana sonra cevap vereceğim. Katil kimmiş, onu anlamaya çalışıyorum."

"Öküzün katili mi?" diyor Pin.

Uzun Zena, artık ne kitaptan bir şey anlıyor, ne konuşmadan: "Ne öküzü?"

Pin, karşısındakini faka bastırdığı için i-i-i-i'li kahkahalarından birini patlatıyor: "Sana dudaklarını satan öküz! Öküz dudaklı! Öküz dudaklı!"

Tahta Külah, hâlâ parmağıyla kaldığı yeri işaretleyerek, kalkmak için koca ellerinden birine yaslanıyor ve öteki elini Pin'i yakalamak için havada sallıyor; sonra, uğraşmaya değmeyeceğini fark edip yeniden okumaya koyuluyor.

Bütün adamlar Pin'in esprilerine gülüyor ve durup büyük bir zevkle gösteriyi izliyorlar: Pin alay etmeye başladığında, herkesi tek tek sıradan geçirmeden alayı kesmez.

Pin, neşeli ve heyecanlı, gözünden yaş gelinceye kadar gülüyor; şimdi, büyüklerin ortasında, keyfine diyecek yok: Hem düşman, hem dost insanlar onlar, onlara karşı duyduğu nefreti boşaltıncaya kadar birlikte şakalaşabileceği insanlar. Acımasız hissediyor kendisini: Merhametsizce yaralayacak onları.

Giglia da gülüyor, ama Pin bunun sahte bir gülüş olduğunu biliyor: Korkuyor Giglia. Pin, arada bir ona şöyle bir bakıyor; Giglia bakışlarını kaçırmıyor, ama gülümserken dudakları titriyor. Bekle, diye düşünüyor Pin, uzun süre böyle gülemeyeceksin.

"Jandarma!" diyor Pin. Ortaya attığı her yeni adla birlikte, adamlar kıs kıs gülüyorlar, şimdiden Pin'in sergileyeceği marifetlerin tadını çıkarıyorlar.

"Jandarma'ya özel bir birlik vereceklermiş..." diyor Pin.

''Asayişten sorumlu birlik," diyor Jandarma önlemini almak için.

"Yo, Jandarmacığım, ana-baba tutuklama birliği!"

Ne zaman askere gitmeyi reddedenlerin ana-babalarının tutuklanıp rehine alınması olayı hatırlatılsa, Jandarma küplere biniyor.

"Doğru değil! Ana-babaları asla tutuklamadım!" Pin, içe işleyen, zehir gibi bir alayla konuşuyor; ötekiler ona çanak tutuyorlar: "Sinirlenme, Jandarmacığım, sinirlenme. Ana baba tutuklama birliği. Öyle ustasındır ki, anaları babaları tutuklamakta... "

Jandarma çılgına dönüyor, sonra yorulup bir başkasına geçinceye kadar Pin'in konuşmasına izin vermenin daha iyi olacağını düşünüyor.

"Şimdi sırada..." Pin, çevresine göz gezdiriyor, sonra dişetlerini açığa çıkarıp gözlerinin çevresini çillerle kaplayan o gülüşlerinden biriyle duruveriyor. Adamlar kimin söz konusu olduğunu çoktan anladılar ve kahkahalarını zor tutuyorlar. Dük, Pin'in sırıtışı karşısında, dik bıyıkları ve gergin ifadesiyle, hipnotize edilmiş gibi kalakalıyor.

"Beyyninizi daaatırım ben, g.ttünüze koyarım ben..." diye tıslıyor.

"... Dük için tavşan boğazlayanlar birliğini kurduralım. Yahu, çan çan konuşup durursun, Dük, ama tavuk boğazlamak ve tavşan tüyü yolmak dışında bir şey yaptığını görmedim."

Dük, Avusturya yapımı tabancasına davranıyor ve yün beresiyle Pin'e boynuz atmak istiyormuş gibi duruyor: "Senin karnını deşşerim ben!" diye bağırıyor.

Bunun üzerine, Mancino hatalı bir hamlede bulunuyor. "Peki, Pin'e hangi birliği veriyoruz komuta etmesi için? Evet,

Pin'e?"

Pin, sanki Mancino'nun orada olduğunu ilk kez fark ediyormuş gibi bakıyor ona: "Hey, Mancino, nihayet dönmüşsün... Evden onca zaman uzak kaldıktan sonra... Sen yokken, neler oldu neler... "

Yavaşça dönüyor: Dritto, bir köşede, ciddi; Giglia, dudaklarına yapışmış o ikiyüzlü gülümsemesiyle kapının yanında.

"Tahmin et, sen hangi birliğe komuta edeceksin, Mancino... "

Mancino acı bir kahkaha atıyor, Pin'i engellemek istiyor: "... Tencereler birliğine...” diyor ve sanki dünyanın en esprili şeyini söylemişçesine katıla katıla gülmeye başlıyor.

Pin, ciddi, hayır anlamında başını sallıyor. Mancino gözlerini kırpıyor: "... Şahinler birliğine...” diyor ve gene gülmeye çalışıyor, ama boğazından tuhaf bir ses çıkıyor.

Pin, ciddi, hayır anlamında başını sallıyor.

"... İskele birliği..." diyor ve boğazı düğümleniyor, gözleri yaşlı.

Pin, o soytarılara özgü ikiyüzlü ifadesine bürünmüş, ağır ağır, kurnazca konuşuyor: "Bak, senin birliğin, üç aşağı beş yukarı öteki birlikler gibi olacak. Tek farkı şu: Ancak çayırlarda, geniş yollarda, bodur ağaçlar ekili ovalarda yol alabilecek..."

Mancino yeniden gülmeye başlıyor, önce sessizce, sonra giderek daha yüksek sesle; henüz karşısındaki çocuğun nereye varmak istediğini anlamıyor, ama gene de gülüyor. Adamlar Pin'in ağzının içine bakıyorlar, birileri çoktan anlamış, gülüyor.

"Her yere gidebilecek, ormanlar dışında... dalların olduğu yerler dışında... dalların olduğu yerler... "

"Ormanlar... Ha, ha, ha... Dallar," diyerek kıs kıs gülüyor Mancino, "peki, niçin?... "

"Takılır kalır da ondan... birliğin... boynuzlular birliği!"

Ötekiler ulumayı andıran kahkahalara boğuluyorlar. Aşçı, buruk, ağzı büzülmüş, ayağa kalkıyor. Kahkahalar biraz hafifliyor. Aşçı çevresine bakıyor, sonra yeniden şiş gözleri, çarpık ağzıyla zorlama, bayağı bir kahkaha atmaya başlıyor, bir yandan da dizlerini dövüp, "gene patlattı espriyi!" dercesine parmağıyla Pin'i işaret ediyor.

"Pin... şuna baksanıza..." diyor sahte bir sırıtışla, "Pin... ona hela birliğini verelim, hela..."

Dritto da ayağa kalktı.

Birkaç adım atıyor: "Kes şunu!" diyor, canı sıkkın. "Gürültü etmemek gerektiğini anlamadınız mı?"

Çarpışmadan sonra ilk kez bir emir veriyor. Ve "kesin şunu, çünkü bu hikâyeden hoşlanmıyorum," demek yerine, "gürültü etmemek gerek" gibi bir bahaneye sığınarak veriyor emrini.

Adamlar ona ters ters bakıyorlar; komutanları değil artık o.

Giglia, araya giriyor: "Pin, onun yerine niçin bir şarkı söylemiyorsun bize? Hadi, bir şarkı söyle... "

"Hela birliği..." diye zırıldıyor Mancino. "Kafasında bir lazımlıkla... Ha, ha, ha... Kafasında bir lazımlıkla Pin, düşünsenize bir... "

"Hangi şarkıyı söylememi istiyorsun, Giglia?" diyor Pin. "Geçen seferkini mi?"

"Susun..." diyor Dritto. "Emri bilmiyor musunuz? Tehlikeli bölgede olduğumuzu bilmiyor musunuz?"

"O şarkıyı söyle..." diyor Giglia, "o çok iyi bildiğin şarkıyı... nasıldı? *Oyli oyla..."*

"Kafasında lazımlıkla..." Aşçı kahkahalara boğulmuş, dizlerini dövmeye devam ediyor, gözlerinin kenarında öfke gözyaşları var. "Ve otomatik silahlar yerine tenkıye... Tenkıyelerle yaylım ateşi açıyormuş Pin..."

"Oyli oyla olduğundan emin misin, Giglia?" diyor Pin. *"Oyli oyla'lı* şarkı hiç duymadım, öyle bir şarkı yok..."

"Tenkıyelerle yaylım ateşi... şuna baksanıza... Pin..." diye zırıldıyor aşçı.

"Oyli oyla" diye doğaçlamaya başlıyor Pin, "kocası savaşa gitmiş, *oyli oyla,* hanımı evde kalmış!"

"Oylan oylin, pezevengin tekidir Pin!" diyor Mancino, Pin'in sesini bastırmaya çalışarak.

İlk kez Dritto kimsenin ona itaat etmediğini görüyor. Pin'in kolunu tutup büküyor: "Sus! Sus! Anladın mı?"

Pin'in canı acıyor, ama karşı koyup şarkı söylemeye devam ediyor: *"Oylin oylan,* hanımıyla komutan, *oylin oylan,* ne yapacak dersin?"

Aşçı, Pin'le kapışmayı kafasına koymuş, onu duymak istemiyor: *"Oyşan oyşi,* orospunun kardeşi!"

Dritto şimdi Pin'in iki kolunu birden büküyor, ince kemiklerini parmaklarının arasında hissediyor; kırmasına ramak kaldı: "Sus, piç kurusu, sus!"

Pin'in gözünde yaşlar, dudaklarını ısırıyor: *"Oylir oylar,* çalılığa gidiyorlar, *oylir oylar,* iki köpek sanki onlar!"

Dritto, Pin'in bir kolunu bırakıp eliyle çocuğun ağzını kapıyor. Budalaca, tehlikeli bir hareket bu: Pin, dişlerini Dritto'nun parmağına geçirip olanca gücüyle bastırıyor. Dritto, canhıraş bir çığlık atıyor. Pin, parmağı bırakıp çevresine bakıyor. Herkesin gözü onun üzerinde, büyüklerin, bu anlaşılmaz ve düşman dünyanın: Dritto kanayan parmağını emiyor, Mancino titreme nöbetine tutulmuş gibi hâlâ gülüyor, Giglia öfkeden mosmor kesilmiş ve ötekiler, ötekilerin hepsi soluğunu tutmuş, ışıltılı gözlerle sahneyi seyrediyor.

"Domuzlar!" diye bağırıyor Pin, hüngür hüngür ağlayarak. "Boynuzlular! Kancıklar!"

Artık tek yol sıvışmak Pırr! Pin toz oluverdi. Artık tek yoldaşı yalnızlık Pin'in.

Dritto: "Kamptan çıkamazsın! Geri dön! Geri dön, Pin!" diye arkasından bağırıp peşinden gitmek için atılıyor. Ama kapıda iki silahlı adamla karşılaşıyor. "Dritto. Seni arıyorduk."

Dritto onları tanıyor. Tugay komutanının iki emir eri. "Ferriera ile Kim seni çağırıyorlar. Rapor için. Bizimle geleceksin."

Dritto'nun yüzü yeniden ifadesiz haline bürünüyor. "Gidelim," diyor ve makineli tüfeği alıyor. "Silahsız, dediler," diyor adamlar.

Dritto gözünü bile kırpmıyor, kayışı omzundan çıkarıyor.

"Gidelim," diyor.

"Tabancayı da," diyor adamlar. Dritto, kemeri çıkarıp yere bırakıyor.

"Gidelim," diyor.

Şimdi iki adamın arasında.

Oradakilere dönüp: "Saat ikide, gidip yemeği pişirme sırası bizde; şimdiden her şeyi hazırlamaya başlayın. Saat üç buçukta, dün gece tutmadığımız nöbetlerin yerine iki adamımızın nöbet tutması gerekiyor," diyor.

Arkasını dönüp, iki silahlı erin arasında uzaklaşıyor.

12

Pin, tek başına, dağın tepesinde oturuyor; çalılıklarla kaplı kayalar ayaklarının altında dikine aşağı iniyor ve vadiler, kara ırmakların aktığı en uçtaki noktaya kadar uzayıp gidiyor. Uzun bulutlar bayırlara yükselip, tek tük köyleri ve ağaçları gözden siliyor. Artık telafi edilmesi olanaksız bir olay oldu, tıpkı denizciden tabancayı çaldığında olduğu gibi, tıpkı meyhanedeki adamları terk ettiğinde olduğu gibi, tıpkı hapisten kaçtığında olduğu gibi. Artık birliğindeki adamların yanına dönmesi olanaksız, artık onlarla birlikte mücadele vermesi olanaksız.

Onun gibi, büyüklerin dünyasında bir çocuk, hep, büyüklerin eğlendirici ve can sıkıcı bir şey gibi davrandığı bir çocuk olmak ve büyüklerin gizemli ve heyecan verici şeylerine, silahlarla kadınlara el sürememek, asla oyunlarının bir parçası olamamak üzücü. Ama Pin bir gün büyüyecek, herkese kötü davranabilecek, ona iyi davranmayanlardan intikam alabilecek. Pin, şimdiden, şu an büyük olmak isterdi, daha doğrusu, büyük olmak değil de, olduğu gibi kaldığı halde, hayranlık duyulan ve korkulan birisi olmak, olağanüstü bir girişimde hem çocuk kalıp hem büyüklerin başı olmak.

Pin şimdi çekip gidecek, bu rüzgârlı ve bilmediği yerlerden uzağa, kendi bölgesine, nehir kıyısına, örümceklerin yuva yaptığı büyülü yerine. Orada gömülü tabancası var, adı da gizemli: Pe Otuz Sekiz. Pin kendi adına, kendi tabancasıyla partizanlık yapacak - kimse kollarını kırarcasına bükmeden; kimse, bir kadınla bir erkek zakkum ağaçlarının arasında yuvarlansın diye, onu şahin

gömmeye göndermeden. Pin hep tek başına olağanüstü şeyler yapacak; bir subayı, bir yüzbaşıyı öldürecek: Kancık ve casus ablasının düşüp kalktığı yüzbaşıyı. O zaman, herkes ona saygı duyacak ve savaşta onu yanında isteyecek; belki ona makineli tüfek kullanmasını öğretecekler. Ve Giglia, sevgilisine yaltaklanabilmek için: "Hadi, bize bir şarkı söyle, Pin," diyemeyecek artık, artık sevgilileri olmayacak Giglia'nın ve bir gün göğüslerini ona, Pin'e elletecek, erkek gömleği altındaki pembe ve sıcak göğüslerini.

Pin, uzun adımlarla Hilal Geçidi'nden aşağı inen patikalarda yürüyor, uzun bir yol var önünde. Ama bu arada, hedeflediği şeylerdeki coşkunun sahte olduğunu, kendinden menkul olduğunu fark ediyor; hayallerinin asla gerçekleşmeyeceğinden, yoksul ve yitik bir çocuk olarak başıboş dolaşmaya devam edeceğinden emin olduğunu fark ediyor.

Pin, bütün gün yürüyor. Çok güzel oyunlar oynanabilecek yerlere rastlıyor: Üzerinden adayabileceği beyaz taşlar ve tırmanabileceği eğri büğrü ağaçlar; çamların tepesinde sincaplar, çalılıkların arasına gizlenen yılanlar görüyor, hepsi de taş atmak için güzel birer hedef; ama oyun oynamak gelmiyor Pin'in içinden ve boğazına çöken bir hüzünle hızlı hızlı yürümeye devam ediyor.

Bir evde durup yiyecek bir şeyler istiyor. Evde ihtiyar bir karı koca var, güdülecek keçileriyle tek başlarına yaşıyorlar. Yaşlı çift, Pin'i içeri buyur ediyor, ona kestaneyle süt veriyor, uzaklardaki, hepsi de tutsak düşmüş çocuklarından söz ediyorlar. Sonra, ateşin yanına oturup tespih duasını okuyorlar, Pin'e de duayı söyletmek istiyorlar.

Ama Pin iyi insanlarla muhatap olmaya alışık değil, kendini huzursuz hissediyor, tespih duasını okumaya da alışık değil; bu yüzden, yaşlı çift, gözleri kapalı, duaları mırıldanırken, Pin yavaşça sandalyesinden inip gidiyor.

Gece, bir saman yığınında oyduğu bir delikte uyuyor ve sabah yeniden yola çıkıp Almanların yakıp yıktığı en tehlikeli yerlerden geçiyor. Ama Pin, çocuk olmanın kimi

zaman rahat bir şey olduğunu ve partizan olduğunu söylese bile, kimsenin ona inanmayacağını biliyor.

Belli bir noktada, yolu kestikleri için durmak zorunda kalıyor. Almanlar, uzaktan, miğferlerinin altından onu süzüyorlar. Pin, küstah bir ifadeyle ilerliyor.

"Koyun," diyor, "koyunumu gördünüz mü acaba?"

"Was?"[13] Almanlar söyleneni anlamıyorlar.

"Koyun. Koo-yun. Meeee... Meeee...

Almanlar gülüyorlar; anladılar. O uzun saçları ve döküntü kıyafetiyle Pin küçük bir çoban olabilirdi pekâlâ.

"Bir koyunumu kaybettim," diye mızmızlanıyor, "mutlaka buradan geçmiştir. Nereye gitti acaba?" Ve Pin engeli aşıp, "meee... meee..." sesi çıkararak yoluna devam ediyor. Bunu da atlattı.

Dün göğün kıyısında bulanık bir bulut kütlesini andıran deniz, giderek daha yoğun koyulukta bir çizgiye dönüşüyor; şimdi, tepelerle evlerin ötesinde kocaman bir mavi uğultu.

Pin, nehrin kıyısında. Tek tük birkaç kurbağanın olduğu bir akşam; kurbağa yavruları göletlerdeki suyu titreştiriyorlar. Örümceklerin yuvalandığı patika, o noktadan yukarı doğru çıkıyor, şu kamışlığın ötesinde uzanıyor. Yalnızca Pin'in bildiği büyülü bir yer. Aşağıda Pin tuhaf büyüler yapabilir, bir kral, bir tanrı olabilir. Yüreği ağzında, patikadan yukarı çıkıyor. İşte yuvalar: Ama toprak bozulmuş, belli ki her yerin üstünden bir el geçmiş, otları koparmış, taşları yerinden oynatmış, yuvaları yıkmış, çiğnenmiş ottan sıvaları kırmış. Pelle olmalı! Pelle burasını biliyordu; tükürükle ıslattığı, öfkeden titreyen dudaklarıyla oraya gelmiş, Pe Otuz Sekiz tabancayı bulmak için toprağı tırnaklarıyla kazmış, dehlizlere sopalar sokmuş, bütün örümcekleri tek tek öldürmüş olmalı! Buldu mu acaba? Pin, tabancanın bulunduğu noktayı seçemiyor artık, oraya koyduğu taşlar artık yok, otlar öbek öbek koparılmış.

Burada olması gerekiyordu, kazdığı delik duruyor hâlâ, ama içine toprak ve taş parçaları dolmuş.

Pin, başını ellerinin arasına alarak ağlıyor. Artık kimse tabancasını geri vermeyecek ona: Pelle öldü ve tabanca cephanesinde bulunamadı, kim bilir nereye koydu tabancayı, kime verdi. Pin için dünyada kalan son şeydi o; şimdi ne yapacak? Artık çeteye dönemez; herkese, Mancino'ya, Giglia'ya, Dük'e, Tahta Külah lakaplı Uzun Zena'ya çok fazla kötülük etti. Meyhanede arama olmuş ve herkes ya sürülmüş, ya öldürülmüştü. Bir tek Fransız Miscel var, Kara Tugay'da, ama Pin sonunun Pelle gibi olmasını, uzun bir merdiveni çıkıp sonra da vurulmayı istemiyor. Yeryüzünde yalnız, Pin.

Uzun Sokak'ın Kara Kız'ı kapının çalındığını duyduğu sırada, üzerindeki yeni mavi sabahlığı düzeltmekle meşgul. Kulak veriyor: Bugünlerde, sokaktaki eski evinde olduğu zamanlar, tanımadık kişilere kapıyı açmaktan çekiniyor. Kapı gene çalınıyor.

"Kim o?"

"Aç, Rina, benim. Kardeşin Pin."

Kara Kız, kapıyı açıyor: Üzerinde tuhaf giysileri, omuzlarına kadar uzamış çalı gibi saçlarıyla, pis, hırpani, döküntü bir halde, yanakları toz toprak ve gözyaşları içinde içeri giriyor kardeşi.

"Pin! Nereden geliyorsun? Bunca zaman neredeydin?"

Pin, neredeyse ablasına bakmadan ilerleyip boğuk bir sesle konuşuyor:

"Üzerime üzerime gelme, gene. Canım nereyi istiyorsa, oradaydım. Yemek yaptın mı?"

Kara Kız, annelik ediyor: "Bekle, şimdi hazırlarım. Otur. Nasıl da yorgun olmalısın, Pin'cik. Şanslıymışsın, beni evde buldun. Artık hemen hiç uğramıyorum eve. Otelde yaşıyorum artık."

Pin, çoktan ekmeği ve fındıklı Alman çikolatasını kemirmeye başladı.

"Seni el üstünde tutuyorlar, görüyorum."

"Pin, senin için öyle kaygılandım ki! Bunca zaman neler yaptın? Başıboş mu dolaştın, isyana mı katıldın?"

"Peki, sen?" diyor Pin.

Kara Kız, ekmek dilimlerinin üzerine maltlı Alman reçelini sürüp kardeşine uzatıyor.

"Peki, şimdi, Pin, ne yapmak istiyorsun?"

"Bilmiyorum. Bırak da yemeğimi yiyeyim."

"Bak, Pin, makul olman gerek. Bak, çalıştığım yerde senin gibi becerikli çocuklara ihtiyaçları var, gayet iyi para veriyorlar. Çalışman gerekmiyor, yalnızca sabah akşam dolaşıp insanların ne yaptığına bakacaksın."

"Söylesene, Rina, silahın var mı?"

"Benim mi?"

"Evet, senin.".

"Şey, bir tabancam var. Bugünlerde insan neyle karşılaşacağını bilmediği için, yanımda taşıyorum. Kara Tugay'dan birisi hediye etti."

Pin, başını kaldırıyor ve son lokmayı hızla yutuyor: "Tabancayı bana gösterir misin Rina?"

Kara Kız ayağa kalkıyor: "Bu tabanca aşkı da ne böyle? Frick'ten çaldığın tabanca yetmedi mi? Bu da, Frick'inkine tıpatıp benziyor. İşte burada, bak bakalım. Zavallı Frick, onu Atlantik sahiline gönderdiler."

Pin, büyülenmiş gözlerle tabancaya bakıyor: Bir P 38, kendi P 38'i!

"Kim verdi bunu sana?"

"Söyledim ya: Kara Tugay'dan bir asker, sarışın bir genç. Soğuktan tirtir titriyordu. Üzerinde, abartmıyorum, hepsi de birbirinden farklı tam yedi tabanca vardı. 'Bu kadar tabancayı ne yapacaksın? Birini bana hediye etsene!' dedim. Ama hediye etmek istemiyordu. Tabanca saplantısı vardı. Sonunda, en döküntüsü olduğu için bunu hediye etti. Ama çalışıyor gene de. 'Ne vereceksin bana?' dedim, 'Bir savaş topu mu?' O: 'Böylece, ailede kalmış olur,' dedi. Kim bilir ne demek istiyordu."

Pin artık dinlemiyor bile; tabancasını iki elinin arasında döndürüp duruyor. Başını kaldırıp ablasına bakıyor; oyuncak bebekmiş gibi göğsüne bastırıyor tabancayı: "Beni dinle, Rina," diyor boğuk bir sesle, "bu tabanca benim!"

Kara Kız, kötü kötü bakıyor ona: "Derdin ne senin? Ne oldun, isyancı mı?"

Pin, bir sandalyeyi yere fırlatıyor.

"Maymun!" diye bağırıyor var gücüyle. "Kancık! Casus!" Tabancayı cebine sokup kapıyı çarparak çıkıyor.

Dışarıda çoktan gece olmuş. Sokakta kimsecikler yok, tıpkı geldiğindeki gibi. Dükkânların kepenkleri kapanmış. Duvarların arkasına, şarapnel parçalarından korunmak için kalaslar ve kum torbalarıyla sığınaklar yapmışlar.

Pin nehrin yolunu tutuyor. Tabancayı çaldığı geceye geri dönmüş gibi geliyor ona. Şimdi Pin'in tabancası var, ama her şey aynı: Dünyada yalnız, hep daha yalnız. O geceki gibi, Pin'in yüreğinde tek bir soru var: Ne yapacağım?

Pin, ağlayarak su kanalları boyunca yürüyor. Önce sessizce ağlıyor, sonra hıçkırıklara boğuluyor. Karşısına çıkacak kimse yok şimdi. Kimse mi? Su kanalının bir dönemecinde dev bir insan gölgesi beliriyor.

"Kuzen!"

"Pin!"

Bunlar, her defasında bir büyünün gerçekleştiği büyülü yerler. Tabanca da büyülü; sihirli bir değnek gibi. Kuzen de, makineli tüfeği ve yün beresiyle, dev bir büyücü, şimdi elini Pin'in başına koyup soruyor: "Buralarda ne yapıyorsun, Pin?"

"Tabancamı almaya geldim. Bak! Bir Alman denizcinin tabancası."

Kuzen silaha yakından bakıyor.

"Güzel. Bir P 38. Gözünü ondan ayırma."

"Peki, sen ne yapıyorsun burada, Kuzen?"

Kuzen, sanki hep eza görüyormuş gibi, o her zamanki üzgün edasıyla iç geçiriyor.

"Bir ziyarete gidiyorum," diyor.

"Buraları, benim yerlerim," diyor Pin. "Perili yerler. Burada örümcekler yuva yapıyor."

"Örümcekler yuva mı yapıyor, Pin?" diye soruyor Kuzen.

"Bütün dünyada bir tek burada yuva yapıyorlar," diye açıklıyor Pin. "Bir tek ben biliyorum bunu. Sonra, Pelle denen şu faşist gelip her şeyi mahvetti. Göstermemi ister misin?"

"Göster bakalım, Pin. Örümcek yuvaları, işe bak sen."

Pin, Kuzen'in elinden, o ekmek gibi yumuşacık ve sıcacık koca elinden tutup ona yol gösteriyor.

"İşte, bak, burada dehlizlerin kapıları vardı her tarafta. O piç kurusu faşist, her şeyi yıkmış. İşte, bozulmamış bir tane, görüyor musun?"

Kuzen, yuvanın yanında diz çöküp karanlıkta gözlerini kısıyor: "Bak hele. Açılıp kapanan minik kapı. İçeride de bir dehliz. Derine gidiyor mu?"

"Çok derin," diye açıklıyor Pin. "Çepeçevre çiğnenmiş otla kaplı. Örümcek en dipte duruyor."

"Bir kibrit yakalım," diyor Kuzen.

Ve ikisi birden yan yana diz çökmüş, öylece durup kibrit alevinin dehlizin ağzında ne gibi bir etki yaratacağına bakıyorlar.

"Hadi, kibriti içeri at," diyor Pin, "bakalım örümcek dışarı çıkacak mı."

"Yazık değil mi hayvana?" diyor Kuzen. "Görmüyor musun, zaten ne çok zarar vermişler?"

"Söylesene, Kuzen, sence yeniden yaparlar mı yuvalarını?"

"Rahat bırakırsak, bence yaparlar," diyor Kuzen.

"Sonra bir daha gelip gene bakalım mı?"

"Evet, Pin, her ay şöyle bir göz gezdiririz."

Örümcek yuvalarıyla ilgilenen Kuzen'i bulmuş olmak, çok güzel.

"Baksana, Pin."

"Söyle, ne istiyorsun, Kuzen?"

"Bak, Pin, sana bir şey söylemem gerek. Sen bu tür şeyleri anlarsın, biliyorum. Bak, aylar var ki bir kadınla

birlikte olmadım... Sen bu tür şeyleri anlarsın, Pin. Bak, bana dediler ki, ablan..."

Pin'in yüzünde o eski sırıtış yeniden beliriyor; büyüklerin dostu o, bu tür şeyleri anlar, gerektiğinde dostlarına bu hizmetleri yapmaktan gurur duyar: "Yahu, Kuzen, ablamla iyi anlaşacaksınız. Sana yolu göstereyim: Uzun Sokak'ı biliyor musun? Pekâlâ, sobacıdan sonraki ilk kapı, giriş katı. Yolda kimseyle karşılaşmayacağın için, rahat rahat gidebilirsin. Asıl, ablamlayken dikkatli ol. Kim olduğunu söyleme ona, seni benim gönderdiğimi de. Todt'ta çalıştığını, buraya geçici olarak geldiğini söyle. Ha, Kuzen, bir de kadınlar hakkında atıp tutardın. Hadi git, ablam birçoklarının hoşuna giden esmerlerdendir."

Kuzen, kocaman, üzgün yüzüyle hafifçe gülümsüyor.

"Sağ ol, Pin. Gerçek bir dostsun sen. Gidip döneceğim."

"Yahu, Kuzen, makineli tüfekle mi gideceksin oraya?"

Kuzen, bıyığını sıvazlıyor.

"Bak, silahsız dolaşmaya çekiniyorum."

Kuzen'in bu işleri nasıl hiç beceremediğini görmek güldürüyor Pin'i: "Benim tabancamı al. Tut. Makineli tüfeği bana bırak, ben göz kulak olurum."

Kuzen makineli tüfeği yere bırakıyor, tabancayı cebine sokuyor, yün beresini çıkarıp onu da cebine sokuyor. Şimdi tükürüklediği parmaklarıyla saçını düzeltmeye çalışıyor.

"Bayağı yakışıklı oldun, Kuzen, belli ki ortalığı yakmak istiyorsun. Onu evde bulmak istiyorsan, acele et."

''Allaha ısmarladık, Pin," diyor Kuzen ve gidiyor.

Pin şimdi karanlıkta, örümcek yuvalarının orada, ayak ucuna bırakılmış makineli tüfekle, yalnız. Ama umutsuz değil artık Kuzen'i buldu ve Kuzen onca aradığı, örümcek yuvalarıyla ilgilenen, büyük dost. Ama Kuzen, kadınlara duyduğu o gizemli arzuyla, bütün öteki büyükler gibi, şimdi de ablası Kara Kız'a gidip onunla dağınık yatakta sarmaş dolaş yatıyor. Aslında, Kuzen'in aklına bu fikir gelmese, orada kalıp birlikte biraz daha örümceklere baksalar, sonra da Kuzen Pin'in çok iyi anladığı ve onayladığı şu kadın karşıtı konuşmalarından birini yapsa, daha güzel olurdu.

Oysa Kuzen, bütün öteki büyükler gibi, elden ne gelir, Pin bu tür şeyleri iyi anlıyor.

Aşağıda, Eski Şehir'de silah sesleri. Kim acaba? Belki de devriye gezen askerler. Silah seslerini böyle, gece yarısı duymak, hep içini ürpertiyor insanın. Elbette, Kuzen'in bir kadın için şu faşistlerin kol gezdiği yerlerde dolaşması tedbirsizlik oldu. Pin şimdi Kuzen'in bir devriyenin eline düşeceğinden, ablasının evinde bir sürü Almanla karşılaşıp tutsak alınacağından korkuyor. Ama sonuçta Kuzen için iyi olurdu, Pin de hoşlanırdı bundan: Şu Rina denen kıllı kurbağayla birlikte olmaktan ne zevk alır ki insan?

Ama Kuzen tutuklanmışsa, Pin nasıl kullanıldığını bilmediği şu ürkütücü makineli tüfekle tek başına kalmış demektir. Pin, Kuzen'in tutuklanmamış olmasını diliyor, yürekten diliyor bunu: Kuzen, Büyük Dost olduğu için değil -öyle değil artık, Kuzen de bütün ötekiler gibi bir insan-, dünyada Pin'e kalan son kişi olduğu için.

Ama kaygılanmalı mı diye düşünmeye başlayabilmesi için daha epey beklemesi gerekiyor. Oysa, işte, bir gölge ona doğru, geliyor: Kuzen'in ta kendisi.

"Nasıl bu kadar çabuk dönebildin, Kuzen, işini gördün mü bu kadar zamanda?"

Kuzen, üzgün edasıyla, hayır anlamında başını sallıyor.

"Bilirsin işte, bir tiksinti geldi ve bir şey yapmadan çıkıp geldim."

"Hay Allah, Kuzen, tiksinti geldi ha!"

Pin'in ağzı kulaklarında. Gerçekten Büyük Dostmuş Kuzen.

Kuzen, yeniden makineli tüfeği omuzlayıp Pin'e tabancasını geri veriyor. Şimdi kırlarda yürüyorlar ve Pin Kuzen'in o yumuşacık ve sakin elini, o ekmeği andıran koca elini tutuyor.

Karanlığın içinde küçük aydınlık noktalar var, çitlerin çevresinde bir sürü ateşböceği uçuşuyor.

"Hepsi böyle kadınların, Kuzen...” diyor Pin.

"Ya..." diyerek onaylıyor Kuzen. "Ama hep böyle değillerdi: Benim annem... "

'Anneni hatırlıyor musun?" diye soruyor Pin.
"Evet, ben on beş yaşımdayken öldü," diyor Kuzen.
"İyi bir kadın mıydı?"
"Evet," diyor Kuzen, "iyi bir kadındı."
"Benim annem de iyi bir kadındı," diyor Pin.
"Her yanı ateşböcekleri sarmış," diyor Kuzen.
"Yakından baktığında," diyor Pin, "ateşböcekleri de iğrenç hayvanlar, kırmızı kırmızı."
"Evet," diyor Kuzen, "ama böyle baktığında, güzeller."
Ve dev adamla çocuk, gecenin içinde, ateşböceklerinin arasında el ele tutuşarak yürümeye devam ediyorlar.

---

[1] Italo Calvino'nun İtalyan yayıncısı Oscar Mondadori'nin yayın notu.

[2] (Yeniden Yükseliş: 19. yüzyılda İtalya'yı birleştirmeyi amaçlayan ideolojik hareket. Ed. N.)

[3] Ulusal Balilla Örgütü'nün faşist rejimin ilkeleri doğrultusunda eğittiği 8-13 yaş grubundaki çocuklar. (Çev. N.)

[4] *Gruppo Azione Patrioti* (Yurttaşlar Eylem Grubu): İtalyan partizan örgütlenmesinin en küçük birimi. (Çev. N.)

[5] Kara Tugaylar, direnişçileri bulup yakalamak için 1944'ün başlarında faşistlerce kurulmuş olan birliklerdir. (Çev. N.)

[6] Faşizmin simgelerinden biri. (Çev. N.)

[7] Alman Todt şirketi, savunma amaçlı yapılar inşa ediyor; burada çalışan İtalyan işçiler askerlikten muaf

tutuluyordu. (Çev. N.)

[8] *Servizio Informazione Militare:* Askeri istihbarat Servisi. Hem faşist rejimin, hem direnişçilerin istihbarat örgütü için kullanılan bir terim. (Çev. N.)

[9] Ulusal Balilla Örgütü'nün faşist rejimin ilkeleri doğrultusunda eğittiği 14-18 yaş grubundaki çocuklar ve gençler. (Çev. N.)

[10] Özgün metinde *Cambiniere.* (Çev. N.)

[11] *8* Eylül 1943'te, İtalya ile Müttefik Devletler arasında ateşkes ilan edilmesi, İtalya'da iç savaş ve Direniş döneminin (1944-1945) başlamasına yol açmıştır. (Çev. N.)

[12] İtalya'da tütüncü dükkânları, bir zamanlar devlet tekelindeki bu iki ürünün adıyla anılır: tuz[lar] ve tütün[ler]. (Çev. N.)

[13] *"Was?"* (Alm.): "Ne?" (Çev. N.)